

Karkkilan Kotiseutulehti

*Karkkilan
Kotiseutuyhdistys 50 v.*

**Karkkilan Kotiseutuyhdistys ry jäsenlehti
N:o 33 -2015**

Julkaisija

Karkkilan Kotiseutuyhdistys ry
www.
karkkilankotiseutuyhdistys.fi

Yhdistyksen tilinumero:

Osuuspankki 529728-48319/
FI8152972840008319

Toimitus/taitto/kuvat

Henna Mitrunen
p. 044-5649339
henna.mitrunen@kolumbus.fi

Toimitusavustaja

Helena Puustinen
helena.puustinen@elisanet.fi

Lehti ilmestyy

kaksi kertaa vuodessa, jäsen-
maksun 15 € v. maksaneille,
irtonumero 8 €

Ilmoitusten myynti/ jäsenrekisteri

Pekka Wikberg
p. 040-5769570
pekka.wikberg@elisanet.fi

Ilmoitushinnat

1/1 sivu 350 €
1/2 sivu 200 €
1/4 sivu 120 €
1/8 sivu 70 €

Painopaikka

Karkkilan Painopalvelu Oy

Kotiseutuyhdistyksen hallitus 2014-2015

Puheenjohtaja

Henna Mitrunen

Varapuheenjohtaja

Harry Suntioinen

Sihteeri ja

Rahastonhoitaja

Ritva Ahomäki

ritva.ahomaki@hotmail.com

Muut hallituksen jäsenet

Pekka Wikberg

Voitto Suonpää

Kari Laine

Helena Puustinen

Matti Mäki

Virpi Lepistö

Anna Pietiläinen

Karkkilan Kotiseutulehti

Jäsenlehti N:o 33-2015

Sisältö

- 1 Kannen kuva: Rajakadulta
- 2 Nyt kelpaa juhlia!, HM
- 4 Onnittelut viisikymppiselle, Juha Majalahti
- 5 Kotiseutuni Karkkila, Hannu Bogdanoff
- 6 Vuosien varrelta, Tuure Hasselman
- 8 Kotiseututyötä Karkkilalaisittain, Juhani Silvän
- 10 Juurettomia tunnustuksia, Marja Holli
- 12 Urheilukuvia menneiltä vuosilta, osa 8, Helena Puustinen
- 13 Kanttorin teini-ikäisen tyttären lauluvihko,
Ritva Soimela-Nikula
- 14 Hyvinkään-Karkkilan rautatien vaihteita, Janne Viitala
- 18 Galleria Framille, tiedot näyttelyistä /
Kristiinan Kehysliikessä yhdistyksen julkaisut myynnissä
- 19 Jatkosodan aikainen lomamatka, Aarne Hätönen
- 20 Jöns Bergin jälkeläisiä, Pekka Wikberg
- 21 Haukkamäen koulupiirin tarinakirjasta, HM
- 22 Tehtaan poliisin työsarkaa 1, HM
- 23 Tehtaan poliisin työsarkaa 2, HM
- 24 Sulaa rautaa ja romantiikkaa, Sinikka Koivuniemi
- 25 Moni muistaa vieläkin Hilarius Sorjosen osa 3, HM
- 32 Pankkiryöstö, Reijo Koijärvi
- 32 Kaskuja Högforsin valimosta 4, Reino Luoto
- 33 Tiivistelmä koulurakentamisesta, Reino Pajuoja
- 36 Nyhkälän koulun saneeraus- ja laajennustyö, HM
- 38 Uittojen historiaa Karkkilassa, osa 3, HM
- 44 Sävelsikö Oskar Merikanto
"Miss´Soutain Tuulessa"-laulun Karkkilassa?, Risto Nurmi
- 45 Muistolaattoja Högforsin tehtaasta, Klas Alander
- 46 Kotiseutuyhdistyksen julkaisut
- 47 Missä yhdistyksen tuotteita kaupan?

**Suuret kiitokset kaikille, jotka ovat osallistuneet lehdente-
koon tekstein, kuvin, tietojä antaen tai jollain muulla tavalla!**

Matkailujaosto

Juhani Silvän

puh. 0400-973 027

e-mail: juhani.silvan@
kolumbus.fi

Keräilyjaosto

Jukka Hanhinen

puh. 0408320671

e-mail: jukka_hanhinen@
steris.com

Nyt kelpaa juhlia!

Onnittelut kaikille, jotka yhdistyksessä ovat tavalla tai toisella vaikuttaneet kotiseututyötä tehden. Hienoja asioita yhdistyksemme väki onkin aikaan saanut menneinä vuosina. Niistä kertovat juhlalehdessämme Juhani Silván ja Tuure Hasselman. Juhlapäivänä 26.8 julkistettava Kyösti Suonojan toimittama Karkkilan Kotiseutuyhdistyksen historiikki kertoo ”kaiken”, joten en ala tässä yhteydessä yhdistyksen historiaa kertaamaan. Historiikki on samalla katsaus koko kotikaupunkimme historiaan ja sen moniin tapahtumiin ja täällä vaikuttaneisiin ihmisiin. Itse olen ollut mukana tuosta 50 vuoden taipaleesta 1/5 osan, siis noin kymmenen vuotta. Aika on mennyt kuin siivillä, vaikka välillä talkoo toimintakin on kyllä työltä tuntunut, mutta ponnistelut yhdessä muiden samanhenkisten kanssa asioiden ja tapahtumien eteen palkitsevat mielen, vaivat ja haasteet unohtuvat nopeasti sen siliän tien!

Kotiseutu on sisällöltään suomenkielen kauneimpia sanoja. Se ei jätä ketään kylmäksi, mutta onnellinen on hän, joka sen hyvät asiat saa kiintymyksen tunteella sydämeensä sulkea ja puutteet pyrkii tarmolla (tavalla tai toisella) korjaamaan. Tekeminen ja positiiviset ajatukset kun ovat monella tapaa parasta ”terveys-seurumia”. Samanhenkisten, vaikkakin hyvin erilaisten kanssakul-

kijoiden kanssa, on mielenkiintoista ja mukavaa puuhastella eri projektien kimpussa. Tuttavuudet muuttuvat yhteisen mielenkiinnon ja tekemisen myötä ystävyudeksi, ei paha asia sekään.

Hienointa on, että kotiseutuja tai kotikuntia voi sydämeensä sulkea useitakin. Rakastan synnyinseutuani sen puutteineen kaikkineen. Tunnen siteen isovanhempieni kotikonnuille menetettyyn Karjalaan, vaikka olen vain muutamia kertoja päässyt siellä pikaisesti käymään. Olen kiintynyt kesähuvilamme sijaintikuntaan Nastolaan (Ruuhijärven Kotosaareessa). Sen olemme itse valinneet omien mieltymyksiemme mukaan. Jokaiseen näistä paikoista tunnen juureni kiinnittyneen ja saan voimaa kasvaa ihmisenä. Vaikka kasvu onkin hitaanpuoleista :) Kirjahylly täytyy näistä paikoista kertovista kirjoista ja paikallislehdet tulee luetua. Koska olen aina asunut Karkkilassa, ei minulla ole useampia kotipaikkakuntia. Toivottavasti hän, kenellä on, löytää siitä lisää

rikkautta. Aivan kuin äidin rakkaus lasta kohtaan ei vähene lukumäärän kasvaessa, ei kotiseudun tai kotipaikan kiintymyksenkään tarvitse vähetä vaikka kohteita on useampia.

Kotiseutuun meitä sitovat myös tunteet niitä ihmisiä kohtaan, jotka jakavat arkemme ja juhlamme tai ovat olleet jakamassa jo nyt muistoiksi muuttunutta elämää. Sukulaiset, lapsuuden ystävät, luokkakaverit, opettajat, naapurit, kirjaston hoitajat, pankkineidit, kauppiaat lähikaupassamme jne. Pienen paikkakunnan ehdoton etu on, kun voimme ”tuntea” lähestulkoon kaikki. On helppoa kuulua joukkoon, on turvallista elää.

Kotiseutu ei ole kuitenkaan vain historiaa ja toteutuneita tai toteutumattomia unelmia. Se on myös nykypäivää. Arjen askareita, työssä käymistä, liikkumista lähialueilla, muutoksen seuraamista miljöössä jne. Vaikka meitä pyritään yhä enemmän ohjaamaan ja määrittämään kauempaa, jopa valtakunnantasolta ”Helsingin herrojen” omien aatteiden mukaan, on alueen asukkaiden osattava vaatia, että identiteettiämme ja alueemme kulttuurillisia arvoja on kunnioitettava. Kukaan muu kun ei tule sitä tekemään puolestamme.

”Uusin tutkimus lähtee ajatuksesta, että kotiseutu on omaksi eletty kokemus. Kotiseutu koostuu luonnonympäristöstä, rakennetusta ympäristöstä ja henkisestä ympäristöstä. Niillä voi olla valtava vaikutus yksilöön, eikä tunteita voi aina selittää järkipärisesti edes itselleen. Miljööt, rakennukset, jopa puut muuttuvat osaksi ihmisten henkistä kotiseutua, joka on suojelemisen arvoinen. Paikkojen ja teiden nimet, tavat ja kielen vivahteet ovat maamerkkejä kotiseudun henkisellä kartalla, jossa ei eksy, vaikka maailmalla eksyisikin.” Jotakuinkin näin luki Ilkka-lehdessä vuonna 2012. Tämän paremmin ei asiaa voisi ilmaista. Vanhan sanonnan mukaan me voimme lähteä kotiseudulta, mutta kotiseutu ei koskaan lähde meistä. Antoisia lukuhetkiä taas vähän uudistuneen jäsenlehtemme (joka on tällä kertaa myös juhlalehtemme) parissa!

Henna Mitrunen pj.

Onnittelut viisikymppiselle!

Karkkilan Kotiseutuyhdistys ry on Karkkilan merkittävin kulttuuriyötä tekevä yhdistys. Jäsenmäärältään yhdistys on kaupungin suurin, mikä antaa vankan perustan yhdistyksen toiminnalle ja jatkuvuudelle. Yhdistyksen tämän päivän toiminta on kiitettävän monipuolista ja aktiivista. Sillä on vankka sija kaupunkimme historian tallentamisessa ja tunnetuksi tekemisessä, kaupunkimme markkinoinnissa ja kehittämisessä sekä kaupunkilaisten kulttuurinälän herättämisessä ja tyydyttämisessä.

Sääntöjensä mukaan yhdistys on asemoinut itsensä vahvaksi toimijaksi kaupungissa. Yhdistyksen tarkoituksena on mm. työskennellä ”sivistyksellisten, sosiaalisten ja taloudellisten olojen kehittämiseksi alueellisen omaleimaisuuden pohjalta”. Keinoina em. tavoitteiden saavuttamiseen mainitaan osallistuminen ja vaikuttaminen yhdyskuntasuunnitteluun. Muita säännöissä mainittuja yksittäisiä toimintamuotoja ovat paikalliskulttuurin ja –historian tallennus, ympäristönsuojelu, maisemanhoito ja matkailu.

Yhdistyksen tavoitteet ja keinot ovat varsin laajat ja yhtenevät kaupungin tavoitteiden kanssa. Kaupungilla on kuitenkin kaupunkilaisten palvelujentuottajana laajempi näkökulma ja vastuu rakenteista ja palveluista. Kulloinenkin taloudellinen tilanne ohjaa vahvasti kaupungin kehittämistä ja rakentamista.

Kotiseutuyhdistys ankkuroituu mielenkiintoisella tavalla kaupungin kehittämiseen. Yhdistys osallistuu jo sääntöjensäkin mukaan yhdyskuntasuunnitteluun, mikä mielestäni viestittää sitä, että eletään ajan hengessä ja ollaan muutoksessa mukana. Tarvitaan uusia ja ennakkoluulottomia keinoja historian ja menneisyyden tuomiseksi osaksi tätä päivää ja kaupunkilaisten arkea. Se tarkoittaa myös uuden ja vanhan saumatonta kohtaamista. Tähän työhön haastan aktiivisen kotiseutuyhdistyksen, mutta myös kaupungin oman organisaation, jolla on aimo annos opeteltavaa suunnitelmallisuudesta ja yhteisestä suunnittelusta.

Näkökulmasta tai lähestymissuunnasta johtuen Kotiseutuyhdistyksen tehtävä on toimia unilukkarina silloinkin, kun sitä vähiten odotetaan ja toivotaan. Sen lisäksi säännöt antavat hyvän selkänojan toimia laajemminkin kehittäjänä, vaikuttajana ja ratkaisujen hakijana. Tältä osin yhdistyksen säännöt ja toiminta vastaavat hienosti tämän päivän vaatimuksia modernista vaikuttamisesta ja osallisuudesta.

Onnittelen lämpimästi 50-vuotiaasta Karkkilan Kotiseutuyhdistystä Karkkilan kaupungin ja omasta puolestani, kiitän aktiivisia toimijoitanne eri vuosikymmeniltä kaupungin hyväksi tehdystä työstä ja toivon välittömän ja avoimen yhteistyön jatkuvan yhteisen kotiseutumme kehittämiseksi!

Juha Majalahti kaupunginjohtaja

Juha Majalahti pitämässä puhetta Ilmari Huitti-retkellä Vaskijärven kyläkeskuksessa 21.8.2011. Retken kohokohta oli, kun Paanun aitan kylkeen kiinnitettiin Kotiseutuyhdistyksen toimesta taidemaalari Ilmari Huitin kunniaksi valurautainen muistolaatta. Laatanvalumuotin suunnitteli ja veisti taidemaalari Jaakko Ahopalo ja sen valoi Karkkilan Malliapu.

Kotiseutuni Karkkila

Kotiseudusta jokainen löytää mielipaikkansa. Tuttuun maisemaan on turvallista palata uudestaan ja uudestaan. Rakas maisema palautuu mieleen unenpöperöisenäkin. Sitä on helppo mainostaa vieraallekin. Mielipaikoista rakentuu kotiseuturakkaus. Minun kolmivuotisen karkkilalaisuuteni rakennussarjassa on seitsemän tärkeää palikkaa.

Ensimmäisenä listassani palaan paikkakunnan teollisuuden alkulähteelle, Rautamäkeen. Karkkilalaisuus on rautaa. Kulonsuonmäen kaivos Porintien varressa on nähtävyys, jota kannattaa tulla katsomaan kauempaakin. Paikalle tosin vieraan on vaikea löytää. Opastusta kaivokselle ei ole, mutta kysyminen tai googlettaminen kannattaa. Kaivos on arvokas kappale paikallishistoriaa. Etukäteen kannattaa käydä museotoimen nettisivuilla. Sieltä löytää monta näkökulmaa Rautamäen historiaan.

Toisena listassani on kirkko ja kirkkomaa keskellä kaupunkia. Niitä ei pysty kukaan Karkkilassa piipahtava ohittamaan, eikä kannatakaan. Kirkon punainen ulko-kuori vaihtuu sisään astuessa levolliseen siniseen. Karkkilalaisuus on sinipunaista. Ympäröivään kirkkomaahan **kätkeytyy paikkakunnan henkilöhistoria yli kahdensadan vuoden ajalta**. Usein unohtuu, että Karkkilan kirkko ja kirkkomaa ovat Kulonsuonmäen kaivosta ja ruukkia vanhempia.

Kolmantena listassani on Pyhäjärvi ja järvenympäryslenkki. Jokaviikkoinen kävelyreittini karkkilalaisessa maisemassa sisältää yhdistelmän kaupunki- ja maalaismaisemaa. Vastapäivään kävellessä Järvenpään kylä Pyhäjärven perukassa vaihtuu reitin edetessä Vattolan taajamaan. Kesällä järveä ympäröivä vehreys on vertaansa vailla, ja kaikki kävelylenkin varrella. Pyhäjärvi on osa karkkilalaisuutta.

Neljäntenä listassani on toriparlamentti. Kesällä Karkkilan tori näyttää iloiset uusmaalaiset kasvonsa. Torikahville voi istahtaa tapaamaan tuttuja ja tuntemattomia. Pikkukaupungin väitetyistä sisäilämpöävyydestä ei näe pilkahdustakaan. Pöytäan voi istahtaa kenen kanssa tahansa. Yhteinen sävel löytyy hetkessä. Torikin on osa karkkilalaisuutta.

Viidentenä listassani on Karjaanjoen vartta noudatteleva kävelyreitti. Aina ei pysty katsomaan tarpeeksi lähelle nähdäkseen jotain ainutlaatuista. Kävelytieltä voi aistia pisaroiden pärskeen nostattaman kosteuden virtaavan veden iskeytyessä kiviin. Putouksia on monta. Karkkilalaisuus on veden virtaa, pärskettä ja tempoilua. Kaikki lähes piilossa joenuomaa ympäröivän tiheikön takana keskellä kaupunkia.

Kuudentena listassani on Fagerkullan vanha asuinalue. Kaunis, perinteinen työläisalue hönkii työn historiaa, Rautamäen synnyttämää. Fagerkullassa voi vieläkin aistia yhteisöllisyyden, jolla tehtaan työläiset pitivät huolta toisistaan. Samaa henkeä tarvitaan edelleen, vaikka ruukki ja Rautamäki ovat enää pala historiaa. Karkkilalaisuudessa on aina ollut yhteisöllisyyden leima.

Viimeisenä listassani on Karkkilan luonto ja luonnonkaunis maisema. Siinäkin on jokaiselle jotakin. Lenkkipoiluilta vaativakin löytää mieleisensä maaston. Marja- ja sienimetsistä ei ole pulaa, eikä vettä ole Karkkilasta koskaan puuttunut. Vaihteleva, kumpuinen maisema vaihtuu Karkkilassa nopeasti peltoihin, siisteihin mäntymetsiin tai lehteviin kosteikkoihin. Luonnonkauneuskin on osa karkkilalaisuutta.

Listaa katsoessani olen ylpeä kotiseudustani. Mieleen pälkähää ajatus siitä, ettei aina osaa arvostaa sitä, mitä itsellä on. Näkee liian helposti asiat naapurin puolella parempina. Muualta Karkkilaan muuttaneena sen huomaa alkuperäisiä karkkilalaisia paremmin. Entinen riihimäkeläinenkin pystyy ihastumaan Karkkilaan, ehkä jopa rakastumaankin. Karkkila on hyvä paikka elää ja asua.

Kotiseudun paikoilla on historiansa. Niiden tunteminen syventää ymmärrystä maisemasta ja siitä mitä maisema pitää sisällään. Kjell Westö kuvaa kirjassaan *Missä kuljimme kerran*, miten jokaisella paikalla on myös henkilöhistoriansa. Maisema heijastaa muistoja kaikista niistä ihmisistä, jotka ovat käyneet paikassa. Jalanjäljet ovat painaneet maisemaan leiman jokaisesta esi-isästämme, jotka maisemassa ovat astelleet. Näistä jalanjäljistä nousevasta lämmössä me kohtaamme esi-isämme. Maisema ei koskaan ole elotonta, vaan muuttuvaa, elävää ja täynnä historian heijastumaa. Maisemassa kohtaamme historiamme ja esi-isämme.

Kotiseutuyhdistyksellä on tärkeä tehtävä muistuttaa kotiseudun merkityksestä ja historiasta. Muistuttamalla menneisyydestä Kotiseutuyhdistys antaa nykyisyydelle sisällön ja samalla luo tulevaisuutta. Tätä tärkeää tehtävää Karkkilan Kotiseutuyhdistys on hoitanut menestyksellä 50 vuotta. Onnittelten Karkkilan Kotiseutuyhdistystä ja sen aktiiveja hienosta 50 vuotta kestäneestä hyvästä työstä Karkkilan hyväksi. Toivotan yhdistykselle menestystä ja samaa intohimoista otetta myös tulevaisuudessa.

Hannu Bogdanoff, Karkkilan seurakunnan kirkkoherra.

VUOSIEN VARRELTA

Koska Karkkilan Kotiseutuyhdistyksen historian alkuvaiheet on hyvin taltioitu ja useaan kertaan tullut kerrotuksi, haluan omalta kohdaltani tuoda esille persoonallisia tunteja ja tunnelmia kuluneen 50 vuoden ajalta. Olen ollut mukana yhdistyksen vaiheissa koko ajan lukuun ottamatta perustamiskokousta. Valehtelin kuitenkin, jos yrittäisin vakuuttaa, että olen ”sydän innosta värähdellen” ollut touhuamassa koko 50 vuoden ajan tarmoa täynnä yhdistyksen hyväksi. Tuohon aikajaksoon kuuluu luonnollisena osana myös väsymystä ja osin myös pettymyksiä, jotka ovat kaikkien kohdalla osa normaalia elämää. Olinhan itse vasta 30-vuotias, muutaman kuukauden ikäinen aviomies, kun minut valittiin mukaan ensimmäiseen johtokuntaan. Olihan siinä vaiheessa toki monta muutaakin tärkeää asiaa mielessä.

Kun vuosia kului ja yhdistyksen tehtävät ja tavoitteet alkoivat hahmottua, sen merkitys seutukunnalle alkoi näkyä käytännössä mm. kasvavassa jäsenluvussa. Samalla myös henkilökohtainen motivaatio päätettyjen projektien loppuunsaattamiseksi alkoi kasvaa. Asiat alkoivat viedä miestä mennessään! Kun vielä samaan joukkoon hakeutui tai saatiin mukaan samanhenkisiä ja toimintavalmiita kumppaneita, oli työ kotikulmien hyväksi innostavaa. Viiteenkymmeneen vuoteen sisältyy valtava määrä henkilöitä ja tapahtumia, jotka alkoivat ruokkia tunnetta, että ”tästähän taitaakin tulla jotain merkittävää”!

Oli todella mielenkiintoista ja palkitsevaakin saada tutustua paitsi oman seudun ”tekomiehiin ja naisiin” myös valtakunnan tason vaikuttajiin, joita saimme mukaan tavoitteidemme toteuttamiseen. Yliopistomiehistä voisi mainita vaikkapa Turun yliopiston kulttuurien tutkimuksen laitoksen johtajan prof. Ilmar Talven, joka järjesti tänne 8 työväen kulttuurin tutkijaa ja 2 kielen- ja murteen tutkijaa tekemään haastattelututkimusta 88:sta tehtaan työ- ja virkamiehestä. Toinen yliopistomies, prof. Pekka Lehtimäki ”Liistoin Kallei” kirjassaan selvitti tieteellisellä tarkkuudella Karkkilan murteen rakenteen ja historian. Tässä yhteydessä on syytä mainita myös Suomen Kotiseutuliiton pitkäaikaisen puheenjohtajan, opetusneuvos Veikko Talven vaikutusvalta ja pohjatyö Kymi Oy:n pääkonttorissa Fagerkullan työläismuseoalueen ja siihen liittyvän Fagerkullan asemakaavan hyväksymisessä. Hän oli mm. kerran itsenäisyysjuhlan juhlapuhujana pääaiheenaan Fagerkullan työläismuseon perustaminen Karkkilaan. Yleisradion pääjohtajan Sakari Kiurun vierailun ansiosta Karkkila sai myös paljon myönteistä julkisuutta, kun kotipaikkamme pääsi radion ja television ansiosta valtakunnalliseen ohjelmatuotantoon.

Ehdottomasti tärkein, juuriltaan karkkilalainen ”kotiseututyömyyrä” oli Helsingissä asunut ja sinne ”pirtua pakoon” 1930-luvun alussa muuttanut Eino Halme (s. 1908). Hänen väsymätön kiinnostuksensa murteeseen, paikallis historiaan ja oman elinajan tapahtumiin tuotti mm. kolmen ensimmäisen pihanäyttämön näytelmän käsikirjoituksen ja suuren määrän kaskuja ja murrepakinoita sekä lahjoituksen, mikä sisälsi täydellisen valikoiman hänen omista maakaavaajan työvälineistään Valimomuseon kokoelmiin, ennen kuin museo oli vielä virallisesti edes perustettu. Hänetä on myös alkuperäissanoitus Karkkilan epäviralliseen kotiseutulauluun ”Raudan lauluun”.

Reino Luodon ja Eino Halmen yhteistyönä syntyneet murre- ja kaskukirjat antoivat hienon alun Kotiseutuyhdistyksen kirjalliselle kustannustoiminnalle, mikä viime vuosien toiminnassa on ollut painopistealueena ja matkaan saattanut erittäin runsaan määrän hyvätasoisia kotiseutukirjoja.

Oleellinen osa kotiseututyötä on ollut Juhani ja Kaija Silvénin matkailu-, retki- ja teatteritoiminta, minkä ansiosta karkkilalaisten tuntemus Suomesta, Euroopasta ja jopa Amerikasta on lisääntynyt hyvän ja tarkan valmistelun ansiosta suurin askelin. Lisäksi yhdistyksen jäsenluku on retkien ansiosta kasvanut suurin harppauksin.

On täysin mahdotonta yrittää luetella kaikkien toiminnassa aktiivisesti toimineiden nimiä, koska on niin suuri

määrä ihmisiä, jotka ovat antaneet vahvan panoksensa paikkakuntamme kotiseututyöhön. Onneksi tämän vuoden nimissä ilmestyy Kotiseutuyhdistyksen 50-vuotishistoriikki, mihin valt. tri Kyösti Suonoja on kerännyt yksityiskohtaisemmat kuvaukset tapahtumista vuosien varrelta.

Voimme kuitenkin olla kiitollisia siitä, että Karkkilassa yli puoluerajo-

Tuure Hasselman ja Raili Kataisto tutkivat Tuuren tuomaa Haukka-mäen koulupiirin tarinakirjan taittoon tulevaa kuvamateriaalia Rajakadulla toukokuussa 2015. Tuure kirjoitti tarinakirjaan omia muistojaan kirjan aihepiiriin liittyen.

jen on onnistuttu luomaan yhteisö, missä on ”katto korkealla ja seinät etäällä”, minkä arvomaailma on parhaimmillaan kelpannut yli 600:n maksavan jäsenen joukolle ja joka 50 vuoden jälkeenkin hyvin elinvoimaisena jatkaa pyrkiä myksiään yhteisen hyvän nimissä.

Uskon ja toivon, että tämän päivän ”työvuorossa oleva joukko” jatkaa sen saran kyntämistä tämän päivän haasteineen, mitä me kokonaan tai osittain lepoon siirtyneet omana aikanamme olemme yrittäneet!

Parhaimmat menestyksen toivotukseni Karkkilan Kotiseutuyhdistykselle seuraavalle 50 vuodelle ja lujaa uskoa tulevaisuuteen!

Tuure Hasselman

*”Mitä ei voi silmin vajain nähdä,
siitä unta nähkää!
Aina uuden aamun eteen
luojankämmen tiutii tähkää.
Aina sataa tulvaveteen
Lastut arkinrakentajain.
Lienet eläin taikka puu,
kaikin soluin sydämin
usko, tahdo jotakin,
niin se kerran tapahtuu!
Tuhat kertaa tuhat vuotta,
mitään ei voi tehdä suotta!”*

Lauri Viita: Luominen

Kotiseutuneuvos Tuure Hasselman on toiminut vuosia Kotiseutuyhdistyksen vuosikokouksen kunniapuheenjohtajana. Taustalla yhdistyksen pitkäaikainen hallituksenjäsen, sihteerin ja rahastonhoitajan tehtäviä hoitanut Ritva Ahomäki. Vuosikokouksiin Ritva on myös usein äänestetty sihteerin tointa hoitamaan.

Kotiseututyötä karkkilalaisittain

Ihmisen juuret ovat siinä maaperässä, jossa hän on syntynyt ja viettänyt lapsuutensa. On syvälle tunkeutuva pääjuuri ja lukuisia sivujuuria, joiden kaikkien yhteinen verkosto on niin tiheä, että juuripaakun pois nyhtäminen on lähes mahdoton asia. Me elämme elämämme lapsuuden maisemassa ja lopun lähestyessä tuo maisema on yhtä lähellä kuin varhaisessa lapsuudessa.

Suomalainen kotiseututyö alkoi 1800-luvulla kahdelta eri suunnalta. Zachris Topelius selitti vuonna 1875 ilmestyneessä *Maamme* kirjassaan käsitettä *kotimaa* niille ihmisille, joilla käsitys elinympäristöstä rajoittui vain oman kotimökin pihapiiriin. Lohjalainen Robert Boldt puolestaan määritteli käsitteen *kotiseutu*.

Alun perin koulujen alimpien luokkien oppilaille tarkoitettua Topeliuksen kirjaa luettiin kouluissa ja suomalaisissa kodeissa 1940-luvulle saakka. Topelius kertoi elävästi ja kansantajuisesti kirjassaan Suomen maakunnista, luonnosta, kansasta, historiasta ja nähtävyyksistä. Vähitellen kansalle alkoi kirjan kuvista ja kertomuksista hahmottua kokonaiskuva maasta, jossa he olivat syntyneet ja jossa asuivat. He alkoivat kutsua sitä isänmaakseen.

Pohjana kirjassaan Topeliuksella saattoi olla Ruotsissa vuonna 1667 perustettu Antikviteettikollegio, joka oli kerännyt tietoja myös Suomen muinaismuistoista ja historiallisista paikoista. Työtä jatkoi Suomessa vuonna 1831 Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran aloittama järjestelmällinen perinteen keruu. Kaiken vanhan avulla ihmisten oli helpompi etsiä juuriaan ja vahvistaa identiteettiään, kuulumistaan juuri siihen ympäristöön, jossa elivät. Puuhastelua ja tutkimistyötä kotiseudun vanhan perinteen parissa alettiin kutsua kotiseututyöksi. Paikallisella tasolla kotiseututyö alkoi vuonna 1894 Lohjalla, jonne fil. lis. Robert Boldt perusti maamme ensimmäisen kotiseutuseuran. Tämä yhdistys nimeltä Lohjan kotiseutututkimuksen Ystävät toimii edelleen.

Toiminta maassamme alkoi hitaasti, mutta toinen maailmansota, jolloin kotimaan olemassaolo oli vakavasti uhattuna, kiihdytti paikallisten yhdistysten syntyä. Pian syntyi tarve perustaa näille yhdistyksille keskuselin johtamaan ja ohjaamaan niiden toimintaa. Kotiseutuväen neuvottelupäivillä 25.5.1949 Tammelassa perustettiin vihdoin Kotiseutuliitto ry. Vuonna 1972 liiton nimi muutettiin Suomen Kotiseutuliitoksi. Silloin Karkkilassakin jo oli seitsemän vuotta toiminut oma kotiseutuyhdistys.

Karkkilan Kotiseutuyhdistys ry:n perustamiselle viisikymmentä vuotta sitten oli ilmeisesti ilman ajan yleistä aatteellista innostusta aivan omaa paikallistakin tarvetta ja oletan, että asia eteni kolmea eri tietä kohti toteutumisistaan. Pyhäjärveläistä haaraa vetivät maanviljelijä **Reino Syrjänen** Haavistosta sekä johtajaopettaja **Reino Ollila** ja rataesimies **Juho Karisto** Karkkilasta. Yhteiskoulun lehtorilla ja työväenopiston rehtorilla **Olli J. Tuohiniemellä** oli myös ajatuksia perinneyhdistyksen saamisesta Karkkilaan. Hän ehdotti perustettavan yhdistyksen nimeksi Karkkila-seuraa. Voisi kuvitella, että hänellä työväenopistomiehenä oli mielessään enemmän ihmisten sosiaalinen kanssakäyminen kuin paikallishistorian tutkiminen. Paikallislehden perustaja ja sen päätoimittaja **Eero Ahola** edusti perustajien nuorinta siipeä, ja oletettavasti hän edusti myös radikaaleinta näkemystä tulevan yhdistyksen toiminnasta.

Reino Syrjänen alkoi vetää 1965 perustettua yhdistystä, joka sai nimekseen Pyhäjärven-Karkkilan Kotiseutuyhdistys ry. Tuohiniemen ehdotus Karkkila-seurasta ei saanut kannatusta. Mainituista myös Eero Ahola valittiin ensimmäiseen johtokuntaan, joka ensi töikseen alkoi innokkaasti etsiä Karkkilan alkujuuria. Oli aikakin, sillä asian hyväksi ei ollut tehty paljoakaan. Ylioppilas **V. H. Anttila** oli kirjoittanut opinnäytteen Pyhäjärven pitäjästä ja yhteiskoulun rehtori **Jussi Saukkonen** oli kirjoittanut laajan ja seikkaperäisen matkailuesitteen, siinä suunnilleen kaikki.

Naapurissa oli kuitenkin oltu nopeampia. Samaan aikaan kun Karkkilaan vasta perustettiin kotiseutuyhdistys, Pusula-seura jo pyysi Eteläsuomalaisen Osakunnan ylioppilaita kotiseutututkimukselle täydentämään kaikkea sitä, mitä oli talkoovoimin ehditty saada aikaan. Eero Ahola ja hänen lehtensä Karkkilan Tienoo seurasivat tarkasti ylioppilaiden puuhia Pusulassa ja vähän myöhemmin Nummella, mikä kaikki oli omiaan antamaan vauhtia karkkilalaisillekin. Muutaman vuoden kuluttua ylioppilaat tulivat myös Karkkilaan.

Matkat

Yhdistyksen perustamisesta ehti kulua pari vuotta, kun Eero Ahola teki johtokunnalle esityksen kotiseutututkimuksen järjestämisestä karkkilalaisille. Tuskin Aholalla oli ehdotuksessaan tietoisesti mitään topeliaanista näkemystä, mutta tosiasiaa sitähan siinä oli: näyttää ihmisille, mitä kaikkea tutustumisen arvoista oli heti omien rajojen takana, jopa sisällä. Haapalassa oli Lemmoin vuori, Tuorilassa Rautamáki, Ahmoolla ja Nyhkälässä sudenkuoppia, Sammatissa oli Paikkarin torppa, Pusulassa Töllin mylly ja Kärkölän kyläkirjasto, Tuusulassa Aleksis Kiven Taaborinvuori ja kuolinmökki, Järvenpäässä Ainola, Lopella vanha Pyhän Piritan kirkko ja Pilpalan

mylly, Vaskijärvellä Ilmari Huitin maisema, Tammelassa Marskin maja. Vaikka nämä paikat olivat lähellä, ne olivat kuitenkin useimmille saavuttamattomissa, sillä omien autojen yleistyminen sotien jälkeen oli hidasta, vanhemmalla väestöllä vielä hitaampaa kuin nuorilla.

Opiskelin tuohon aikaan yliopistossa Karkkilasta käsin ja kirjoittelin samalla ahkerasti vasta perustettuun paikallislehteen. Kiireisenä miehenä Ahola halusi irrottautua johtokunnasta ja ehdotti minua tilalleen. Ennen kuin huomasi, olin yhdistyksen sihteeri. Samalla Ahola alkoi syöttää minulle ajatusta kotiseuturetkien järjestämisestä. Minua ei paljoakaan tarvinnut yllyttää. Aloitin retkien järjestämisen vuonna 1967 aluksi paikallisella tasolla. Kotiseutuyhdistys vei väkensä nähtävyyksien luo linja-autolla ja yritin parhaan taitoni mukaan myös kertoa tarinoita nähtävyyksien historiasta. Suosio oli alusta alkaen valtava ja näytti siltä, että yhdistys oli siinä asiassa löytänyt paikkansa.

Koska retkiä haluttiin aina vain lisää, olivat kohteina pian Maamme kirjassa mainitut koko maan suosikkipaikat. Retkiä on nyt järjestetty 47 vuotta, ja viime vuosikymmeninä on menty myös maan rajojen ulkopuolelle.

Perinnettä talteen

Se että Karkkilassa on nyt Fagerkullan toimiva ulkomuseoalue, on aktiivisen kotiseutuyhdistyksen johtokunnan ansiota. Näkyvintä työtä Fagerkullan työläisten asuntojen purkamisen estämiseksi tekivät **Tuure Hasselman** ja **Olavi Haanpää**, joilla oli keskusteluyhteys tehtaan päättäjien kanssa. Kun johtokunnassa tuohon aikaan istui myös Karkkilassa asustanut Suomen Kansallismuseon tutkija **Risto Hakomäki**, laajeni pelkkä talojen säilyttäminen pian museon perustamiseen.

Usein perinteen tallentaminen ymmärretään pelkäksi esineitten keräämiseksi. Vanhat veteraanit **Eino Halme** ja **Reino Luoto** aloittivat Karkkilassa myös systemaattisen murteen tallentamisen. Kaksi hauskaa kaskukirjaa ja suuri joukko erilaisia murrejutelmia ilahduttivat karkkilalaisia vuosi vuoden jälkeen. Sen että murre ei Karkkilassakaan ole vain rumaa rahvaan kieltä vaan arvokas kulttuuriperinne, osoitti vihdoinkin professori **Pekka Lehtimäki** julkaisemalla keräämänsä **Raittilan Kallen** murrejutut karkkilalaisten omaksi ”kalevalaksi”.

Karkkila oli saanut kotiseutuyhdistyksen avustamana oman ulkomuseon. Kun kruununa sen keskelle nousi ulkoilmanäyttämö, jossa alettiin esittää Karkkilan menneisyydestä kertovia Eino Halmeen näytelmiä ja kun ne loppuivat, muutakin kesäteatteriohjelmistoa. Väkeä saapui katsomaan Karkkilan ulkopuoleltakin.

Tutkimusta ja oma lehti

Sukututkimus on jotain sellaista, jossa menneisyys ja nykyaika sopivasti yhdistyvät. Siitä tuli kotiseutuyhdistyksen kestopuoliksi. **Pekka Wikbergin** vetämiin iltoihin saapui innokkaita sukututkijoita. Vähitellen myös eri alojen keräilyharrastajat kokoontuivat esittelemään ja vaihtamaan tuotteitaan. Keräilyharrastajia alkoi vetää vuonna 2004 **Antti Valonen** ja vuodesta 2008 **Jukka Hanhinen**. Yhdistys oli löytänyt lopulta myös sellaista toimintaa, johon paikkakuntalaiset saattoivat osallistua muutenkin kuin muita kuuntelemalla.

Joulukuksi 1999 ilmestyi yhdistyksen ensimmäinen jäsenlehti. Kannessa oli Jaakko Ahopalon guassi ”Jouluyö Fagerkullassa”. Se oli ilmestynyt yhdistyksen toimesta korttina ja levinnyt joulutervehdyksenä kaikkialle maahan ja maailmalle. Tuon kortin nostalginen tunnelma on ehkä yksi kaikkein kauneimmista kotiseutumme ilmentymistä. Oli kunni panna se myös ensimmäisen lehden kanteen. Vaikka avausnumeron kirjoittajina olikin aluksi vain yhdistyksen johtohenkilöitä ja museoihmisiä, se kuitenkin antoi toimitustyölle suuntaviivat. Edelleen lehti ilmestyy kesäksi ja joulukuksi jäsenille niin kuin 15 vuotta sitten. Viidenkymmenen vuoden jatkumo karkkilalaisessa kotiseututyössä on osoittanut, että työ saa jatkajia myös nuorista. Kotiseutu on kaikille arvokas asia.

Juhani Silván

Juhani Silvánin nykyisen kotikaupungin eli Tampereen ”Pässi”

Juurettomia tunnustuksia

– vaiko sittenkin juurtuneita

Olen aina tuntenut olevani jotenkin juureton. Edes oman kotipaikan määrittely ei ole ollut helppoa.

Kasvoin pienellä paikkakunnalla Itä-Suomessa. Kaikilla naapurinlapsilla on sukulaisia lähistöllä, oli setiä, tätejä ja kaksi mummola. Minullakin oli mummola naapurikunnassa, mutta siihen lähiyhteydet päättyivätkin. Oma sukuni ei ollut kotoisin samoilta seuduilta, olihan isäni evakko ja äitini Keski-Suomesta. Eikä minulla ollut sisaruksiakaan. Hieman hämmentyneenä katselin, kun muut lapset menivät sunnuntaisin pyhäkouluun, mihin minulla, ortodoksin ja uskonnottoman lapsella, ei ollut asiaa. Vanhempani äänestivät eri puoluetta kuin muut kotikylässä, eikä suvusta tahtonut etsimälläkään löytää maanviljelijöitä, joita likimain kaikki muut kyläläiset olivat.

Sama jatkui, kun menin oppikouluun. Toki samalta luokalta lähti muitakin, mutta olin ainoa, joka päätyi B-luokalle ja lukemaan eri kieltä. Ja kun koulun jälkeen lähdin opiskelemaan, valitsin suunnan, johon kukaan muu lähiseuduilta ei lähtenyt.

Kun sitten muutaman vuoden kierroksen jälkeen asetuin Karkkilaan, sama ulkopuolisuuden ja juurettomuuden tunne jatkuivat. Tuntui, että olin vuosikausiin ainoa, joka oli muuttanut Karkkilaan. Taas oli kaikilla ystäviä joka puolella, sukua joka toisessa talossa. Ja vuosisatojen mittaiset juuret, jotka kiinnittivät Karkkilan maaperään.

Tulin Karkkilaan kahdeksi kuukaudeksi ja viivyin yli 35 vuotta. Voisi kai sanoa, että jollakin tavalla aloin minäkin juurtua paikkakunnalle. Halu kotiseudun löytämiseen oli kyllä vahva. Varsin nopeasti liityin kotiseutuyhdistykseenkin ja jopa toimiakseni aktiivisesti, olin johtokunnan jäsenenkin monta vuotta. Olin mukana tekemässä jäsenlehteä ja työskentelin useammassakin yhdistyksen projektissa.

Karkkilassa ollessani olin mukana kolmessa kylähankkeessa, joiden tuloksena syntyi kyläkirja. Tunnustan olleeni vähän kateellinen muille kyläkirjahankkeissa olleille. Vaikka järjestettiin yhteisiä puurojuhlia ja hiihtokilpailuja, olin sittenkin mukana vain ”viran puolesta”, en oman kylän ihmisenä niin kuin muut.

Muutin pois vuonna 2007, palasin Itä-Suomeen, jossa isä tarvitsi apuani. Vaikka vitsailin palanneeni juurilleni, tunsin oikeastaan, että minut oli kiskaistu pois paikastani. Erityisen selvästi muistan, miten puolisen vuotta muuton jälkeen istuin linja-autossa, joka kaarteli Punkaharjun kauniissa maisemassa. Samalla autordiosta kuului laulu, jonka olin viimeksi kuullut Karkkilan mieskuoron esittämänä. Minut valtasi mahdoton koti-ikävä. Ikävä Karkkilaan.

Tuttuun tapaan liityin taas kotiseutuyhdistykseen. Varsin pian huomasin taas kuuluvani johtokuntaan ja heiluvani pitäjäntuvan remonttityömaalla maalaisuti kädessäni. Kun vuosia kestänyt tuvan remontti lopulta valmistui, olin ylpeänä esittelemässä työn tuloksia, vaikka oma osuuteni olikin varsin vaatimaton.

Ja koko ajan olin kuitenkin juureton. Vaikka pari vuotta sitten muutin jopa samaan taloon, jossa vietin lapsuuteni, minusta koko ajan tuntui, etten ole oikein mistään kotoisin. Tiedän, että joillakin tähän tunteeseen tuo avun sukututkimus. Sen myötä löytyy suku, kasvavat juuret. Valitettavasti sekään ei auttanut minua.

Ja sitten tuli tämä kevät. Huomasin lehdestä, että lähistöllä pidettäisiin tilaisuus, jossa kerrottaisiin neulakintaista. Äkkiä muistin sopukoista nousi kuva, jossa mummoni pisteli puista neulaansa tiiviiseen tahtiin ja teki kintaita. Ilmoittauduin kurssille ja olen siitä lähtien tiennyt, mitä iltaisin teen. Kintaita. Taitavaksi minua ei voi nimittää, vielä vähemmän nopeaksi, mutta pisto pistolta tunnen saavuttavani jotain, mitä jo isoäitini ja sukupolvet ennen häntä tekivät. Pohdin jo innolla, milloin opin karjalaisen tavan työskennellä punaltaen. Ja jonain päivänä opin varmasti myös isoäitini salmilaisen tekniikan. Luultavasti silloin olen lähellä juuriani.

Ja siinä istuessani ja neuloskellessani ajattelen lämmöllä ystäviäni ja sukulaisiani, jotka ovat Karkkilassa. Aivan kuin siinä pistellessäni olisin tajunnut jotain perustavanlaatuisia: minä olen rikas, sillä minulla on kaksi kotiseutua.

Marja Holli

Tänä keväänä olen oppinut tekemään neulakintaita ikivanhalla tekniikalla, joka on ollut käytössä jo ennen sukkapuikkojen keksimistä.

*Kaikkeä hyvää
juhlivalle yhdistykselle
ja paljon terveisiä tutuille!*

Marja Holli

Nykyisellä kotiseudullani ovat uudenlaiset vapuperinteet. Lähiseutujen traktorinomistajat kokoontuvat yhteen ja "marssivat" traktoreineen ympäri taajaman. Lopuksi kokoonnutaan yhteen torille, jolla tänä vuonna oli varsin tiivis tunnelma, paikalla oli 57 traktoria ja noin 600 katsojaa. "Paikalla oli myös entinen koulukaverini Luumin Simo."

Punainen pitäjäntupa sijaitsee vastapäätä Rautjärven kirkkoa. Rautjärven kotiseutuyhdistys otti ison riskin ja lähti kunnostamaan taloa, joka osoittautui luultua huonokuntoisemmaksi. Vuosien ponnistelujen jälkeen talo oli kunnossa ja yhdistyksellä iso velka. Yksityinen henkilö, joka ei kertonut nimeään julkisuuteen, maksoi velan.

Urheilukuvia menneiltä vuosilta

Osa 8

*Jatkan sarjaa isäni Eero Sjöholmin kokoelman painiaiheisilla valokuvilla. Otan kii-
tollisena vastaan kaikki tiedot henkilöistä, joita ei ole vielä tunnistettu tai korjauk-
set (nimet, paikat, ajankohdat ym.), joita valokuvia katsellessa tulee mieleen.
Helena Puustinen sähköposti: helena.puustinen@elisanet.fi puh. 09-2256485*

1950-luvun alussa
TUL:n painitapahtumassa
osanottajien esittely.
Kuvassa näkyy ensimmäinen
vasemmalla seinän vieressä
Rainer Varalahti, eturivissä
ensimmäinen oikealla Pauli Vir-
tanen, toinen oikealla Unto Vik-
ström. Kaikki tunnistetut ovat
Karkkilan Sisun painijoita.

Vuonna 1937 pidettiin TUL:n kansalliset, kaksipäiväiset painikilpailut Karkkilassa. Kuvasta on tunnistettu:
vas. tummassa puvussa seisoo Arvo Leino, vieressä istuu tummassa puvussa Paavo Saaristo, oik. tummassa
puvussa seisoo Valfrid Nyman, hänen takanaan Armas Virtanen (osa kasvoista näkyy), hänen takanaan Mauno
Fredriksson (vain pää näkyy), oik. reunassa seisoo harmaassa puvussa Kauko Sirén, hänen edessään alhaalla
tummassa puvussa Uuno Ahlgren, painiasuisista on tunnistettu seuraavat: Paavo Varalahti, Hjelt, Juho Sjöholm,
H.J. Teerioja, Rainer Varalahti, Latvala, Pauli Koponen, Veikko Sundberg.

Kanttorin teini-ikäisen tyttären lauluviikko

Nuoret tarvitsevat suotuisaan kehitykseen hyviä esikuvia kaikilta elämän alueilta. Päiväkirjan kirjoittamiseen sain mallia itseäni vanhemmalta serkultani. Lauluviikon tekoon innostuin, kun Tampereella näin tätini, äitini nuoremman siskon, paksun mustakantisen lauluviikon. Se oli täynnä kauniisti käsinkirjoitettuja laulujen sanoja, aiheeltaan hyvin erilaisia ja alkaen jo 1930-luvulta. Sitten siinä oli taidokkaita, laulujen aiheisiin sopivia, piirustuksia.

Siispä minäkin ostin itselleni paksun mustakantisen viikon ja vuoden 1948 syksyllä aloin kirjoittaa siihen ensin tätini vihosta kopioituja lauluja ja sen jälkeen omia sen ajan iskelmiä. Vihon ensimmäiselle sivulle kirjoitin vanhan 30-luvun laulelman: ”Minä etsin sinua Titina, minä etsin sinua aina, sillä sinä olet rusina minun elämäni pannukakussa.” Vihkoon piirtäminen oli minustakin hauskaa, vaikka tulos ei ollut yhtä hyvä kuin tädilläni. Lauluviikot olivat tietenkin sellainen tyttöjen juttu ja harrastus. Olihan niistä vieraskielisistä iskelmistä apua kielenkin opiskeluun.

Siihen aikaan meillä oli kotiapulaishena Tytti Lindqvist Ahmoolta. Hän osasi paljon iskelmiä, joita hän mielellään lauloi ja minullekin niitä opetti. Tässä niistä kaksi: Vaik`onni haipuu (Sua illan odotin mä turhaan) ja Vaik`minne maailmassa mun tieni johtaisi.

Sitten Seura-lehdessä, mikä ilmestyi kerran viikossa, julkaistiin viikon englanninkielinen iskelmä. Ne leikkasin ja liimasin lauluviikkooni. Tässä luettelo joistakin niistä. Omat suosikkini ja minulle tutut kirjoitan paksummalla.

Nature boy, My hearth cries for you (Minne kuljetkaan), I don't see me in your eyes anymore (Katsettas nähdä en voi), **Tennessee waltz**, **Too young**, If (jos), Because of you (Sun vuokses), Can anyone explain (En selittää mä voi), **My blue heaven** (Sinitaivas), High noon (elokuva Sheriffi), Tell me why, Cry, Nevertheless (Kuitenkin), These foolish things (Nuo pikkuseikat)

Noista joitakin olen kuullut Yle Ykkösen ”Muistojen Bulevardilla”. Kun kuuluu tuttuja säveliä, lähden

heti kaivamaan esille vanhan lauluviikkoni ja vielä lauleskelen mukana. Niiden tahdissa on mukava myös verryttellä aamunkankeita jäseniään.

Keskikoulussa opiskeltiin ruotsin lisäksi jo englannin kieltä. Taisi olla niin, että meidän luokkamme oli ensimmäinen, joka rupesi lukemaan englantia saksan sijaan. Vastalukiossa alkoi saksan kielen opiskelu. Pidin kovasti siitäkin kielestä ja silloin laulettiin innolla laulua ”Auf wiedersehen” (Näkemiin). Ruotsinkielisistä lauluista mieleeni on jäänyt parhaiten hidas valssi ”Nidälven” (suomeksi laulettuna Kuunsillalla).

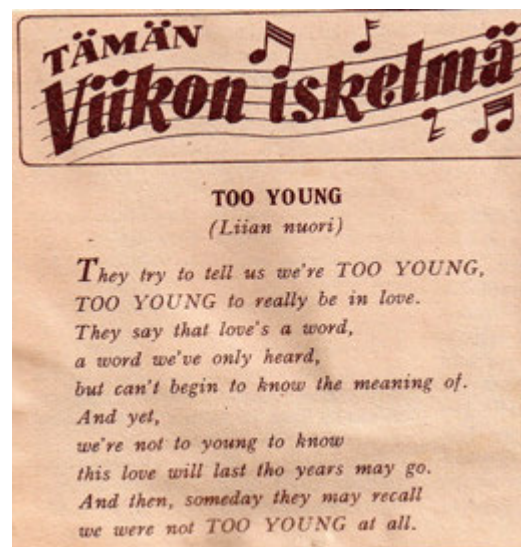
Vihossani on myös minulle erikoisen mieluisia merimiesvalsseja: ”Ken tuns merimiehen tuon Kalle Kekkosen”, ”Vanha merimies muistelee”, ”En sjöman älskar havets våg” ja ”Tähti ja meripoika” (Tuol`on ilta-tähti, sille laulan).

Lauluviikkoni lopussa on luettelo suosikki-iskelmistä. Sen tarkoitusta en enää muista, mutta se on seuraavanlainen: 1. En Sjöman, 2. Manjana, 3. Music, music, music, 4. Bella Marie, 5. Neekeritanssi Bongo Bongo, 6. Hyppypolkka, 7. Tähti ja meripoika, 8. Red roses, 9. Senjora, 10. Night and day, 11. Cest si bon, 12. Kaunis Veera, 13. Mustalaistanssi, 14. Harry Lime, 15. Mona Lisa, 16. You belong to my heart.

Listalta puuttui vielä monta suosikkiani. Tässä niitä: Kuolleet lehdet, Ruusuinen hetki (Päivä vaikk`on harmahin`niin ilta kuitenkin voi ruusuiselta näyttää), Only 5 minutes more, Kulkuset (Joulun aikaan vielä nytkin hyvin suosittu laulu), Meri (La Mer).

Ylioppilaskeväänä v 1952 en enää kirjoittanut niin innokkaasti laulujen sanoja viikkooni. Ostin muutamia nuotteja itselleni mieluisista iskelmistä. Eräs kaikkein rakkaimmista on ”Over the rainbow” (Sateenkaaren tuolla puolen).

Vähitellen radiostakin sain kuulumaan mukavaa musiikkia ulkomaisilta asemilta. Sitä piti tietenkin kuunnella mahdollisimman kovalla volyymilla, niin että koko talo kaikui, niin kuin nuorilla nykyäänkin on tapana. Muistan, että isäni joutui usein pyytämään: ”Ritva, pistä pie-

nemmälle, ei niin kovaa!”

Kun noita iskelmien sanoja tarkkailee, tulee mieleen, että jo muinaiset suomalaiset totesivat: laulu on suruista tehty murehista muovaeltu. Iskelmissä on kautta aikojen ollut paljon kaipausta, pettymystä, itkua, toivoa paremmasta, odotusta, missä oot rakkahin? Tosin myös paljon, paljon iloa.

Ritva Soimela-Nikula

HYVINKÄÄN-KARKKILAN RAUTATIEN VAIHEITA

Hjalmar Linder tarjoaa ratkaisun suureen tarpeeseen

Högforsin tehtaasta lieenee ainakin kuullut jokainen suomalainen jossain elämänsä vaiheessa. Vanhempi sukupolvi, ja miksei nuoremmatkin, on kylpenyt Högforsin valmistamissa valurautaisissa ammeissa, valmistanut ruokaansa tehtaan valurauta-astioilla ja -liesillä tai lämmittänyt asuntonsa Högforsin lämmityskattiloilla. Uudempi sukupolvi on ehkäpä matkustanut ajoneuvolla, jonka konepellin alta löytyy rutkasti kyseisen valimon valmistamia komponentteja. Näitä muistoja tuskin kovinkaan monella olisi ilman 1911-1967 toiminnassa ollutta Hyvinkään-Karkkilan rautatietä.

Högforsin ruukki perustettiin Pyhäjärvelle, nykyiseen Karkkilaan jo vuonna 1820, ja se palveli ensi alkuun lähiseudun ihmisiä. Vuosikauden puolivälissä reviiirin laajentaminen oli jo kovassa vauhdissa. Rajoituksen kasvulle loi se, että ruukki oli käytännössä tiettomien taipaleiden päässä. Ratkaisu ongelmaan oli rautatie!

Ensimmäisen kerran rautatietä päästiin hyödyntämään vuonna 1871, kun Röykkään, Hangon radan varrelle, perustettiin Korven pysäkki palvelemaan eritoten Högforsin tehtaan tarpeita. Matkaa sinne tehtaalta oli useita kymmeniä kilometrejä, ja kuljetus hoidettiin vaivalloisesti hevoskyydein usein erittäin huonokuntoisia teitä pitkin. Högforsin tehtaan lastauslaituriksi vaihtui 1909 Rökän asema.

Pitkän taipaleen päässä oleva lastauslaituri oli alusta saakka ilmiselvä hätäratkaisu. Oma rata tehtaalle oli saatava. Vuonna 1897 oli vakaa tarkoitus rakentaa Helsinki-Otalampi-Högfors-Forssa-Jokioinen -rata. Se hanke kuitenkin kariutui nopeasti, mutta vuotta myöhemmin oli jo valmiina suunnitelma kapearaiteisen sähköradan teosta Karkkilasta Nummelan kautta Kauklahteen, Helsingin-Karjaan radalle. Tässä päästiin jo käsiksi radan pohjatoihin, mutta sitten ruukilta loppuivat rahat ja koko hanke mureni. Hankkeesta koitui ruukille kovat tappiot.

Ratahankkeen isä Hjalmar Linder Mustion kartanolla. Linder piti työntekijöistään hyvää huolta. Eräältä Venäjän matkaltaan hän toi radan junamiehille paksut turkit, joiden karva oli yli 10 cm paksu. Näin junamiehet pystyivät taistelemaan paremmin kylmää vastaan seistessään junan vauujen väleissä ja käsitellen veturin ulkopuolisia jarruja kylmässä talvisäässä. KRM

Vierähti taas kymmenkunta vuotta, ja kuvaan astui Suomen rikkain

mies, kamariherra Hjalmar Linder, joka oli isältään ostanut Kytäjän kartanon. Suuria velkojaan hän suunnitteli maksavansa hakkauttamalla kartanon metsiä. Mutta puut piti saada metsästä pois, ja siihen tarvittiin rautatietä. Niinpä Linder otti yhteyttä Högforsin tehtaaseen tarjoten yhteistyötä Hyvinkään ja Karkkilan välisen radan rakennuttamiseksi, jonka varrella Kytäjä kätevästi sijaitisi. Högforsin ruukilla ei kuitenkaan täysin lämmenty kalliilta vaikuttavalle hankkeelle, ja Linder hylkäsi ruukin esittämän, itselleen epäedullisen yhteistyötarjouksen. Hän rakennutti yksin vuoden 1907 aikana ratalinjan Hyvinkäältä Kytäjälle.

Topparoikka jossain välillä Kytäjä-Karkkila. Radan rakennustyöt alkoivat 19.1.1911 useasta eri kohdasta rakennusmestari Ananias Karhusen, josta tuli radan ensimmäinen liikennepäällikkö, johdolla. KRM

Pari vuotta myöhemmin Linderin ja Högforsin johdon neuvottelut aloitettiin uudelleen, ja 1909 perustettiin *Osaakeyhtiö Hyvinkään – Pyhjärven Rautatie Aktiebolaget*. Yhtiön osakkaiksi tulivat Hjalmar Linder ja Högforsin tehdas. Tammikuussa 1911 ratatyöt alkoivat ja jo 25.8.1911 ensimmäinen juna puksutti Karkkilan asemalle. Kyseessä oli paikkakunnalla merkittävä tapahtuma ja ensimmäistä junaa oli vastaanottamassa suuri kansanjoukko.

Suuri väkijoukko vastaanottamassa ensimmäistä junaa Karkkilassa. KyARK

Radan toimintaa

Radan toiminta alkoi vielä saman vuoden aikana täydellä teholla. Päivän aikana kulki kaksi junaa molempiin suuntiin. Jo Hyvinkään-Kytäjän radalle oli hankittu kaksi uutta, Tampellan valmistamaa veturia. Nyt niitä hommattiin kaksi lisää samalta valmistajalta, mutta entistä isompia. Eniten rautatietä alkuaikoina työllisti Kytäjän saha, ja esimerkiksi ensimmäisenä täytenä toimintavuotena 1912 Kytäjän puukuljetukset ahmaisi 36% radan vaunukilometreistä, vaikka tämä toiminta koski vain Kytäjän ja Hyvinkään välistä 11 km:n osuutta. Huippunsa tavaraliikenne koki vuonna 1916 edelleen puutavaravien ansiosta. Tuolloin tavaramäärä nousi 154760 tonniin. Högforsin tehdas tuli tavarakuljetuksiin mukaan koko ajan suuremmalla osuudella, mutta 1920-luvun jälkeen ei enää varsinaisiin huippulukemiin yletty mm. lisääntyneen maantiili liikenteen vuoksi. Kun tultiin 1940-luvulle, niin rautatiellä kuljetetun tavar

määrä oli jäänyt pysyvästi alle 100 000 tonnin ja kahta vuosikymmentä myöhemmin jämähdettiin n. 50 000 tonniin.

Ennätysmäisenä tulvakeväänä 1966 raiteliikenne Jyväskylään ja Karkkilan välillä katkesi muutamaksi päiväksi kokonaan. Veli Häkkinen/KRM

Myös matkustajaliikenne alkoi heti vauhdikkaasti ollen heti ensimmäisenä toimintavuotena yli 50 000 matkustajaa. Tästä lukemasta nousiin tasaisesti, kunnes 1930-luvulla alkanut linja-autoliikenne notkautti tilastoja kunnolla alaspäin. Sotaaikana linja-autoliikenne oli kuitenkin pysähdyksissä ja junan matkustajavaunussa oli ahtaampaa kuin koskaan. Matkustajamäärän huippu saavutettiin vuonna 1946, jolloin rautatiellä suoritettiin liki 200 000 matkaa. Tuolloin kuljetettiin runsaasti siirtolaisia ja rintamalta palaavia sotilaita. Jo 1940-luvun lopussa matkustajamäärä alentui jälleen 50 000:een, ja laskusuhdanne jatkui senkin jälkeen. Viimeisenä täytenä toimintavuotena 1960 matkustajia oli enää alle 6000.

Rautatien oli tässä vaiheessa jo ehtinyt osoittaa merkityksensä Högforsin tehtaalle ja koko paikkakunnalle. Radan aloittaessa toimintansa oli ruukin työntekijöiden kokonaismäärä 400 henkilön hujakoilla. Ensimmäisen radan rakentamisen jälkeiset vuosikymmenet olivat tasaisen kasvun aikaa, kunnes tehtaasta 1930-luvun lamavuosien jälkeen kasvoi todellinen suuryritys. Kasvu jatkui maailmansodan jälkeen ja työntekijämäärä nousi yli 1000:n, ja 1960-luvulla työntekijämäärä lähenteli jo 2000:tta. Moni uusista työntekijöistä oli ns. junan tuomia. Ei ole turhaan todettu, että rautatie kasvattelee tehtaan, ja tehdas paikkakunnan.

Toiminta hiipuu

Koko rautatien merkitys alkoi hiipua 1950-luvun aikana. Linja-auto- ja kuorma-autoliikenne ahmaisivat koko ajan suuremman osuuden rautatien aikaisemmasta käyttäjäkunnasta. Kalustoa pidettiin kuitenkin hyvässä kunnossa, lähinnä kiitos

Hyvinkäälle rakennut rautatien oman konepajan, ja uudisrakennuksiakin radan varteeseen rakennettiin vielä 1950-luvun aikana. Viimeinen uusi veturi oli kuitenkin hankittu jo 1917, ellei mukaan lasketa 1954 hankittua dieselkäyttöistä moottoriveturia, jolla tehtiin lähinnä huolto- ja tarkistusmatkoja. Kalusto kuitenkin alkoi olla jo melko kulunutta, ja kun uusia investointeja ei enää katsottu järkeviksi, niin oli pelkästään ajan kysymys, koska ratalinja lakkautettaisiin.

Ensimmäinen selvä, ulospäin näkyvä merkki huonoista ajoista saatiin vuonna 1958, kun toinen matkustajavuoro lopetettiin. Matkustajaliikenne kuitenkin jatkui vuoteen 1961 saakka kiitos postikuljetusten, joita päätettiin jatkaa rataosuudella ko. vuoteen saakka. Ajateltiin, että samalla vaunujen joukossa myös yksi matkustajajuna kulkee.

Viimeinen juna on juuri höyryynyt Karkkilaan. 6.10.1967. Henkilöt vasemmalta: veturinkuljettaja Toivo Tuunainen, lämmittäjä Heikki Hellgrén, ratamies Heikki Lehtonen, junamies Väinö Harju ja liikennepäällikkö Veli Häkkinen. Allan Riikonen/KRM

Viimein huhtikuussa 1967 Kymin Oy, jonka omistukseen rautatie ja koko Högforsin tehdas oli 1930-luvulla päätynt, päätti lakkauttaa rautatien saman vuoden syksyn aikana. 31.8.1967 ajettiin rataosuuden viimeinen vakiovuoro. Radalla oli kuitenkin käyttöä vielä tämänkin jälkeen, sillä Hyvinkään varasto oli saatava tyhjäksi. Viimeisen kerran juna höyräsi Karkkilan asemalle 6. lokakuuta 1967, minkä jälkeen rataosuuden kiskoja purku alkoi välittömästi.

Jälkinäytös

Kymin Oy:n hallitukseen kuului muistakin yhteisistä tunnettu Aatos Erkko, joka oli kiinnostunut junista ja myös Hyvinkään-Karkkilan radasta. Hän esitti ajatuksen rataosuuden museoimisesta. Tähän hankkeeseen ei ikävä kyllä muu Kymin Oy:n johto lämmennyt, mutta päätettiin kuitenkin museoida yksi veturi ja kolme sen vaunua. Sijoituspaikaksi valikoitui Karkkilan Nyhkälän Harju. HKR3 ajettiin 4.11.1967 juhlallisesti harjun kupeeseen väliaikaisia kiskoja pitkin valtaisan väkijoukon ja tiedotusvälineiden seurattessa tapahtumaa. Junan siirrosta vastasi Karkkilan Lions Club.

Väkijoukko saattamassa HKR3:a Nyhkälän Harjulle. Lauri Hiltunen/Karkkilan kotiseutuyhdistys

Harjulla, torin vieressä nököttävä juna oli suosittu matkailukohde ja sinne oli vapaa sisäänpääsy kesäperjantaisin. Valitettavasti sää ja ilkeä talve tekivät tehtävänsä, ja juna rapistui huonoon kuntoon. Juna vietiin vuonna 1993 Jokioisten museorautatielle kunnostettavaksi. Palkkioksi työstä luvattiin junan vaunut. Työ oli valtava ja veturi saatiin kuntoon vuonna 2006, jolloin se palautettiin Karkkilaan, tällä kertaa Karkkilan kaupungintalon aulaan, sisätiloihin suojaan säältä ja pahantekijöiltä.

Pikku Pässin paluu Karkkilaan syksyllä 2006. Matti Pulkkinen/KRM

Jokioisiin päätyi paljon muutakin rautatien kalustoa kuin HKR3:n vaunut. Jo vuonna 1969 HKR5 lahjoitettiin Veturien ystävät ry:lle Forssaan. Heille myös samalla myytiin muutama vaunu. Veturien ystävät kunnostivat kaluston ajokuntoon. Kalustolla alettiin liikennöidä vuonna 1971 harrastajavoimin viikonloppuseojuunana vielä kaupallisessa liikenteessä olevan Jokioisten rautatien

radalla Humppilan ja Forssan välillä. Jokioisten museorautatie aloitti rataosuudella säännöllisen toimintansa v. 1977, ja veturi on siitä lähtien kuulunut museorautatien kalustoon. Jokioisten museorautatien käytössä on myös HKR:n moottoriveturi eli MOVE sekä runsaasti erilaista irtainta tavaraa.

HKR5 on laskeutumassa kuorma-auton lavetille nokka kohti Forssaa vuonna 1969. Veli Häkkinen/KRM

Myöskään Karkkilassa ei raide-liikenne loppunut tyystin vuoteen 1967. Karkkilan aseman ja Högforsin tehtaan välinen pistoraide säilytettiin pitkälti vuonna 1965 asema-alueelle rakennetun suuren varastorakennuksen vuoksi. Vanhoja tavaraaunuja liikuteltiin traktorien voimin tehtaan ja varaston välillä vuoteen 1975 saakka, kunnes pistoraide viimein purettiin. Högforsin tehtaalle oli jäänyt vielä yksi veturi, HKR4, mutta se ei ollut käytössä enää radan lakkauttamisen jälkeen, ja sekin romutettiin vuonna 1974.

Liikennöintiä HKR:n rataiskoilla Högforsin tehdasalueella 1970-luvun alussa. KRM

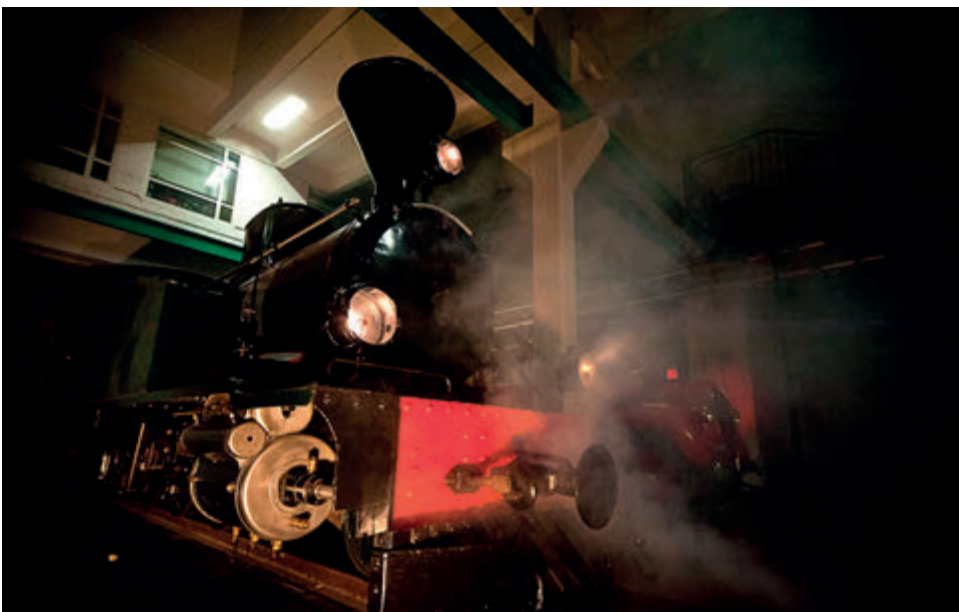
Nykyään Hyvinkään-Karkkilan rautatien menneisyydestä muistuttaa mm. muutama säilynyt asema- ja varas-
torakennus, ratapohja, Jokioisilla käytössä oleva HKR-kalusto sekä Karkkilan kaupungintalon aulassa seisova uljas
HKR3-veturi.

*HKR3:n, eli Karkkilan museojnan,
restauroidun matkustajavaunun
neitsytmatka ajettiin 13.9.2014.
Restauroinnin aikana selvisi,
että vaunu onkin oikeasti kuulunut
HKR2-junaan.
Henkilöt vasemmalta
Erkki Laaksonen
(joka vastasi vaunun kunnostustöistä),
konduktööri Jari Pollari ja
Karkkilan Lions Clubin presidentti
Pekka Reinikainen.
Janne Viitala/KRM*

Janne Viitala

**Suomen Valimomuseossa, Karkkilassa järjestetään 16.5.-30.8.2015
Hyvinkään-Karkkilan rautatien vaiheista kertova näyttely. Näyttelyssä on 101 valokuvaa,
kaksi elokuvaa ja rutkasti esineitä, joista osa on lainassa Jokioisten museorautatieltä.
Näyttely on auki ke-su klo 11-17 elokuun puoliväliin saakka,
minkä jälkeen aukioloajat ovat la-su klo 12-15.
Karkkilan historia olisi tyystin erilainen ilman rautatietä,
joten näyttelyä on syytä tulla ihmettelemään koko suvun voimin aina vauvoista vaareihin asti.**

HKR3: Karkkilan
kaupungintalon aulassa

Galleria Framille/ Kristiinan Kehysliike

- Täältä myös kotiseutujulkaisut,
adressit, postikortit ym.

Huom! Viimeisin uutuutemme
Haukkamäen koulupiirin tarinakirja
”Tua Paappanen ripoi”

Valtatie 3, Karkkila

Taidetta, käsitöitä ja muuta mukavaa vaihtuvin myyntinäyttelyin.

*Kesäkuu Kotiseutuyhdistyksen näyttely ”Kulkupelit”
vanhojen valokuvien kertomana*

Heinäkuu Pepe Salmenjoki

Elokuu Viljo Gustafsson

Syyskuu Nina Heinonen

Lokakuu Jarmo Suojärvi

Marraskuu Ilma ja Matti Ylirotu

Joulukuu Jukka Rintala / Joulukauppa

Jatkosodan aikainen lomamatka

Kirjoittaja Aarne Hätönen (1919-2014) oli Heinjoen Kopralan kylässä syntynyt vihtiläinen maanviljelijä ja sotaveteraani. Aarne asui elämänsä viimeiset vuodet Karkkilassa. Aarne kirjoitti viimeisinä vuosinaan lapsuuden ja nuoruuden muistoistaan Kopralan kylästä Heinjoelta. Näin Aarne muistaa erään lomamatkansa rintamalta kotiin Kopralan kylään jatkosodan aikana.

”Hetä kylätien ylitettyäni olen tutulla kotitiellä. Kuinkahan monta kertaa olen tästäkin lehmien kanssa kulkenut!”

Kylältä päin ei näy minkäänlaista valoa, vaikka tiedän ihmisiä jo palanneen runsaasti takaisin. Ovatkohan täälläkin voimassa pimenysmääräykset, vai ovatko jo nukkumassa? En viitsi kaivaa kelloa esille.

Kävelen hiljakseen eteenpäin ohi Sorvarin Äkseerahon. Tässä pellon kohdalla on tie huonompi. Sateisina kausina on ollut vesilätäköjä, niin kuin on nytkin. Mutta mitä siitä jos saappaat kastuvatkin, kotona saan heittää ne nurkkaan!

Vaikkei pimeydeltä näekään, tiedän ohittavani Mattilan kartanon. Tätä nyt Johannes Taposen isännöimää taloa kutsutaan yhä Mattilaksi entisen isännän mukaan.

Jos nyt olisi päivänvaloa, näkyisi tältä mäeltä liete ja sen takainen metsä ja ennen kaikkea sadan metrin päässä oleva koti.

Näen nämä lapsuuteni maisemat pimeydestä huolimatta, ovat ne niin pysyvästi mieleeni syöpyneet.

Mäen alla eroaa kärrypolku oikealle ja kun kujaset kaartavat vasempaan, jää tähän risteykseen kolmion muotoinen alue. Sitä kutsutaan Risttieksi. Se oli meidän poikien urheilupaikka, hypättiin korkeutta ja pituutta ja jos joku sattui saamaan kellon, katsottiin sopiva lähtöpaikka ja maalissa kellomies otti ajan. Nyt ne ajat ovat taaksejäänyttä elämää.

Tulen reppuselkäisenä ja rätiväsyneenä kotiin. Tämä matka on kestänyt muutamia tunteja vaille kolme vuorokautta ja sen aikana olen hiihtänyt ja kävellyt yhteensä melkein sata kilometriä. Ruokana ainoastaan lottien kahvin-korvike ja munkit.

Menen portista navetan kärryvajaan ja sieltä oven kautta pihamaalle. Ei kuulu mitään eikä näy valonpilkahdustakaan. Kierrän kotitalon nurkan taakse katsomaan tuvan ikkunaa, joka on yhtä musta kuin muutkin. Koetan ovea, se on lukossa. Menen keittiön ikkunan luo ja naputan sitä. Ei kuulu mitään. Naputan uudestaan. Nyt kuuluu jotakin kolinaa ja hetken kuluttua äiti tulee keittiöön öljylamppu kädessään. Hän tulee ikkunan luo ja katselee unisilla silmillään lasin läpi.

- Laske miut sissää! sanon.

Äiti nostaa lamppua korkeammalle ja yrittää katsoa kuka siellä on.

- En mie laske sinnuu sisäl, mää poi vaa!

- Et sie tunne! Aarne tääl kolkuttaa.

- Et sie oo Aarne, mei Aarne tulloo lomal vast myöhemmi, mää vaa pois.

- Missäs isä on?

- Ville män Vuosalmel myllyy ja tulloo vast huomen kottii.

Työnnän kasvoni melkein ikkunalasiin kiinni ja käsken äitiä katsomaan tarkasti, mutta ei se auta.

- Usko nyt hyvälläsi jot mie en laske sinnuu sisäl, ala männä vaa matkoheis!

Käsitän olevan turha kinata enempää, hän on yksin kotona ja varmasti peloissaankin.

- No mie mään sit loppuyöks navetavintil nukkumaa. Oha siel vissii viel heiniikii. Käännyn ja lähden kävelemään navetalle päin.

En ehdi ottaa kuin muutaman askeleen, kun ovi takanani räjähtää auki ja äiti huutaa: - Tule sissää!

- No mite sie nyt uskallatkii laskee miut sisälle? kysyn.

- No mie, ko sie käännyt lähteesesi ni sillo mie tunsin siut!

Loppu hyvin kaikki hyvin, menen sisälle ja saan ruokaa ja juomaa ja äiti laittaa makuupaikan tuvan lattialle. Naiset olivat kuulemma päivällä puhuneet joitain outoja kulkijoita nähdyn kylän laidassa, siitä se varovaisuus ja pelkokin johtuivat.

Kun sitten lasken pääni tyynylle, pääsee minulta helpotuksen huokaus: kotona ollaan!

Aarne Hätönen

Jöns Bergin jälkeläisiä

- Tarinaa Pusulan Kärkölästä ja Ul. Pyhäjärveltä

Suvussamme kiertänyt vanha tarina esi-isän saapumisesta Tanskanmaalta sai kiinnostukseni heräämään. Löytyisikö arkistoista mitään vahvistusta vanhoista sukujuurista? Minkä verran tarina olisi muuttunut aikain saatossa ja mitä siinä olisi totta? Tarinan säilymisestä saamme kiittää Amanda Saarista, joka on kertonut sen häntä haastatelleelle tutkijalle 1960-luvun alussa. Kun Amanda parin vuoden päästä siitä kuoli, samainen tutkija kirjoitti hänestä paikallislehteen muistokirjoituksen, jossa kertoi kuulemansa tarinan. Tästä kirjoituksesta johtuen sukutarina elää eri sukuhaaroissa samanlaisena. Sellaisena sen kuulin isältänikin aikanaan. Se mikä tässä jutussa on totta ja mikä on muuttunut parin vuosisadan aikana, jätän lukijan itsensä pääteltäväksi. Sen verran voin paljastaa, että esi-isämme Jöns oli syntynyt Norjassa kesällä 1728. Hänen Suomessa syntynyt poikansa tuli Pusulan Kärkölään ja perusti sinne uudistilan 1790-luvulla.

Tässä kirjassa on paljon sukuun liittyviä tarinoita ja dokumentteja ja valokuvia, jotka olen vuosien varrella kerännyt arkistoista ja haastateluin. Oma lähisukuni on tietenkin parhaiten edustettuna, mutta muutkin sukuhaarat olen koettanut jotenkin huomioida sen mukaan kuin olen aineistoa saanut.

Pistetään tässä nyt esimerkkinä muistitieto perunamakkaran historiasta.

Jenny Salo os. Vikberg muisteli:

”Kaikki elukat teurastettiin koton ja äiti teki sitä perunamakkaraa ja kävi myymäs sitä Sulon kans toril. Sulo ja äiti myivät lihaa kans. Sitte oli tää Nyymanni, millä oli semmonen pieni kauppa, siin oli se Puiston talo täs paikkaa missä nyt on Frankki, siell alakerras oli pieni kauppa. Se oli sit se Nyymanni rouva tullu toril äitin tykö ja sanonu, et jos hän sanois, ett kuinka sitä perunamakkaraa tekee, ett hänen äitis alkais teke perunamakkaraa, kun näyttäis, ett

se menee niin kovi. Kun Nyymannit kävi kans toril lihaa myymäs. Äiti oli sanonnu ja niinhän alkoi sit se rouvan äiti tekemää. Sitten kun tää Nyymannin uus liiketalo aukattiin ja Eino ja Toivo menivät ja onnittelivat, se oli viel se vanha rouva vastaanottamas ja sanoi, ett ”Tiäretteks tei pojat, ett se oli teirän äiti mikä auttoi”, ett kun tiukkaa heillä oli ja kun hän silt kysyi, ett kuinka sitä perunamakkaraa, mitä sitä laitetaan siihen ja kuinka sitä tehään ja heillä alettiin sitä teke. Ja siäl oli jonot aina perunamakkaraapäivinä Nyymannill, se oli niin haluttuu. Ja se on vieläkin ny sit ja se on tän paikkakunnan ruokaa.”

Paljolti olen myös koettanut kerätä aineistoa Kärkölän kylästä 1800-luvulta ja 1900-luvun alusta.

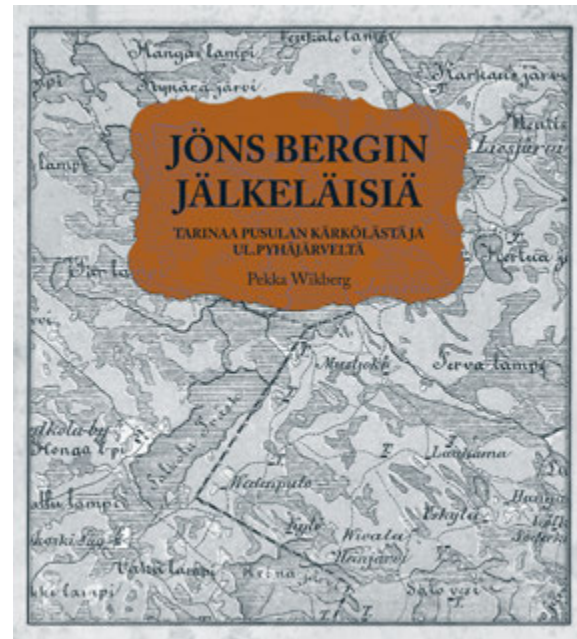
Ida Lintunen muisteli:

Ennen oli täällä runsaasti petoeläimiä. Karjaa ei uskallettu panna laitumelle ilman paimenta. Kerran olin lapsena karjan mukana. Karja otti kovan möryn ja lähti kotia, mutta eräs mulli meni toiseen suuntaan. Juoksin sen perässä, jalka sattui risuun ja lankesin. Minulla oli pitkä vitsa ja vitsan latva sattui takaa-ajettavaan. Se käänsi päänsä ja se olikin karhu.

Viimeinen karhun tekemä veriteko sattui 1880-luvulla. Sillon karhu raateli Löfkullan talon karjan, kaksi tappoi, toiset raateli niin pahoin, että niistäkin täytyi kaksi teurastaa. Metsästäjät etsivät turhaan, mutta joku aika jälkeenpäin Tammelan ruunun maasta saatiin ammutuksi karhu ja sen jälkeen vahingot loppuivat.

Kirjassa on n. 160 sivua tekstiä sisältäen n. 100 valokuvaa. Perhe- tauluja on 286 ja niissä henkilöitä n. 1250.

Monet karkkilalaiset ja pusulalaiset löytävät kirjasta esi-isäänsä. Yli kahdensadan vuoden aikana suku

on levinnyt ja kasvanut. Jos itseltäsi tai vanhemmiltasi tai isovanhemmiltasi löytyvät esim. sellaiset sukunimet kuin Degerstedt, Ekström, Etolin, Hellgren, Hellsten, Keto, Kettelin, Kontola, Lilja, Liljegren, Lindroos, Meri, Nylund, Palenius, Ranta, Rantanen, Saarni, Salonen, Silander, Seppälä, Suominen, Velin, Vikberg, Väre, Örnberg, saatat löytää kirjasta esivanhempiasi ja heidän elämänvaihteita.

Kirjaa voi ostaa 30,- euron hintaan allekirjoittaneelta tai Kehysliike Kristiinasta ja Karkkilan Divarista.

Pekka Wikberg

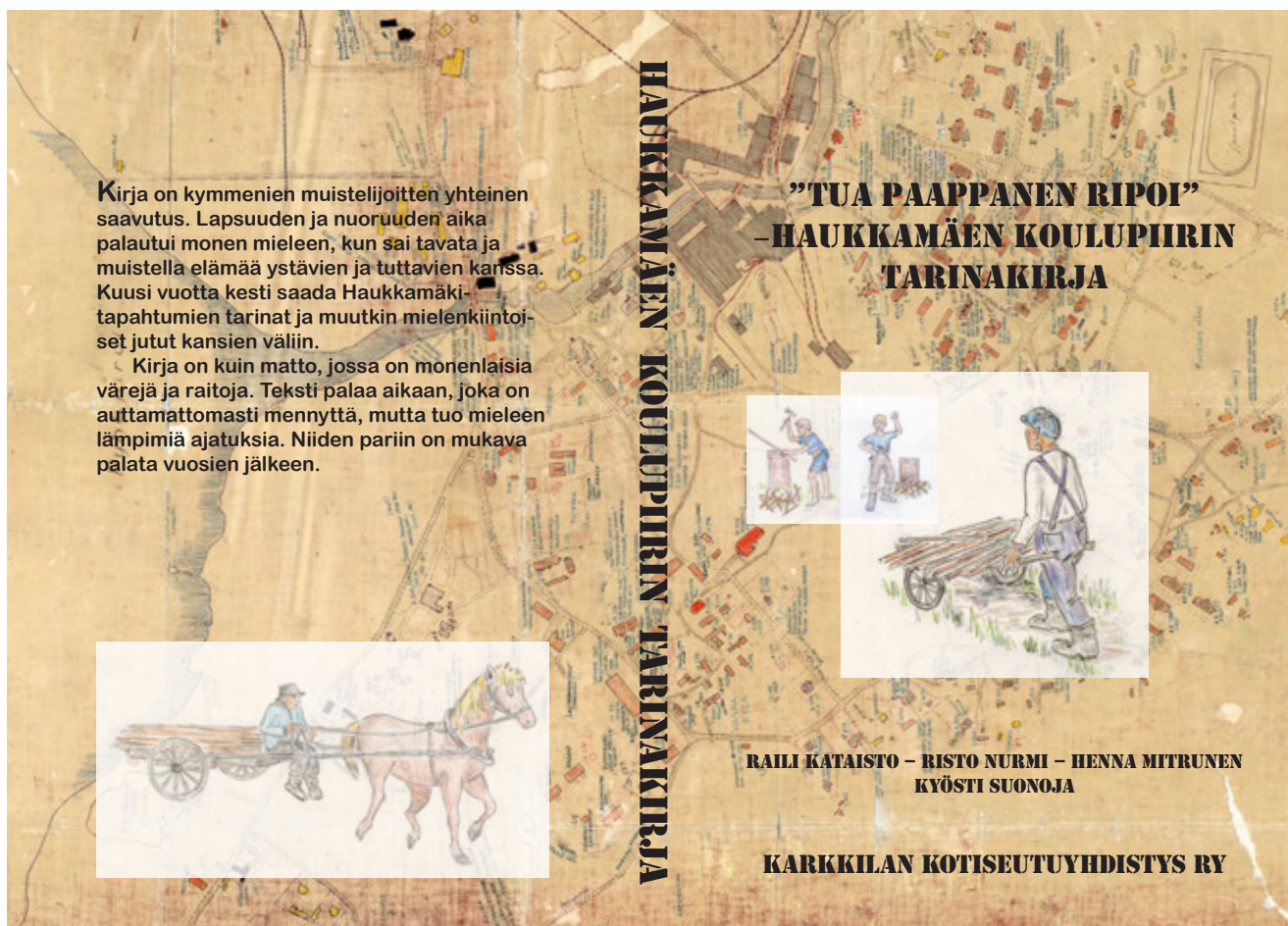

Haukkamäen koulupiirin tarinakirja

”Tua Paappanen ripoi”

- Kauan odotettu, vihdoinkin valmis
nautittavaksi ja luettavaksi

Kirja on ostettavissa Rautapäivistä 11.6. alkaen lehden lopussa luetelluista liikkeistä ja Kotiseutuyhdistykseltä sekä tietenkin sen julkistusta juhliin yhdessä Haukkamäki-tapahtuman yhteydessä heinäkuun neljäntenä Pakarilla. Kirja on pehmeäkantinen, sivumäärä on 337. Kirjan on painanut Karkkilan Painopalvelu ja sen hinta on 30 €. Lisänä erikseen saa ostaa alueen kartan, johon on merkitty kirjassa olevat nimetyt rakennukset. Kartan hinta on 5 €.

Tehtaan poliisin työsarkaa

Högforsin tehtaan omistaman hiilivaraston palo

Pöytäkirja poliisikuulusteluista, minkä allekirjoittanut Högforsin Tehdas O/Y:n poliisikonstaapeli toimitti Lopen pitäjän Salonkylässä Högfors Tehdas O/Y:n omistamassa tukkikämpässä 21 päivänä lokakuuta 1940 autonkuljettaja E. Liudon läsnä ollessa alempana mainitussa asiassa.

Sunnuntaina lokakuun 20 päivänä 1940 klo 21 ilmoitti Högforsin Tehdas O/Y:n metsänhoitaja Alfhan, että Lopen pitäjän Salonkylässä Salmion kartanon alueella oleva Högforsin Tehdas O/Y:n omistama lautoista rakennettu hiilivarasto palanut, jonka johdosta pyysi suorittamaan poliisikuulustelun, jossa ilmeni seuraavaa.

Ylimäinen Vihtori Arvid hiilenpolttaja s. 4/3-1896. Tammelassa, jossa myös kirjoilla, asuva Lopen pitäjän Salonkylässä Högforsin Tehtaan omistamassa tukkikämpässä. Kuulusteltava kertoi, että on Högforsin tehtaan palveluksessa polttaen ja valmistaen hiiliä tehtaan omistamassa hiilipolttimossa yllämainituksa paikassa toimien siinä mestarina. Apumiehenä Martti Stenholm Lopen pitäjästä. Kuulusteltava kertoi, että lauantaina eli 19 päivänä klo 21 aikana, kun istui kämpässä odotellen hiiliuunin loppuun paloa, jossa oli myös hänen apumiehensä Martti Stenholm, Lauri Stenholm ja Lahja Rannikko (kaksi viimeeksi mainittua ovat metsätyömiehiä), jonka piti kestää vielä tunnin ajan ennen kuin sai sulkea uuninluukut, niin oli huomannut, että uunin lähellä oleva hiilivarasto oli syttynyt palamaan, jossa huusi toisille miehille, että tiilivarastosta nousee tuli, jonka jälkeen heti lähti ulos ottaen mukaansa ämpärin vieden sillä vettä. Kun sitte avasi varastossa olevan luukun, niin tuli oli sisällä jo niin voimakas, että oli mahdottomuus enää sitä pelastaa vaan ryhtyttiin suojelemaan lähellä hiiliuunia olevaa tukkikämpää sekä halkovarastoja, jotka saivatkin varjeltua kipunoilta. Hiilivarasto paloi noin tunnin kuluessa poroksi ja luhistui. Jossa kytivät vielä seuraavaan

päivään, jossa sisällä oli 143 hehton pussia hiiliä, sekä työvälineitä, jotka myös paloivat. Kuulusteltava ei voinut sanoa kuinka ja mistä osasta rakennusta palo oli saanut alkunsa, sillä mainitussa rakennuksessa oli kuulusteltava ollut koko päivän työssä jauhaen käsin kierrettävällä hiilenmurskaajalla. Ja täytettiin hiilet hehton paperipusseihin sekä pinnottiin kahteen pinnoon, joita oli 52 pussia koivuhiiltä ja 91 pussia leppäpuuhiiltä. Mainitulla työmaalla ei oltu tupakoitu eikä tulta käsitelty eikä myöskään ollut mitään tulenarvoja aineita, paitsi 300 g vaseliinia, jota käytettiin käsin kierrettävässä hiilenmurskuskoneessa, jossa niin sanotut mollat täytyi rasvata niitten kuumenimisen ja kulumisen vuoksi. Kuulusteltava ei voinut tietää mistä tuli oli saanut alkunsa, sillä hiiletkin olivat vanhempaa varastoa, jotka olivat olleet sammutettuna 130 tuntia ja aikaisemmin murskatut hiilet ovat olleet vain noin 50 tuntia, jotta ei niistäkään ollut tulen vaaraa.

Stenholm Martti Olavi sekatyömieh s. 4/4 1912 Lopella, jossa myös kirjoilla samoin kuin edellinenkin. Kuulusteltava kertoi, että on 26/7 1940 asti ollut Högforsin Tehdas OY:n hiilenpolttimolla ylimmäisenä apumiehenä, jossa täyteltyt uuneja sekä tyhjentänyt ja murskannut hiiltä sekä täyttänyt niitä paperipusseihin, missä tehtävässä Ylimäinen on ollut mestarina ja suorittanut varsinaisen hiilenpolttamisen. Kuulusteltava kertoi samoin kuin edellinenkin, eikä tiennyt, mistä tuli sai alkunsa.

Stenholm Lauri Jalmari sekatyömieh s. 22/2 1905 Lopella samoin kirjoilla ja asuva Räyskälän kylässä. Kuulusteltava kertoi, että oli tullut yllämainitulle kämpälle perjantaina 18/10-40 katsomaan veljeään Marttia, joka oli sairastunut ja piti auttaman häntä sen vuoksi hiilenvalmistustyössä, mutta kun veli olikin jo parantunut ja kykenevä työhönsä. Seuraavana päivänä lauantaina oli kertoja ollut kämpällä valmistaen ruokaa ja lämmittänyt saunaa, edellisten miesten ollessa hiilivarastolla aamusta iltapäivään klo 14,30 asti. Kun illalla istuivat kämpällä niin

klo 21 aikaan huomasi hiilenpolttaja Ylimäinen, että kämpän lähellä oleva hiilivarasto oli tulella, lähtien ulos ja huutaen samalla, että tuli on hiilivarastossa, jonne heti myös lähtivät sammuttamaan, mutta tuli oli kauttaaltaan levinnyt rakennukseen, joka paloi lyhyessä ajassa, mutta saamatta selvää mistä kohtaa palo oli syttynyt, joten ryhdyttiin suojelemaan lähellä ollutta hiiliuunia ja halkovarastoja.

Rannikko, Lahja Ilmari metsätyömieh s.15/2 1905 Perttelissä, jossa kirjoilla sekä asuva yllämainitulla kämpällä viime kesäkuusta asti ja tehnyt metsänhakuutöitä Högforsin tehdas OY:n metsäalueilla. Kuulusteltava kertoi, että oli lauantaina eli 19/10-40 klo 16 aikaan tullut metsätyöstä ja tämän jälkeen istuskellut kämpässä, jossa myös yllämainitut miehet ja kertoi kuulusteltava samoin kuin edellinenkin.

Merkittiin, että paikalla toimituksessa tarkastuksessa todettiin palossa tuhoutuneen irtainta omaisuutta seuraavasti.

1 kpl hiilenmurskaus- ja varasto rakennus (laudoista)
52 hl koivuhiiltä
91 hl leppähiiltä
1 kpl kottikärryjä,
jyvälapioita,
hiilihankoja,
viiloja,
jakoavaimia,
pussinsuunpitimiä,
tadikkoja,
kirveitä,
kuorimaveitsiä ja
2 kpl sahoja.

Mitään tahallisuutta eikä varomattomuutta voitu paikalla todeta.

Vakuudeksi, Kaarlo Tuominen.

HM

Tehtaan poliisin työsarkaa

Pientä suukopua ja muutakin kärhämää

Tapahtui Fagerkullassa syyskuussa 1944. Högforsin Tehtaan sosiaalijohtaja Toivo Haila ilmoitti, että rouva L. Haukkamäestä oli käynyt puhumassa, että samassa rakennuksessa tehtaan omistamissa huoneissa asuva rouva R. oli heitellyt asuntonsa ikkunasta kiviä, lapipuita ja lasten leikkikaluja L:n lammasta, joka oli kiinnitetty liekaketjulla maantien reunaan olevalle ojanpientareelle, sekä irrottanut lampaan ja käynyt L:n kimppuun lyöden tätä nyrkeillään. Ilmoittaja pyytää toimittamaan kyseessä olevasta asiasta poliisikuulustelupöytäkirjan, jolloin ilmi kävi seuraavaa:

Tehtaantyöläisen vaimo rouva R:ää s. 1903 oli aiemmin syytetty pimeän sian kasvatuksesta, teuras- tuksesta ja luvattomasta myynnistä, joista ei vielä ollut saanut rangais- tusta. Saanut ankaran ja viimeisen varoituksen Högforsin Tehtaan jär- jestyssäännön rikkomisesta riitai- suuden ja sopimattoman käyttäyty- misen vuoksi naapureitaan kohtaan. Itse asiasta kuulusteltava rouva R. kertoo: Tänään klo 8,30 oli L. tuonut lammasta vastapäätä asuntoa toisel- ta puolen maantietä olevasta lam- maskarsinasta. Tuodessaan lammas- ta oli rouva L. sanonut että, pistetääs tämä lammas tohon R:n ikkun- kohdalle syömään. Kuulusteltava meni ikkunalle ja sanoi avonaisesta ikkunasta, että kuinkas noin hävy- tön olet, kun tuot lampaasi toisen ik- kunan alle, kun itselläni on lam- mas. Kuulusteltava oli riidan kihi- kossa sanonut, että en minä tässä ehti toisten lampaita paimentamaan, että se lammas on vietävä pois siitä, jonka jälkeen kuulusteltava lähti asi- asta tekemään ilmoitusta poliisille. Takaisin tullessaan oli kuulusteltava sanonut rouva L:lle, että poliisi Tu- ominenkin sanoi, että kyllä se vähän on sopimatonta, kun toisen ikkun- alta syöttää. Kuulusteltava lähti tä- män jälkeen asunnoltaan työmaal- leen perunamaalle ja matkalla sinne tuli maantiellä vastaan taas rouva L. ja huusi kuulusteltavalle, että nyt saadaa sitte pässi laittaa taas syö-

mään, kun rouva menee pois. Kuu- lusteltava ei kuullut enempää, kun oli pyörällä liikkeessä. Kuulustelta- valta kysyttäessä onko hän aikai- semmin riidellyt rouva L:n kanssa, myönsi kuulusteltava, että on joutu- nut riitaan ja sanakiistaan pienistä asioista, kuin myös toisten naapuri- en kanssa, josta jo on saatettu teh- taan sosiaalijohtajan tietoon.

Tehtaantyöläisen vaimo rouva L:ää s.1904 ilmoituksensa mukaan ei aiemmin rangaistu eikä saanut mi- tään varoitusta sopimattomasta käy- töksestä. Itse asiasta kuulusteltava kertoo, että tänään klo 8,30 aikana toi lampaansa maantien toisella puo- lella olevasta lammaskarsinasta syömään asuntonsa kohdalle maantien penge- reelle, jättäen toisen lampaan toisel- le puolen, ja toisen laitto vastaiselle puolelle asuntonsa kohdalle Hassi- sen ja R:n ikkunan kohdalle. Kun kuulusteltava oli laittanut lampaansa kiinni, oli rouva R. alkanut huuta- maan asuntonsa ikkunasta hävyttö- myyksiä ja rivouksia kuulusteltavaa kohtaan mm. keskenmenoja y.m., samalla heitellyt ikkunasta kiviä, puukalikoita ja lasten leikkikaluja. Kun rouva R:n heittelemiset loppu, oli rouva R. luvannut mennä hake- maan poliisi Tuomista, joka korjaa lampaan pois. Tähän oli kuulustelta- va vastannut, että mene, minä var- ron sen aikaa. Jonkun ajan kuluttua tuli rouva R. Fagerkullasta päin ja sanoi, että sen saa siirtää pois, ja sen sanottuaan otti lampaan ketjutapin maasta irti, jonka kuulusteltava pis-

ti takaisin kiinni, sanoen, että antaa poliisin tulla, että ei teille ole siihen asiaa, tässä rouva R. löi kuulustelta- vaa nyrkeillään, kävi käsikähmään. Käsikähmässä oltaessa oli kuulus- teltava sanonut, että jumalauta, kato mikä minun kädessäni on. Tällöin rouva R. hellitti otteensa ja lähti asuntoonsa. Kuulusteltava lisää, että jonkun ajan kuluttua, kun kuulustel- tava tuli maidonhausta, oli rouva R. tullut tiellä vastaan, ja sanonut, että Haila sano, että ei siinä saa lampaita ruokkia. Tähän kuulusteltava vasta- si, että nyt pässi pääsee hyville ruo- kamaille, jonka veikin sitten kotiin päästyään Takalan ikkunan kohdal- le syömään, johon on aiemmin ollut puhetta, että siinä saa lammas käy- dä syömässä jota Haila ei ole kieltä- nyt. Kuulusteltava lisää, että kulu- van kesän aikana on kuulusteltava joutunut useamman kerran riitaan rouva R:n kanssa pienistä ja turhista asioista mm. kanin ruohojen repimi- sestä, joita kuulusteltava on repinyt läheltä R:n palstaa, ja että R:n lapset ovat kovin ilkeämielisiä ja huutele- vat haukkumasanoja kuulusteltaval- le. Kuulusteltava mainitsee, että ei ole aikaisemmin joutunut naapurien kanssa minkäänlaiseen riitaan kuin rouva R:n kanssa, josta on jo aiem- min pöytäkirjassa mainittu.

HM

Poliisit vas. Vilho Sanna, "Ville" Salin!, Vilho Eskolin ja Kaarlo Tuominen

Sulaa rautaa ja romantiikkaa

– Muistikuvia Högforsin ajoilta vuosilta 1948-1953

Teksti on pieni katkelma naisnäkökulmasta liittyen tehtaan konepajakoulun muisteloihin, jota kirjaksi työstää Högforsin tehtaan Konepajakoulun entisten oppilaiden työryhmä, Pertti Suomalainen, Heikki Sanna ja Simo Syrjälä. Ruukkimuseon puolesta kirjaa toimittaa museoamanuenssi Janne Viitala ja työryhmän naispanoksen antaa Henna Mitrunen Karkkilan Kotiseutuyhdistyksestä. Asiatietojen, henkilökuvausten, aikajanojen ym. lisäksi, kirjaa elävöittävät konepajakoululaisten omat muistelmat sekä muut aikaan ja aiheeseen liittyvät jutut. Kirjan valmistuminen on tähdätty vuoteen 2017. Vielä ehtii ottaa yhteyttä projektiryhmän jäseniin, jos on tietoja, tarinoita tai kuvia aiheeseen liittyen.

”Utelli”, flikat ja vähä poikiiki

Loppuvuodesta 1948 sain siirron puhdistamon konttoriin, josta vapautui paikka, kun entinen koulukaverini Leila Saari (os. Syrjä) ”pääsi yläkonttoriin”. Esimiehenäni oli työnjohtaja Einar Odell (”Utelli”). Työkaverina oli Vieno Oksanen, jolta sain opastusta töihini, joihin kuului raporttien laatiminen puhdistetuista valutuotteista kuten ammeista, kaatoaltaista ja muista. Raportteihin merkittiin hyväksytyt ja hylätyt ns. sudet. Raportit tarkasti ”Utelli” itse. Puhaltamon puolella kävi puhalluskoneet ja erilaiset smirkelit ja oli aika paljon meteliä sekä paljon työväkeä, joista erityisesti mieleeni on jäänyt Paula Toivonen (os. Hosiokangas), joka tarkasti valutuotteita ja toimi tarkan ja jämäptin työnjohtaja Odellin apulaisena (oikeana kätenä). Mekin ystäväystyimme Paulan kanssa.

Puhdistamon ”koppi” eli konttori sijaitsi aivan katutasossa. Istuin selin ikkunaan, joka pidettiin kesällä auki saadaksemme raitista ilmaa ja vastapäätäni istui Vieno. Aina silloin tällöin joku ”amiksen” poika poikkosi ikkunan taakse ja sanoi jotain tähän suuntaan: ”Ai, tännekö sä oletkin tullut sieltä meidän puolelta?”

Joskus ”Utellin Einari” sattui paikalle, muttei hän ollut yhtään vihainen. Sanoi kuitenkin pojalle että: ”Eiks’ sun ruokatuntis o jo loppunu? Eks’ sää o kuullu pillin huutavan? Me’ ny ja anna noitte likkain tehrä töitääns.” Pojat ruokailivat tehtaan ruokalassa. Meillä tytöillä (Vieno, Paula ja joitain muita) oli yleensä eväät mukana ja söimme niitä joen varrella olevan penkin ja pöydän äärellä – varsinkin kesällä. Joskus ammattikoulun pojat poikkisivat juttusille. Tarjosimme heille omia eväitämme, jos oli ylimääräistä sattunut mukaan. Se tehtaan ruokalan keitto ei oikein tainnut riittää nuorille kasvaville miehille. Annoimme myös omenia, joita kiva pomoni ”Utellin Einari” puutarhastaan meille toi.

Esimiehenä Utelli oli vaativa ja tarkka, mutta myös hyvin huumorintajuinen. Viikonlopun lähestyessä hän saattoi kysyä meiltä, että: ”Meinaatteks’ Liimamäkkeä tansseihin, jonne kuulemma tulee itte Olavi Virtakin orkestereineen?” ”Joo”, vastasimme, johon hän sanoi hymy suunpielissä: ”Älkää vaa’ päästäkö poikia hameenhelmoja heiluttelee ja pitääkää hauskaa. Älkäi` antako poikain nahistella”. Kerronkin tässä samalla, että oli tullut tietoon, että joskus Liimamäen tansseissa yhteiskoulun ja konepajakoulun pojille oli tullut pientä ”käsirysyä” tanssilavan laitamilla, mutta ei mitään sen vakavampaa sattunut - onneksi. Varsinkin yhteiskoulun pojat ja ammattikoulun pojat kilpailivat paikkakunnan tyttöjen suosiosta. Sellaistahan se nuoruus on.

Sinikka Koivuniemi os. Hakala

Fiinit friidut Ritva Väre ja Sinikka Hakala vuonna 1952

Moni muistaa vieläkin

HILARIUS SORJJOSEN OSA 3

Vihdin Taidetalo Siirilässä kuvattiin huhtikuussa 2014 Antiikkia, antiikkia -ohjelman uusia jaksoja. Yhdessä jaksossa muisteltiin Ul. Pyhäjärvellä, nykyisessä Karkkilassa, piilotellutta Sorjosta, jonka viimeinen ryöstöyritys silloiseen Vihdin Säästöpankkiin meni mönkään neuvokkaan pankinjohtajattaren Saara Forsiuksen ansiosta. Tuotantoryhmä poikkesi vastaavantuottajan Kari Tervon ja ohjelman "naaman" eli pääjuontaja / arvioitsija Oliver Backmanin johdolla kuvaamassa myös Ahmoolla entisellä Värein tilalla pätjän ohjelman pieneen historiainserttiin, jossa valotettiin maankuulun pankkirosvon Hilarius Sorjosen viimeisiä elon hetkiä. Insertissä on myös pätkiä Taavi Kassilan aiheeseen liittyvästä elokuvasta.

Heino Hilarius Sorjonen, lempinimeltään Hentomielinen Hilarius, sekä hänen ystävänsä, vankilakaverinsa ja rikoskumppaninsa Uno Olavi Laine eli Dynamiitti-Laine olivat 1950-luvun alun "kuuluisia" koko kansan tietoisuuteen tulleita gangstereita ryöstöineen, kiinnijäämisineen ja vankilapakoineen. He aiheuttivat pelkoa ja ihmetystä sekä rötöstelyä myös Karkkilan alueella, jossa erityisesti Sorjosta piiloteltiin. Sorjosen edesottamuksista kirjoiteltiin kuitenkin aina Ruotsia myöden. Sorjonen syntyi 1908 Lieksan seudulla ja kuoli Ahmoolla Värein heinäladossa sijainneessa poterossa 3. huhtikuuta 1954 Ul. Pyhäjärvellä oman käden kautta näyttävässä piiritysoperaatioissa, jossa mm. Helsingin rikospoliisi vahvasti Karkkilan poliisivoimia. Poliisit piirittivät Värein ladon, jossa Sorjonen piileskeli aseinaan konepistoolit. Vieläkin tapahtumasta kerrotaan erilaisia variaatioita ja pohditaan kenen luodista Sorjonen menehtyi. Kuitenkin kuvat puhuivat puolestaan. Karkkilalainen edesmennyt valokuvaaja Allan Riikonen kutsuttiin paikalle kuvaamaan itseään suuhun ampunutta, kylmästä ja sairaudesta voipunutta herrasmiesrikollista. Tapaus sai liikkeelle uteliaat ihmismassat Ahmoolle ihmettelemään tapahtunutta. Myös suojapaikan Sorjoselle antaneen Albin Värein oikeudenkäyntejä Seuratalo Pohjanpirtillä oli seuraamassa väkeä pilvin pimein, aikalaiset muistelevat. Myös lehdistö kirjoitteli pitkään aktiivisesti Sorjoseen liittyvistä asioista. Tämä on viimeinen osa jatkokertomuksesta Sorjosen ja Laineen toimista. Vielä löytyy monia aiheesta kiinnostuneita ja omakohtaisia muistoja omaavia karkkilalaisia.

JATKOA LEHDEN EDELLEISESTÄ NUMEROSTA

Myös Aulis Saaristo oli nuorena miehenä käynyt tapahtumapaikalla sunnuntaina ja muistaa luodinreikärivistön ladon seinässä sekä verisen tyynyn, jossa oli hyytynyttä verta ja muita "aivojen" kappaleita.

-Poliisi Peura oli siinä porukassa, joka lähti ottamaan kiinni Sorjosta eräästä talosta Ahmoolta. Perimätiedon mukaan hän olisi laskeutunut alas johonkin kapeaan kuiluun, johon Sorjonen oli piiloutunut. Mutta Sorjonen oli kai jo ampunut itsensä. Vieläkin ajaessani Porintietä muistan sen talon.

-Sorjosen piileskelystä Karkkilassa kulki huhuja. Niinpä pari päivää aikaisemmin, tosi pimeänä iltana olimme kylässä Pellervo Hyytiäisellä ja takaisin tullessa minua todella pelotti, Ismo Outinen muistelee.

- Sitkeä huhu väitti, että Hilarius ammuttiin Värein latoon ja ampujakin tiedetään. Hän on jo nyt edes-

mennyt karkkilalainen poliisimies Hilarius oli tosiaan värikäs persoona ja tavallaan vähän erikoinen ryöstömiehenä, kertoo nm. Niemen Matti.

Lahja Stenberg oli pikkutyttö piiritystilanteen aikoihin, mutta hän muistaa hyvin, kun Värein hevosella kuljettiin myllyreissuilla ja muilla matkoilla Olkkalaan päin Maikkalan tietä niihin aikoihin, mutta kellään ei ollut aavistustakaan, että kyydissä olisi toisinaan ollut kuuluisa rikollinen. Piirityksen aikana, kun läheiseltä Värein tilalta päin alkoi kuulua tuliaseiden pauketta, hänen äitinsä juoksi navetalta huutaen kauhuissaan, että täällä jossain ammutaan. Sota oli vielä tuoreessa muistissa ja ampuma-aseiden äänet säikäyttivät. Heiltä myös tiedusteltiin tietä ladolle joskus myöhemmin.

Värein tytär Kyllikki oli muuttanut Amerikkaan ja huhuttiin, että Sorjosen ryöstösaalisuudella olisi ollut osuutta asiassa! Tapio Oksanen sai myöhemmin koulupoikana harvinaisia postimerkkejä Amerikka-

ta kokoelmaansa, kun Koivun Kalle kehotti, että mene Väreille, Värein tädille tulee postia usein Amerikasta. Ne olivat Kyllikin lähettämiä kirjeitä ja kortteja. Sellaisia merkkejä ei muilla pojilla ollutkaan.

Pentti Hallenberg tunsikin Väreit jo aiemmin. Kyllikki toimi laivaemäntänä tmv. ja oli paljon pois kotoa ja sitten vielä muutti Amerikkaankin, mutta myöhemmin Pentti kävi keräämässä tiemaksuja ja tutustui Kyllikkiin hänen muuttaessaan äitinsä avuksi takaisin Suomeen. Kyllikki on haudattu luultavasti Vihtiin kuten äitinsä.

-Ahmoolla isäni Eino Anttilan tilalla "Alpei" työskenteli lisäansioikseen, myös Aili rouva autteli kiireimpinä aikoina. Väreit olivat ahkeria ja hyviä työihmisiä, sekä pidettyjä kyläläisiä muutenkin. Ystävät harmittelivatkin kovasti, kun Aili joutui Hankoniemeen Porkkalan naisvankilaan. Itsekin pidin pikkutyttöä kovasti Ailista, muistan kun esimerkiksi, veimme lemmiä kylän

yhteislaitemelle ja Aili antoi minun laittaa huulipunaa, kun äiti ei ollut näkemässä, huulipuna oli varmaan jokin Kyllikin huulipunista, muistellee Helena Virtanen.

-Yksityiskohdat Sorjos-jutussa eivät koskaan tulleet julkisiksi, koska kuolemaa tutkittiin itsemurhana normaalina kuolemansyyn tutkimuksena, jonka pöytäkirjat eivät siis ole julkisia.

Yhden tapauksen, joka minulle on perimätietona kerrottu keväältävesta -54, voin kuitenkin kertoa. Ilmeisesti jo tiedettiin, että Sorjonon piilottelee jossakin Vihdin-Karkkilan alueella, ja siitä johtuen viranomaisetkin olivat "vähän varuillaan".

Eräänä myöhäisenä iltana oli Karkkilan ikivanhan poliisiaseman oveen kolkutettu. Vuorossa ollut konstaapeli oli mennyt ovelle, eikä pimeydessä ollut nähnyt selvästi, kuka kolkuttaja oli. Konstaapeli oli kysynyt, kuka koputti. Hattupäinen mieshahmo, jolla oli ulsterinsa kaulus nostettuna pystyyn ja kädet sen taskuissa, oli vastannut: "Sorjonon". Eipä ymmärtänyt Keskusrikospoliisista Karkkilaan saapunut rikostutkija huumorinsa vakavuutta ja hengenlähtönsä läheisyyttä, Pekka Syrjänen muistellee aiheeseen liittyvää tapahtumaa

Pirkko Hakala kertoo, että hänellä sattuu olemaan tallessa Helsingin Sanomien kirjoitus Karkkilassa tapahtuneesta kiinniotosta. Koska hänen isänsä Vilho Eskolin oli siihen aikaan poliisina paikkakunnalla ja siksi on lehtikirjoitus perheessä talletettu. Myös valokuva Karkkilan poliiseista 1950-luvulta on Pirkon arkistoista. Kyseinen Helsingin Sanomienjuttu on laitettu vielä Sorjos-jutun loppuun.

Gitte Hedlundin pihalta takana poliisilaitos.

Karkkila / Ul. Pyhäjärven poliisivoimat ryhmäkuvassa. Yläriivi vasemmalta.

Vilho Sanna, Otto Sjöholm, Kaarle Hagman, Risto Vainio, Tauno Moisander, tuntematon, Viljo Eskolin, Vaito Peura. Alariivi vasemmalta.

"Ville" Salin!, Aune Järmälä kanslisti, Olli Asteljoki nimismies sekä Alpo Hämäläinen.

Nämä kuvat ovat keväällä edesmenneen Karkkilan Kameraseuralaisen ja kotiseutuihmisen Ensio Salon albumista. Enskan kuva -aarteista olemme saaneet nauttia aiemminkin. Myös monta hauskaa vanhaa tietoa tai juttua on lehden tekoa avittanut. Enskan näppärät sormet ovat myös korjanneet monta monituista karkkilalaisten vanhaa tai muuten vain viallista "värkkiä" vuosien varrella, myös minun "vanhan rammakkani", siitä olemme lukeneet lehdestämme.

Karkkilan poliisi aitoksen autotalli ja autoja.

Viimeisin Irman ja Paavon (Ekola/Reinikainen) nauhuri jäi valitettavasti osiksi työpöydälle. Sydämellistä ystävää kaivaten. **HM**

Karkkila / Ul. Pyhäjärven poliisilaitos

Turun Sanomat kertoi huhtikuussa 1954 Kakolasta edellisen joulukuun alussa karanneen Heino Sorjosen kohtalon. Otsikon mukaan kaasu ja 6 konepistoolia lannistivat tämän vastarinnan. Satimeen jäänyt karkuri ampui itsensä. Sorjosen yllätettiin Pyhäjärvellä Ahmon kylässä Karkkilan lähellä. Helsingin ja Karkkilan poliisit piirittivät karkurin yhden talon ulkorakennuksen pahnakasaan tehtyyn lautakorsuun. Piiritystilanteessa korsusta kuului laukaus. Sen jälkeen poliisi odotti kolme tuntia ja tunkeutui kaasun ja kuuden konepistoolin turvin sisään. Sorjonen oli kuollut oman käden kautta, pistoolin lipas oli yhtä panosta vajaa.

Länsi-Uusimaa kirjoitti: Kauanko Sorjosen oleskeli Ahmolla, kerrotaan jo joulukuussa lämmittäneen Väreeseen saunaa.

Tutkimukset Sorjosen oleskelusta Ahmolla ovat vielä kesken ja sen vuoksi poliisi on vielä vaitelias. Useita viimeaikoina tehtyjä rikoksia toivotaan saatavan selvitetyn tutkimusten yhteydessä. Näistä ovat huomattavimmat Högforsin murto ja tehtaalla suoritettu pistoolinäytelmä. Samoin selvinnevät eräät Haavistossa ja muualla suoritettut murrot ja varkaudet, kuten myös Rosendahlin kelloliikkeeseen tehty ikkunamurto, joita kaikkia on tässä vaiheessa syytä epäillä Sorjosen tekemiksi. Mutta kuinka kauan Sorjonen on oleskellut Ahmolla Albin Väreeseen ja hänen vaimonsa talossa tai viimeksi talon ladossa, ei vielä voida mitään sanoa varmuudella, sillä Väreeseen emäntä on sunnuntaina tunnustanut ”tienneensä” Sorjosen oleskelleen talossa vain viikon. Itse Albin Väre on viety Helsinkiin, mutta rouva Väre on edelleen Karkkilan poliisin suojissa. Viimeksi eilen kävivät läänin rikosetsivät hänen kanssaan Ahmolla tutkimassa taloa, mistä jo sunnuntaina löytyi yhtä ja toista sellaista tavaraa, joka todettiin varastetuksi, mm. Leijona-merkkinen haavistolainen haulikko, samoin todettiin Sorjosen kopissaan käyttämän makuuhuovan alkuperä jne. Eräänlaisena yhteenselvityksenä voitaneen kuitenkin päätellä hänen piileskelleen paikkakunnalla kauan. Eräät kansalaiset ovat ilmoittaneet lehdellemme nähneensä Sorjosen tapaisen henkilön ainakin jo jouluaattona Väreellä saunan-

lämmityksessä. Eräs naapuri meni nimittäin käymään talossa ja huomauttelee isännän olevan saunassa meni jututtamaan häntä sinne. Saunassa oli kuitenkin toinenkin mies, joka kasvojaan seinään päin pitäen poistui välittömästi vieraan tultua. Tämäntapaisia juttuja kerrotaan nyt pitäjällä paljonkin ja eri ihmiset soittelevat aina Lopelta asti poliisille saadakseen luvan tulla katsomaan Sorjosen ruumista. Tarkoitus tietenkin, että he voisivat varmistua siitä, onko mies sama, jonka he ovat jossakin nähneet liikuskelevan. Todennäköisesti Sorjonen onkin tehnyt paljon matkoja Väreeltä lähiseudulle, myös Lopelle, sillä myös tunnettu taidemaalari Huitti kertoo, että ottaessaan kerran kevättälvelle kyydin Läyliäisistä Vaskijärvelle seisoskeli tien vieressä Sorjoseksi sopiva henkilö, jolle hän tarjosi kyytiä. Miehen kuitenkin selitettävä, että hänen matkasuunnitelmansa ovat vallan toiset, lähti hän yksin ajamaan kotiinsa. Vaskijärvellä sama mies ajoi kuitenkin toisella vuokrautolla hänen ohitseen. Jo näistäkin, joskin epämääräisistä tiedoista, voi päätellä Sorjosen oleskelleen näillä main pitemmän ajan...

Jutun tutkinta

Jutun yhteydessä kuultiin todistajina konstaapeli Vaito Peuraa ja Otto Sjöholmia ja ainoana ulkopuolisena todistajana maanviljelijä Arvo Sireniä. Käräjäoikeuden päätös oli, että kuolema ei perustu rikokseen vaan on ilmeisesti itsemurha! Sorjosen ”omaiset” eivät osallistuneet hautauskuluihin, joten ne maksoi valtio.

Lääninhallitus määräsi tapauksesta kuolemansyyn tutkimuksen. Oikeudessa luettiin Sarasteen ruumiinavauspöytäkirja, jossa todettiin Sorjosen tehneen itsemurhan ampuamalla itseään suun kautta päin läpi. Kuolema oli todennäköisesti seurannut vasta jonkin aikaa laukauksen jälkeen.

Sorjosen jäämistö

Sorjosen jälkeen jäänyt jäämistö ei sisältänyt paljoakaan tavaraa, vain korsuasukkaalle välttämättömät esineet ja muutaman pistoolin sekä keittimen, tupakkaa, karvalakin, lippalakia, autoilijan lakin, kumi-

saappaat, viikkolehdiä, dynamiittia, nalleja, piipun, meisselin jne.

Jälkikärajointi

Paikallislehdissä seurattiin Väreiden edesottamuksia asiassa vielä kauan jälkikäteen. Myös käräjäsalina käytetty Seuratalo Pohjanpirtti oli tupaten täynnä ja väkeä oli alueella muutenkin runsaasti paikallisten kuntalaisten osoittaessa kiinnostustansa asiaa kohtaan.

Konstaapeli Asteljoki luki pitkän syytekirjelmän. Väreitä tultiin syyttämään useista varkauksista ja vankikarkurin salaamisesta. Väreet saivat käydä oikeudessa vapaalta jalalta, koska heillä oli karjaa, joka vaati hoitoa sekä kevätkylvöt tekemättä. Myös rakennus oli keskeneräinen ja vaati viimeistelyä, sisään voisi päästää helposti sivullisia. Väre vakuutteli syyttömyyttään ja kertoi, että oli vankilassakin elänyt pelon vallassa ja hermonsua vaativat hoitoa, koska hän pelkäsi Sorjosen ystävien kostoa. Syytelistalla olevat varastetut ”langatkin” oli Sorjonen hänet pakottanut aseella uhaten ostamaan.

Nuohooja Valto Hämäläinen todisti nähneensä Sorjosen Väreeseen saunan lämmityspuuhissa yhdessä Albinin kanssa jo joulukuun loppupuolella. Mies oli vältellyt todistajaa ja Väre oli kertonut miehen olevan vankityömaalta. Arvi Stolt oli nähnyt Sorjosen näköisen miehen joulujakaudella. Väreeseen pihalta löytyi myös lampaanluita. Maanviljelijä Vilenin taloon oli kohdistunut lammasvarkaus. Emäntä Elli Aallolta taas oli varastettu villalankoja, joita myös löytyi Väreeltä. Johtaja Kivi-vuoren huvilalta varastettuja tavaroita löytyi myös. Väreet tuomittiin varkaudesta, rikoksentehtävien ja varastetun tavarain kätkemisestä.

Pentti Hallenberg asui noin 800 m päässä Väreiltä ja haki viikoittain viljaa jauhettavaksi. Hän ei voinut aavistaakaan, että Väreet piilottelivat tilallaan valtakunnallisesti etsittyä rikollista.

- Albin sai toista vuotta pitkän tuomion, ja joutui lusiimaan, samoihin aikoihin minä itse jouduin sota-väkeen. Kun pääsin siviiliin, pääsi Albin Värekin vankilasta ja tokaisi, että sinä olet päässyt siviiliin. Niin näköjään sinäkin olet tullut, vastasi. Johon Albin vain hymyili, Pentti

muistelee.

Vuonna 1973 Kydölle tuli mies, joka kyseli paikkaa (Väreen tilaa), jossa Sorjonen oli oleskellut. Talonväki oli tuuminut, että etsikö kyselijä kenties Sorjosen kätkeviä ryöstösaalisrahoja!

Lehtiartikkeli

Länsi-Uusimaassa:

Kuka kävi Högforsissa? Lukijamme muistavat hyvin ”pistoolinäytelmän”, joka suoritettiin Högforsin tehtaalla helmikuussa. Sen miehen tunnusmerkit, joka uhkaili yövartijaa pistoolilla, eivät sovi Sorjoseen, mutta todennäköisesti kyllä erääseen pidätettyyn, kerrotaan Högforsista. Asian lopullinen selvittäminen jää kuitenkin tutkimusten varaan. Saamamme tiedon mukaan on samaa lankaa, jota tavattiin Sorjosen olinpaikasta Ahmolla, löydetty pistoolinäytelmän jälkeen Karkkilan asemalta kokonainen kerä, joten Sorjonenkin lienee ollut matkassa. Pakotienä varas nimittäin käytti rautatieleikkausta, joka johtaa tehtaalta asemalle.

Vielä kauan tapahtumien jälkeen lapset pelottelivat toisiaan mm. sähisten ja suhisten käsillään sormet koukussa ilmaa haroen: ”Soorjosen tulee ja nappaa!”, Tarja Johansson muistelee.

Peräkylän Maigret, Komisario Köster kirjoittaa Dynamiitti-Laineesta:

Dynamiitti-Laine, Uno Olavi Laine oli 1940- ja 1950-luvuilla tunnettu rikollinen, jolla oli kakkua ainakin neljännesvuosisata, mutta hän pidentäsi tuomioitaan paettuaan useimman kerran vankilasta. Helmikuun lopulla 1959 Laine pakeni jälleen Turun Keskusvankilasta Kakolasta. Hän oli työskennellyt ulkotyöryhmässä, ja jäljet johtivat vapautteen kahden piikkilanka-aidan lävitse Linnankadulle. Laine oli katkaisut ruostuneet piikkilangat ehkäpä etukäteen jo miltei poikki ja juossut Linnankatu 59:n tienoilla ollutta solaa pitkin kadulle. Karkuri oli heittänyt housunsa ja lakkinsa kujalle.

TS:n selonteon mukaan Laine oli tuolloin 41-vuotias ja ensimmäisen kerran hän joutui telkien taakse 22-vuotiaana. Vuonna 1951 hänet oli eristetty pakkotyölaitokseen. Kakolassa Laine oli käyttäytynyt niin hyvin, että viranomaiset uskoivat hänen parantaneen tapansa. Laine oli päästetty ulkotyöryhmäänkin eikä ollut aikaisemmin yrittänytkaan ulkotöistä karata. Lain käsi tavoitti pian, huhtikuun alkupuolella kesken murtopuuhien Riihimäellä. Ennen karkuteille lähtöä Laineen arveltiin vapautuvan vuonna 1963. Dynamiitti-Laine aloitti vankilassa istumisen vuonna 1940. Hän teki karkumatkoillaan uusia rikoksia, joista tuli lisää istumista. Laineen rikoskumppanina oli ainakin 1953 joulukuussa alkaneen karkumatkan aikana toinen karkuri Heino Hilarius Sorjonen. Tuosta karkumatkasta on erilaisia versioita. Sorjosen kerrotaan lähettäneen viranomaisille sähköä, jonka mukaan Laine oli tehnyt itsemurhan loukkaannuttuaan karkumatalla. Väärää nimeä käyttänyt Laine kuitenkin pidätettiin maaliskuussa 1954 Tornion kaupunginhotellissa!

Sakari Rajakalliolla on omakohdainen muisto Sorjosen rötöskaverista Dynamiitti Laineesta, tämä tapahtui Pohjanmaalla Honkajoella. - Olin kahdestaan veljen vaimon kanssa kotona. Hän kävi aamulla avaamassa oven ja pihakeinussa istui mies, jonka kuva oli juuri ollut lehdessä, joten tunnistin hänet Dynamiitti Laineeksi. Isä piti pistoolia piirongin laatikossa. Otin sen sieltä varmuuden vuoksi ja laitoin panoksen sisään, jos jotain tapahtuisi, ampuisin. Laine istuikin ihan rauhassa ja sai kahvia juodakseen. Samoihin aikoihin naapuritilalla oli hirsitalkoot. Talkooväelle oli tarjolla mm. olutta ja sahtia. Dynamiitti-Laine ilmestyi mukaan talkoihin ja joku porukasta tunnisti kaverin ja alettiin puhua, mitä jos pidätettäisiin mies. Silloin Laine pötki suon yli karkuun. Ei häntä olisi ketään enää kiinni saanut. Myöhemmin kuulin, että Laine oli Parkanossa jonkun naisen luona saunomassa, kun poliisit tulivat paikalle. He tutkivat naisen asuntoa ja löysivät pankkikirjan. Naiselta kysyttiin: ”Mitäs tää on?”. Siihen nainen vastasi rauhallisesti, että 10.000 markan pano! Laine pidätet-

tiin, mutta nainen sai jäädä vapaalle, Sakari Rajakallio muistelee tapausta.

Sorjosen tarinasta on tehty kuunnelma ja elokuva

Sorjosesta on kirjoitettu radiokuunnelma Jussi Kylätaskun toimesta vuonna 1974 ”Hentomielinen Hilarius”, josta tehtiin näytelmä vuonna 1985. Sen perusteella Taavi Kassila taas ohjasi elokuvan ”Petos”, johon Juice Leskinen sanoitti ja sävelsi kappaleen ”Hilarius Hentomielinen”. Taavi Kassilan ohjaama rikoselokuva pohjautuu todellisiin tapahtumiin. 1950 Helsingissä tehtiin ammattimainen postiryöstö, jonka takana oli Heimo Hilarius Sorjonen, suurrikollinen, joka oli aloittanut uransa pankkiryöstöllä Viipurissa 1932. Joukkio jäi kiinni, mutta Sorjosen pakeni Kakolasta Dynamiitti-Laineeksi kutsutun vangin kanssa. Pakomatkaa seurattiin tiiviisti lehdistössä ja ryöstäjistä tuli aikansa legendoja. Seura-lehti on myös tehnyt jutusta artikkelin.

Reino Luodon kaskukirjassa ”Poijes alta kylälvartijat, kaskuja Karkkilasta 2 on sivulla 49 kasku: Karkkilan poliisit olivat piirittämässä ulkokuonerakennukseen piiloutunutta vankikarkuri Heino Hilarius Sorjosta Ahmoolla. Nimismies Asteljoki oli ampunut konetuliaseella sarjan varoituslaukauksia ja kehottanut Sorjosta antautumaan, kun pihaan ilmestyi Sirenin Arvo. Hän olisi voinut hyvin joutua Sorjosen tulilinjalle, mutta eihän Arvo tällaisista pikkuasioista piitannut. Sirautti vain vähän ärrää, kun kysyi nimismieheltä:
- Mikäs perkeleen sota tääl o?

Kuva Lehtikuva:
Kätköpaikka päältäpäin
nähtynä. Sorjosen rakentama
hengitysreikä näkyy seinälau-
doituksen alapäässä mustana
aukkona. Poliisien ehdittyä
penkoa heiniä näin pitkälle
konstaapeli Peura putosi
etualalla olevaan kuoppaan ja
Sorjonen laukaisi pistoolinsa.

Kuva Lehtikuva:
Sorjosen "luola" asukkaansa
jäljiltä, keskellä Sorjosen
keksintö, valoa pimeyteen tuova
sähkölamppu, tyyny
päänaluseksi ja nippu aika-
kauslehtiä lukemiseksi.

Kuva Lehtikuva:
Vankikarkuri Sorjosen
maallinen jäämistö:
kumisaappaat, likaisessa ja
rikkinäisessä nenäliinassa ole-
via pistoolin panoksia, repun
päällä murtorauta, pöllitupak-
kaa, tulitikkuja, kello
ja aikakauslehtiä.

Kuva Lehtikuva:
Sorjosta pidättämään saapunut
helsinkiläinen rikospoliisiryhmä
konepistooleineen,
vas. etsintää johtanut Helsin-
gin rikospoliisin vanhempi ko-
misario Toivo Säilä.

Helsingin Sanomat N:o 91 1954 Sorjon jutusta

Helsingin Sanomat otsikoi "Antautukaa Sorjonen, aikaa viisi minuuttia"

Tunnettu vankikarkuri ampui itsensä Karkkilassa jouduttuaan konepistoolilla varustettujen poliisien käsiin.

Vaarallinen rikollinen vankikarkuri Heino Hilarius Sorjonen päätti eilen klo 11:30 Karkkilassa vapaaehtoisesti pitkän karkumatkinsa ampuamalla itsensä pistoolilla kuoliaaksi tilanteessa, missä toinen vaihtoehto olisi tietänyt antautumista konepistoolilla varustetuille poliiseille. Sorjonen teki itsemurhan ulkohuonerakennuksien heinäkasaan rakentamassaan pienessä kätköpaikassa, joka sijaitsi isäntä Albin Väreän ulkohuonerakennuksessa Pyhäjärven kunnan Ahmon kylässä, noin kahdeksan kilometrin päässä Karkkilan kauppalan keskustasta. Rikospoliisi on pidättänyt hra Väreän ja hänen vaimonsa epäiltynä Sorjosen kätkemisestä.

Sorjosen piilopaikka oli kätkeyty varsin ovelasti suuren heinäpahnan alle. Sorjonen oli käyttänyt sen rakentamisessa apuna lautoja sekä vetänyt sinne sähköjohdon. Itsemurhapaikalta löytyi eräitä aikakauslehtiä, pistooli nenäliinaan käärittyine panoksineen ja kello. Sorjosen ruumis on tällä hetkellä Karkkilan ruumishuoneella. Hänen kätkemisestään pidätetyt henkilöt ovat Karkkilan poliisiasemalla.

Poliisien sotaneuvottelu

Rikospoliisi, joka on ajanut Sorjosta herkeämättä takaa tämän viime joulukuun t p n tapahtuneesta karkaamisesta saakka, oli valmistautunut tulitaisteluun. Helsingistä oli saapunut ryhmä pääkaupungin rikospoliisin miehiä johtajanaan komisario Toivo Säilä, ja heillä oli mukanaan kuusi konepistoolia. Mitään ei haluttu vaarantaa, sillä Sorjonen tunnettiin vaaralliseksi vastustajaksi. Rikospoliisin miehet olivat lähteneet Helsingistä liikkeelle jo klo 5 maissa aamulla ja pitivät ennen etsintää pitkän sotaneuvot-

telun Karkkilan poliisien kanssa. Kaikkiaan 14 aseistettua miestä lähti Karkkilasta aamulla klo 11 Sorjosen etsintään. Poliisiautoilla päästiin 100 metrin päähän isäntä Väreän asuinrakennuksesta. Jännitystä oli ilmassa. Poliisit lähestyivät taloa, jossa Sorjosen oletettiin piileksivän. Paikkakunnalla oli ainakin poliisi- miesten keskuudessa jo pitkähkön aikaa tiedetty Sorjosen piileksivän näillä main. On mahdollista, että Sorjonen näki poliisit ja kätkeytyi heinäsuovan alle toivoen pysyvänsä piilossa. Sorjosella oli panostettu pistooli kädessään hänen maatesaan pienessä ja ahtaassa kätkössään vieressään talon koira.

"Sorjonen ei ole täällä"

Lehtemme reporterin tapahtumapaikalta keräämien tietojen perusteella pidätysjoukko jakaantui talon pihamaalla kahteen ryhmään. Komisario Toivo Säilän johtama ryhmä meni sisälle isäntä Väreän asumukseen, kun taas Karkkilan poliisit jäivät pihamaalle estääkseen vankikarkurin pakoyrityksen. Alku näytti tuloksettomalta, kun isäntä Albin Väre vastasi kieltävästi poliisien kysymykseen, joka koski Sorjosen olinpaikkaa. Poliisien viittaamat vahvat todisteet eivät saaneet isännän kielenkantaa aukeamaan. Hän ilmoitti jatkuvasti olevansa tietämätön Sorjosesta. Komisario Säilän johtaman ryhmän suorittaessa kotietsintää, ryhtyivät Karkkilan poliisit pihamaalla "nuuskimaan nurkkia". Karkkilalainen ylikonstaapeli Alto Hämäläinen päätti keskittää tutkimukset ulkohuonerakennukseen, jossa oli talon talli hevosineen, navetta lehmineen sekä rehusoja. Sorjonen oli rehusuojassa pahnosten alla, mutta sitä ei tässä vaiheessa tiennyt kukaan poliiseista. Ulkohuonerakennus oli poliisien piirittämä etsinnän jatkuessa.

Poliisit kätkön päällä

Ylikonstaapeli Hämäläinen katseli navetan tuoksussa eläimiä, silmäili nurkkia sekä nurkan alusia sekä kiipesi Sorjosen heinäkasan päälle, vain muutama metri erotti miehet,

lainvartijan ja lainsuojattoman toisistaan. Sorjonen pidätteli henkeään ylikonst. Hämäläisen potkiessa saappaan kärjellä heinäkasa ja miettiessä, missä Sorjonen mahtoi piileskellä. Mitään ei tapahtunut. Piinallinen tilanne jatkui. Sorjonen hengähti Hämäläisen välillä poistuessaan ulkosalle. Poliisi palasi kuitenkin heti takaisin mukanaan karkkilalaiset konstaapelit V. Peura, Otto Sjöholm ja V. Eskolin. Viimeksi mainitut miehet kiipesivät heinäkasan päälle ja alkoivat lappaa ylimmäisiä heinätukkuja alas.

Kummallinen aukko

Äkkiä poliisit tekivät tärkeän havainnon. Heinäkasan keskelle oli pöyhitty aukko ikään kuin ilmanvaihtotorveksi. Oivallus syttyi poliisien aivoissa ja he alkoivat pöyhiä heinäkasa entistä innokkaammin. Vähitellen paljastui näkyviin lautaristikko. Sorjonen taisi olla siellä alhaalla, tuumiskelivat poliisit ehkä itseksensä. Tässä jännitysvaiheessa tapahtui monta yllättävää seikkaa samalla kertaa.

- Muuan poliiseista, konstaapeli Terho putosi heinäkasan pettäessä hänen altaan.

- Samanaikaisesti kuului heinäkasan sisältä "tussahdus", pistoolin laukaus.

- Heinien sisästä vilahti salamana ulos talon koira verissä päin

- Kaikki ulkohuonerakennuksessa olleet poliisit juoksivat ulkosalle. Koira tutkittiin ja todettiin, ettei se ollut haavoittunut. Veri oli peräisin jostain muualta. Nyt uskottiin, että Sorjonen oli siellä. Poliisit luulivat vielä tässä vaiheessa Sorjosen yrittäneen ampua heitä.

Viisi pitkää minuuttia

Konepistoolit ja käsiaseet ojennettiin heinäkasa kohti. Karkkilan piirin nimismies, varat. Olli Asteljoki kiiruhti paikalle ja huusi kovalla äänellä: "Sorjonen, tulkaa ulos ja antautukaa, annamme teille viisi minuuttia aikaa. Ellette antaudu, kohtelemme teitä kuten vankikarkuria". Minuutit matelivat. Viisi pitkää minuuttia. Mitään ei kuulunut. Heinäkasa oli hiljaa. Kukaan ei tullut ulos. Oliko

Sorjonen ampunut itsensä kuoli-aaksi, vai aikoiko hän puolustautua viimeiseen panokseen saakka poliisien ryntäystä vastaan.

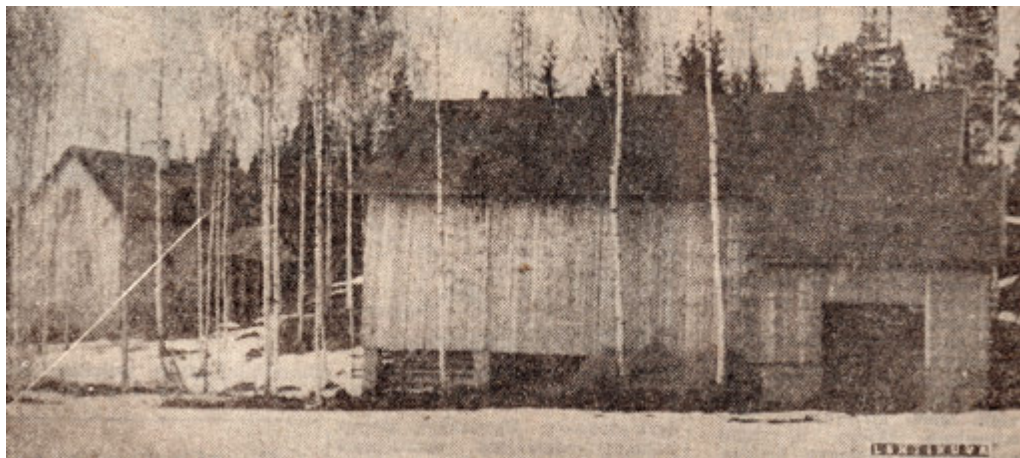
Hyökkäys

Viisi minuuttia meni umpeen. Poliisit hyökkäsivät aseet kädessään sisälle. Heitä ei ammuttu. Sorjonen oli jo ampunut viimeisen laukauksensa. Tämä havaittiin parin silmänräpäyksen jälkeen. Heiniä pengottiin ja siellä alhaalla, siellä makasi mies, kuollut mies. Vielä muutama heinätukko irti ja poliisit totesivat katselevansa kuolleen Heino Hilarious Sorjosen kasvoja. Sorjonen oli ampunut pistoolillaan suuhunsa. Luoti oli tullut ulos päästä. Sorjosen ruumis vietiin paikalta Karkkilan ruumishuoneelle, sen jälkeen kun muuan paikallinen valokuvaaja oli poliisin pyynnöstä ottanut asiaan kuuluvat kuvat ruumiista ja tapahtumapaikasta. Sorjosen makasi häntä esittävässä kuvassaan suu auki, yllään pusero, pitkät housut ja jaloissa saappaat.

Sorjosen synkkä tarina

Vankikarkuri Sorjosen rikosrekisteri oli varsin synkkä. Hän suoritti Viipurissa v. 1932 pankkiryöstön ja sai saaliikseen 15.000 mk eli melkoisen summan silloinen rahenarvo huomioonottaen. Suurimmat rikoksensa Sorjonen on suorittanut Helsingissä. Jokin vuosi sitten hän ryösti Vuorimiehenkadun postitoimiston eräiden rikostovereidensa kanssa ja joutui myöhemmin kiinni hurjan takaa-ajon jälkeen. Helsingin raastuvanoikeudessa Sorjonen kuunteli tuomiotaan ilmeettömin kasvoin. Rangaistustaan hän oli kärsimässä Turun lääninvankilassa, rikollisten tuntemassa Kakolassa. Sieltä hän karkasi viime joulukuussa yhdessä rikostoverinsa Laineen kanssa.

Neljä kuukautta kestäneen karkumatkansa aikana Sorjonen pääsi jälleen lehtien palstoille lähettämällä Helsingin Sanomille kirjeen, jossa hän väitti siirtyneensä ulkomaille ja ampuneensa Laineen. Laine saatiin jokin aika sitten pidätetyksi ja kärsii parhaillaan rangaistustaan Kakolassa. Pakomatkinsa aikana Sorjonen käväisi Vihdin Säästöpankissa ja käytti sen naispuoliset pankkivirkai-

Kuva Lehtikuva: Tätä ulkorakennusta käytti Sorjonen majapaikkanaan. Heinätköönään hän ei mennyt rakennuksen ovesta, vaan käytti kulkutienä heinäkasan vasemmalla puolella, maanrajassa näkyvää pientä aukkoa. Taustalla näkyvä rakennus on Väreän pariskunnan asuintalo.

lijat sekä kirjoitti pyynnöstä heille nimikirjoituksensa.

Pidätetyt syytteeseen

Poliisin työ jatkuu vielä. Isäntä Albin Väre ja hänen vaimonsa ovat Karkkilan poliisiasemalla säilytettävänä ja kuulusteltavana. Sorjosen karkumatkan yksityiskohtaiset selvittelyt jatkuvat vielä ja johtavat nähtävästi oikeudenkäynnin nostamiseen pidätettyjä vastaan. Pidätetty Albin Väre on ennestään poliisin tuttu ja istunut lehtemme saaman tiedon mukaan aikaisemmin linnassa.

Lopuksi

Tähän surulliseen tarinaan ilmaantuu vieläkin uusia muisteluksia ja "varmaa" tietoa, mutta nyt jätetään Sorjosen jatkamaan rauhaisaa lepoaan haudassa.

Sen verran haluan mainita Väreistä, että he elivät loppuelämänsä rauhassa kotikonnuillaan. Väreet olivat ennen Sorjos-jupakkaa ja sen jälkeenkin pidettyjä, työteliäiksi ja mukaviksi luonnehdittuja tavallisia ihmisiä.

HM

Lappu

Lähteitä internetistä:

Wikipedia,
phpbb murha.info,
Aizerbaidzan,
tanhio takatalvi,
Peräkylän Maigret,
Komisaario Köster,
Meirän Karkkila keskustelupalsta,
Arno Forsius:
Saara Forsius ja pankkirosvo,
Sorjosen ryöstöyritys Vihdin Säästöpankissa,

Turun Sanomat 1954,
Turun Sanomat 10.5.2004 -
Toimittaja Veli Junttilan kolumni
Suomi 1954: Sähkön avulla uuteen tekniikkaan,
Länsi-Uusimaa 1954,
Helsingin Sanomat no 91 1954
Pojjes alta kylävvartijat, kaskuja Karkkilasta, Reino Luoto,
Karkkilan Kotiseutuyhdistys

Haastattelut:

Raimo Laakso,
Aarne Nousiainen,
Tapio Oksanen,
Raili Kataisto,
Kyösti Suonoja,
Eino Laine,
Tarja Johansson,
Seppo Kytö,
Hilja Peltola,
Sakari Rajakallio,
Aulis Saaristo,
Pentti Hallenberg,
Pirkko Hakala ja
Lahja Stenberg.

Pankkiryöstö

Tämä kertomus on todellisesta elämästä ennen "palkka pankkiin"-järjestelmään siirtymistä. Otsikossa mainitulla asialla on yleensä synkkä puolensa, mutta tässä tapauksessa sattumalla on ollut onnekaasti sormensa pelissä. Jouduin tehtävänä puolesta osallistumaan "näytelmään", joskin vaatimattomassa sivuosassa. Kuten tuli mainittua, elettiin aikaa, jolloin yritysten palkkarahat noudettiin pankista ja annettiin palkansaaajille käteen työpaikalla.

Oli jälleen kerran tehtaan palkanmaksupäivä, minkä johdosta palkkarahat oli noudettava runsaan kilometrin päässä olevasta pankista. Autonkuljettajalle luovutin tavan mukaan salkun rahoja varten sekä Suomi-pistoolin matkan turvaamiseksi ryöstöltä.

Pistooli oli hankittu tehtaalle nimenomaan palkkarahojen noutamiseen, ja koska aseenkantolupa oli pakollinen ja myönnettiin vain henkilölle, olin vastuullinen aseiden käytöstä. Siksi pidin sen tarkoin kassaholvissa, ja ainoastaan palkkapäivinä se oli käytössä autonkuljettajalla, joka nouti palkkarahat pankista.

Kyseisenä päivänä tehtaan autonkuljettaja oli noutanut salkun sekä aseiden konttorista ja lähtenyt noutamaan palkkarahoja. Matka oli sujunut tavanomaisen rauhallisesti siihen saakka, kunnes autonkuljettaja oli lähtenyt pankista paluumatkalle.

Samoihin aikoihin oli kaupungissa tapahtunut pankkiryöstö, minkä johdosta poliisit olivat sulkeet kaupungista johtavat ulosmenotiet. Autonkuljettajamme lähestyessä tehdasta poliisi pysäytti hänet ja kehotti tulemaan autosta. Toinen poliisimies vilkaisi autoon sisälle ja huomasi kuljettajan viereisellä penkillä olevan salkun sekä pistoolin. Hän kysyi autonkuljettajalta, mitä salkku sisälsi, johon mies vastasi totuudenmukaisesti: "Rahaa!"

Poliiseilla oli autossa radio, jolla toinen poliiseista ilmoitti jonnekin heidän ottaneen kiinni ryöstäjän, ja että rahat ovat tallessa sekä ryöstöase heidän hallussaan. Autonkuljettaja yritti selittää asian todellista laitaa, mutta hänen käskettiin pitää

turpansa kiinni.

Poliisien hämmästys oli suuri, kun radiossa ilmoitettiin, että ryöstäjä oli saatu kiinni, ja tehtaan palkkarahojen noutajalla ei ollut mitään yhteyttä pankkiryöstöön.

Edellä mainittu tapahtuma loi osaltaan pontta "palkka pankkiin"-järjestelmään siirtymiselle, jolloin ei enää tarvitsisi käsitellä rahaa palkanmaksupäivinä. Henkilöstö suhtautui järjestelmään siirtymiseen varauksellisesti, mutta useiden neuvottelujen jälkeen päästiin asiasta yhteisymmärrykseen. Uudesta järjestelystä seurasi, ettei asetta enää tarvittu ja halusin luovuttaa sen pois. Laadin asetta koskevan lahjakirjan osoitettuna kaupungin poliisisihteerille, ja luovutin autonkuljettajalle viimeisen kerran aseiden sekä lahjaa koskevan kirjeen. Tämän oli määrä luovuttaa kirje sekä ase henkilökuntaisesti poliisisihteerille.

Poliisilaitoksella oli runsaasti asiakkaita autonkuljettajan mennessä rakennukseen. Hän odotti vuoroaan päästä "luukulle", mutta aikaa kului ja lopulta hän otti pistoolin salkusta ja heilautteli sitä kädessään tarkoituksena antaa se tiskin toisella puolella olevalle poliisisihteerille, joka takahuoneesta oli pistäytynyt toimistossa. Joku asiakkaasta oli säikähtänyt ja kirkaissut nähdessään miehen kädessä kiiltävän ase. Hetkessä toimistossa vallitsi kaaos. Poliisisihteerit tulivat toimistohuoneen puolelle ja näki tehtaan autonkuljettajan kädessä olevan ase. Olin soittanut hänelle ja ilmoittanut asiasta, joten oudolta vaikuttava tilanne selvisi onnekaasti.

Nyt monien vuosien jälkeen kertomillani tapahtumilla on omat huvittavat puolensa, mutta jotka aikanaan toivat elämään suoranaista jännitystä.

**Reijo
Koijärvi**

Kaskuja Högforsin valimosta 4

Ajattelemattomasti sanottu

Työkaluosaston lähetystö tuli tammiukuun pakkasten aikana insinööri Järnefeltin luokse, valittamaan osaston kylmyyttä, pyytäen samalla lisää lämpöä. Insinööri kehotti miehiä ottamaan työstä lämpöä.

Seuraavana aamuna katseli hämmästynyt insinööri työkaluosaston miehiä, kun heillä oli yllä talvitakit, karvalakit lujasti korvilla ja käsissään paksut kintaat, kun he käsitelivät hienoja mittalaitteita. Osasto sai välittömästi kaipaamaansa lisälämpöä.

Finnikin näky

Puhdistamon naiset valittivat Salosen Fransselle osaston kylmyyttä, johon hän tokaisi:

- Miksetten tei homma kunnon kampe. Housukkin on niin ohkuiset, et persees oleva finnikin näkyy läpi pöksyjen.

Eräällä naisella sattui olemaan paisuma takapuolella, joka oli näkynyt läpi housujen, josta Fransse huomautti. Lisälämmön saanti jäi naisilta sillä kertaa.

Reino Luoto

Tehtaan autot esillä Vanhassakylässä.

TIIVISTELMÄ PYHÄJÄRVEN JA KARKKILAN KOULURAKENTAMISESTA 1885-2012

Tänä vuonna tulee kuluneeksi 148 vuotta kansakoulun alkamisesta Haavistossa, 103 vuotta yhteiskoulun alkamisesta Pyhäjärven Högforsissa ja 73 vuotta Högforsin Konepajakoulun aloituksesta Karkkilan kauppala-ssa. Tähän tiivistelmään on koottu tietoja ja muisteluksia siitä, miten ja milloin eri koulut ovat saaneet koulurakennuksensa.

Kansakoulut

Uudenmaan läänin kuvernööri ryhtyi vuonna 1859 kehottamaan kuntia kansakoulujen perustamiseen, jotta päästäisiin eroon rahvaan kulttuuritason alhaisuudesta ja juoppoudesta. Kunnallisen koululaitoksen alkujuuret Ul. Pyhäjärvellä ajoittuvat vuoteen 1861, jolloin Pyhäjärven kappeliseurakunnan historiallinen kohtalonyhteys Vihdin emäseurakuntaan katkesi ja seurakunta itsenäistyi. Neljä vuotta myöhemmin, 1865 seurakunta ja kunta erotettiin toisistaan. Suomen Suuriruhtinaskunnassa astui toukokuussa 1866 voimaan kansakouluasetus, jonka mukaan kansakoulun perustaminen jätettiin kuitenkin kunnan harkintaan, siis vapaaehtoiseksi. Vasta vuoden 1898 piirijakoasetuksessa määrättiin kunnat jakamaan alueensa kansakoulupiireihin ja perustamaan niihin koulut. Periaatteena piireihin jakamisessa oli, ettei oppilaiden koulumatkasta tulisi viittä kilometriä pitempi.

Pyhäjärvellä lähdettiin liikkeelle kuitenkin jo vuonna 1868 perustamalla kansakoulu Haavistoon. Kuntakokouksessa asiaa ajoivat aktiivisimmin rusthollari Juho Uusitalo (Johan Fredriksson) ja pappi Matias Hellsten. Koulu alkoi Kosken tilan osoittamissa väliaikaistiloissa ja siirrettiin seuraavan vuoden 1869 syksyllä Nyhkälään.

Venäjänsä vallan aikana Pyhäjärvelle perustettiin kaikkiaan kahdeksan kansakoulua, joista viimeisin vuonna 1809 Siikalaa. Suomen itsenäis-

Tässä ensiksi taulukon muodossa kansakoulujen alkaminen ja rakennusten valmistuminen:

Koulu alkoi

1868, 1902	Haavisto
1869	Nyhkälä
1892	Haukkamäki
1902	Vaskijärvi
1906	Vuotinainen
1907	Tuorila
1907	Ahmoo
1909	Siikala
1922	Airola
1928	Rautamäki
1937	Alimmainen

Rakennukset valmistuivat

1909, 1964
1886, 1915, 1949-53
1899, 1914
1902
1906
1911, 1937, 1957
1910, 1923, 1955
1909, 1954
1922
1928
1937, 1955-56

tyamisen jälkeen Pyhäjärven kunta perusti vielä kaksi koulua ennen kunnan jakoa kahtia ja Alimmaisten koulun vuonna 1937. Melkein puolet kouluista aloitti aktiivisten kyläläisten toimesta ensin väliaikaisissa tiloissa ennen varsinaisen koulurakennuksen saamista. Pisimpään näin oli Nyhkälän koulun kohdalla, kun ensimmäinen koulurakennus valmistui vasta vuonna 1886, 27 vuotta koulun alkamisen jälkeen!

Koulujen perustamiseen ja rakentamiseen liittyi lähes aina "vääntöä" eri kylien ja intressipiirien välillä. Haaviston koulun tapauksessa esimerkiksi tehtaan johto olisi halunnut koulun keskustaan tai Vaskijärvelle. Tehdas ja kylien tilalliset yrittivät vuorollaan edistää kouluhanketta osoittamalla koululle tonttimaan. Varmaan Pyhäjärven kunta tuli kuvernöörin virastossa tutuksi, sillä niin paljon valituksia sinne tuli kouluasioista. Karkkilan historia-kirjassa mainitaan toistakymmentä valitusta. Esimerkiksi Tuorilan jäätyä kuntakokouksen piirijakopäätöksessä 29.1.1900 ilman omaa piiriä ja kuuluvaksi Siikalaa piiriin seurasi valituskierre. Kumpikin kylä halusi koulun alueelleen. Läänin kuvernööri ratkaisi 28.7.1907 asian Siikalaa vaatimuksen mukaisesti. Olihan "Siikalaa omistaja" kamariherra

Hjalmar Linder lahjoittanut tontin Siikalaa Tiilimäestä ja luvannut lisäksi koulun rakentamiseen 2000 markkaa. Aktiiviset tuorilalaiset saivat kuitenkin koulun alkuun pari vuotta ennen Siikalaa koulua vuonna 1907.

Mielenkiintoinen ja varsin pitkä venynyt vaihe koulujen rakentamisessa tuli, kun Suomen Senaatti myönsi kesällä 1901 Pyhäjärven kunnalle keisarin nimissä lahjana 3000 hirsipuuta Tammelaan kruununmetsistä sillä ehdolla, että koulut (Ahmoo, Haavisto, Vaskijärvi, Vuotinainen ja Siikala) rakennetaan kolmen vuoden kuluessa. Kunta harasi vastaan siksi, että olisi haluttu puut lähempää Tammela, mutta valtio ei suostunut. Hanke siirtyi sen verran, että hakkuut Tammelaan Antinnumella ja Antinsuolla päästiin aloittamaan vasta talvella 1903. Pyhäjärven kunta otti tammikuussa lainaa hirsien kuljettamiseksi mainittuihin koulupiireihin. Hakkuualue sijaitsi noin parin kilometrin verran Onkimaa-järvestä pohjoiseen. Vuotinaisten kyläkirjan mukaan hakkuutoissa olisivat olleen kylästä ainakin Ahlqvistin Jussi ja Oskari kaatoparina. Tietävästi kunnan puolesta järjestelyä hoiti Kaarle Forsell Siikalaa Lepäisenmaalta. Maaliskuussa puut viimein ajettiin Onkimaan jälle,

josta ne uitettiin jäiden lähdettyä Pyhäjärvelle. Voi vain kuvitella, kuinka paljon uittomiesten käsipareja tarvittiin keksien varteen puiden saamiseksi alaspäin sekä sumien välttämiseksi tai purkamiseksi esimerkiksi Nuijajoen lukemattomissa mutkissa. Kuljetus- ja uittomatkaa kertyi parikymmentä kilometriä. Ensimmäiseksi hirsiä päästiin käyttämään Vuotinaisten koulun pystyttämiseen kesästä 1903 alkaen. Kyläläiset rakensivat koulun talkootyönä.

Pyhäjärven 11 kansakoulua saivat siis ensimmäisen koulurakennuksensa edellä olevan taulukon mukaisesti seuraavassa järjestyksessä: Nyhkälä, Haukkamäki, Haavisto, Vaskijärvi, Vuotinainen, Tuorila, Ahmoo, Siikala, Airola, Rautamäki ja Alimmainen. Vain Alimmaisten koulu syntyi vasta kunnan jakauduttua kahtia Karkkilan kauppalaan ja Pyhäjärven kuntaan vuonna 1932.

Haukkamäen ja Nyhkälän koulut saivat lisää tiloja vielä Venäjän vallan aikana 1910-luvulla. Suurin kansakoulurakennushanke toteutettiin vuosina 1949-53, kun Nyhkälän koululle rakennettiin uudet tilat vanhojen koulurakennusten tuntumaan Nyhkälänharjun päähän. Voidaan sanoa, että nyt muodostui Karkkilan todellinen koulukeskus, koska siihen sijoittuivat paitsi kansakoulu myös tilat 1950-luvulla vanhan jatko-opetuksen tilalle syntyneelle kansalaiskoululle sekä kirjastolle. Myös erityiskoulu, jota silloin sanottiin apukouluksi, sai tilat koulun eteläsiivestä. Kolmessa vaiheessa monien vaikeuksien kautta rakennettuun kouluun tulivat mm. kotitalouden, tyttöjen ja poikien käsityön opetuksen tilat sekä juhla- ja liikuntasali. Kirjaston tilat olivat ajanmukaiset, jopa niin uudenaikaiset, että niitä käytiin katsomassa kaukaa muualtakin. Rakennustyöt keskeytyivätkin

välillä, kun ensimmäinen rakennuttaja meni konkurssiin. Rakennusmateriaaleista oli pulaa, ja niinpä myöhemmissä korjaustilanteissa seinien täytteistä on löytynyt jopa olkia! Kun vanhan puukoulun tilat tuhoutuivat tulipalossa loppusyksystä 1952, selvittiin jo valmiina olleiden uuden koulun osien avulla eteenpäin.

Pyhäjärven kunta rakennutti sotien jälkeisten suurten ikäluokkien vuoksi kansakouluilleen lisärakennukset 1950-luvun puolivälissä.

Viimeisen vuosikymmenen aikana Tuorilan ja Haukkamäen kouluja on laajennettu niin, että vanhat tilat ovat jääneet rakennuksen sisään. Haukkamäen koululta johtajan asuntorakennus tien ja koulun välistä purettiin jo 1950-luvun puolivälissä. Tuorilan koulun vuonna 1937 valmistunut "alakoulurakennus", jossa pitkään toimi koulun keittola ja ruokala, purettiin viimeksi valmistuneen lisärakennuksen alta.

Yhteiskoulu

Kohta sata vuotta sitten 6.6.1913 tohtori Gösta Aspelin kutsui seuraavat herrat kotiinsa keskustelemaan viisiluokkaisen yhteiskoulun saamiseksi paikkakunnalle:

Kamreeri Wilhelm Hedlund, valumestari Svante Hartman, mestari Yrjö Björkholm, koneenkuljettaja Vihtori Koskinen ja rovasti Kustaa Varmavuori. Sovittiin seuraava kokous, joka pidettiin pappilassa 5.8.1913. Paikalla olivat nyt edellisten lisäksi maanviljelijä J.F. Salvén, mestari K. Svartström, kauppias Vilho Mänttari, leipuri K. Tamminen, tehtaalainen K. Nurmi ja asemapäällikkö Ananias Karhunen. Kokouksen osanottajat muodostivat epävirallisen kannatusyhdistyksen. Sihteerinä molemmissa kokouksissa toimi rovasti Kustaa Varmavuori.

Keisarillisen Suomen Senaatin lupa saatiin heinäkuussa 1914, mutta koulu aloitti väliaikaisissa tiloissa jo samana syksynä 1913. Ensimmäinen koulutila oli Närön maalla Salinmäessä sijainnut ns. pikkukoulu. Tiloina on lisäksi käytetty ainakin pappilan kansliaa, Anttilan tilan pääarakennusta, tehtaan Seurataloa ja Nyhkälän koulua. Koulun nimenä oli senaatin päätöksessä Karkki-

lan suomalainen yhteiskoulu, mikä muutettiin vasta 22.5.1939 kouluhallituksen päätöksellä Karkkilan yhteiskouluksi.

Toimet oman koulurakennuksen saamiseksi johtivat lopulta siihen, että huhtikuussa 1920 aloitettiin rakennustyöt arkkitehti J. Peltosen lahjoittamien piirustusten mukaan. Myös hirret rakentamiseen saatiin Pyhäjärven talollisilta lahjoituksina. Talo valmistui nykyisen Keskuspuiston laidalle 7.9.1920 ja vihittiin saman vuoden marraskuussa käyttöön. Koulu ei tullut heti kannatusyhdistyksen omistukseen, vaan rakennustyössä voimakkaasti mukana olleet ja eräät lahjoittajat perustivat Pyhäjärven Ul. Yhteiskoulutalo osakeyhtiön. Yhtiö lakkautettiin 3.3.1939 ja omaisuus siirrettiin kannatusyhdistyksen nimiin.

Koulurakennuksessa oli kuusi luokkahuonetta, kolme molemmissa päissä, opettajien huone sekä juhla- ja voimistelusal. Sellaisena koulurakennus palveli 1950-luvun taitteeseen, jolloin koulu vuonna 1949 muuttui yliopistoon johtavaksi ja kasvoi asteittain 8-luokkaiseksi. Oppilasmäärä alkoi kasvaa nopeasti eivätkä alkuperäiset tilat enää riittäneet. Allekirjoittanut joutui näkemään ja kokemaan ne monet huone-tilojen muutokset, jotka rakennuksessa tehtiin vuosina 1950-55. Monin väliseinien ja välikaton ja muin muutoksin luokkatilojen määrä kaksinkertaistui. Esimerkiksi juhlasali, joka palveli lukuvuoden 1949-50 luokkanamme, jaettiin välipohjalla ja väliseinillä neljäksi luokaksi. Olimpa lukiossa erään jakson ahdettuna koulun näyttämöllekin. Hirsirakennukseen tehtiin niin paljon muutoksia, että eräs kouluhallituksen rakennusvirkamies totesi 1970-luvulla sen korjauskelvottomaksi.

Ensimmäinen lisärakennus valmistui 1956 Koulukujan varrelle. Se oli vanhassa rakennuksessa kiinni niin, että vanhan koulun lounaiskulmassa ollut luokka toimi tilojen välisenä eteisenä. Se oli se luokka, jossa allekirjoittanut oli käynyt ensimmäisen luokan lukuvuonna 1948-49. Uuteen rakennukseen tulivat voimistelu- ja juhlasali, kotitalouden opetustilat, yläkertaan luokkahuoneita sekä rehtorin huone ja kanslia. Myös

Siikalan koulu rakennettiin 1909. Koulu Raimo Paanasen kuvaamana 1980-luvulla.

koulun talonmies sai ajanmukaisen asunnon alakertaan.

Oppilasmäärän yhä kasvaessa (v. 1964 ylitettiin 600:n raja) jouduttiin taas rakentamaan lisää. Nyt ei enää sovittu koulun tontille, vaan jouduttiin Huhdintien toiselle puolelle, jonne uudet tilat valmistuivat vuonna 1964. Kauppala lahjoitti uudisrakennuksen tontin aikanaan. Saatiin sekä luokkatiloja, uudet tilat opettajille että eri aineiden erikoistiloja, kuten tyttöjen ja poikien käsitoille. Tässä yhteydessä saimme Karkkilaan myös metron, koska yhteys entisiin koulutiloihin rakennettiin vanhasta puurakennuksesta Huhdintien alitse. Oppilasmäärä jatkoi nousemistaan niin, että se lukuvuonna 1973-74 oli jo lähes 800.

Karkkilan kauppala siirtyi peruskoulujärjestelmään syksystä 1976. Kansakoulut, joita Pyhäjärven kunnan ja Karkkilan kauppalan tekemien lakkauttamisten jälkeen oli jäljellä viisi, muuttuivat peruskoulun ala-asteiksi. Karkkilan yhteiskoulu otettiin kauppalan ja koulun kannatusyhdistyksen välisellä sopimuksella kauppalan haltuun. Yhteiskoulun tiloihin tuli nyt kaksi koulua: Karkkilan yläaste ja Karkkilan lukio. Kuusikymmentä vuotta palvellut vanha puukoulu purettiin kokonaan vuonna 1979, kun paikalle valmistui Karkkilan liikuntahalli vuonna 1980. Entisestä voimistelu- ja juhlasalista tehtiin koulun ruokala. Kymmenen vuotta saatiin odottaa, että koulut saivat uudet, ajanmukaiset opetustilat liikuntahallin kylkeen. Luokkatilojen lisäksi saatiin uudet tilat opettajille, rehtoreille, opinto-ohjaajalle ja kanslialle. Rakentamisen aika oli

kouluille raskasta ja häiritsevää kahdesti kymmenen vuoden välein. Kun vuosina 1979-80 rakennettiin, joutuivat oppilaat esimerkiksi ruokailemaan osin Nyhkälän koululla ja osin Rautaruukissa! Myös se mainittu metro toimi luvatta opetustilana!

Ammattikoulu

Toinen kunnallisen koulujärjestelmän ulkopuolinen koulu Karkkilassa on ollut Högforsin tehtaan konepajakoulu. Marraskuun 12. päivänä 1942 tehtaan johtaja Gustaf Arppe ilmoitti teknillisen johtajan Ernst Alanderin kanssa käymiensä pohdintojen ja tehtaan Seuratalolla 5.11.1942 pidetyn yleisen neuvottelutilaisuuden pohjalta, että tehdas perustaa oman ammattikoulun. Jo 2.12.1942 valittiin ensimmäiset oppilaat. Koulu avasi ovensa 11.1.1943, ja 22 nuorta miestä aloitti opintapäleensä 4-vuotisen koulun ensimmäisenä lukuvuonna. Teoriaopetus tapahtui aluksi väliaikaistiloissa ja työopetus tehdasosastoilla.

Vuonna 1945 valmistui ensimmäinen varsinainen koulurakennus, jossa oli kaksi luokkahuonetta ja rehtorin kanslia. Koulu sijaitsi nykyisen kirjaston lähellä olevan paikoitusalueen kohdalla. 1950-luvun lopulla oppilasmäärä oli kasvanut niin suureksi, että tilat eivät enää riittäneet. Vuonna 1964 valmistui uusi arkkitehti Tor-Erik Herlevin suunnitteleman koulun ensimmäinen vaihe, jossa saatiin kolme luokkaa, opettajien ja hallinnon tilat sekä tulevan työpaikan pesutilat. Työpajahalli valmistui

syyskuussa 1965.

Ensimmäisessä koulurakennuksessa, joka purettiin uuden valmistuttua, toimi jonkin aikaa pankin sivukonttori. Nykyisin ammattikoulurakennus on kaupungin omistuksessa. Työpaja- ja konehalli toimii liikuntatilana. Muut tilat on hiljattain kunnostettu päivähoiton käyttöön.

Ammattikouluopetus jatkui tiloissa 1980-luvun lopulle. Ensin tehtaasta omistama koulu supistui 2-vuotiseksi ja lakkasi vähitellen kokonaan. Lohjan ammatillisten koulujen kuntainliitto piti rakennuksessa yllä koulua muutaman vuoden saneerauksen viimeisinä vuosina siihen jopa uudet keittiölinjan opetustilat. Ammatillinen koulutus siirtyi lopullisesti pois Karkkilasta kuntayhtymän hoidettavaksi Lohjalle ja Vihtiin.

Lähteinä on käytetty Karkkilan historia-kirjaa, Kyösti Suonojan kirjoituksia U.L. Pyhäjärven kansakoululaitoksen historiasta, Haukkamäen koulun historiikkaa ja kaikkia viittä Pyhäjärven kyläkirjaa.

Reino Pajuoja

Entinen ammattikoulurakennus.

Nyhkälän koulun saneeraus- ja laajennustyö

Karkkilassa aloitettu kesällä 2014

Vuonna 2013 alkoi varmistua muutosten aika miljöössä Harjun kupeessa, linja-autosemaa vastapäätä. Karkkilan kaupunki oli saanut valtiolta avustusta Nyhkälän koulun laajennus- ja saneerausasiassa. Jo oli aikakin, ”rakas” koulumme oli parhaat päivänsä nähnyt ja loiston aika oli jo jäänyt kauas historian havinaan. Muutamia vuosia sitten oli ollut pakko tehdä ilmastointiremonttia, mutta siinäpä se sitten melkein isommalti olikin. Aloitin kuvaamalla koulun ympäristöä aina koulun katolta otetuista kuvista alkaen, sinne kapusin äitienpäivänä 2013. Päätin myös kysyä koulun uudelta rehtorilta Elisa Annalalta kuvauslupaa vielä, kun koulussa oli normaali meininki kevättälvellä 2014. Seuraavan kerran kuvasin koululaisten kirmattua kesälaitumille, koulun tyhjennys töiden aikaan. Apajan miehet olivat jo urakkansa paremmalla puolella. ”Reksin” kanssa oli myös puhetta rakennustöiden edetessä tehtävästä kuvaamisesta.

Kaupungin keskustan kehittämispolun aluksi kaupunginjohtaja Juha Majalahti kysyikin kesällä 2014, että olisiko minulla mahdollisuus kuvata Karkkilan kaupungin mittakaavassa suurta rakennusprojektia ”silloin tällöin säännöllisesti”. Birgitta Holttninen lupasi laittaa teknisen johtajan Kari Setälän hoitamaan kuvauslupaa. YES! Mikä olisikaan kiinnostavampaa, kuin päästä läheltä seuraamaan projektin etenemistä. Olisinhan kuvannut sitä aitojen takaa joka tapauksessa. Kokouksesta lähtiessäni törmäsin Veturiaulassa

koulun väistötiloihin töihin saapuvaan ”Reksiin” Elisa Annalaan. Nyt ei tarvinnut alkaa lupa-asiaa varmistella hänen kanssaan... tavallaan se oli jo! Elisa kuitenkin halusi heti soittaa projektin vastaavalle Veijo Suvannolle. Niin sitten saatiin ”langanpäähän” työmaan ”pääpamppu” ja ensitreffit työmaalle sovittua. Työmaahan perehdytys on alueella liikkuville lakisääteinen juttu ja olihan se hienoa tepsutella kameroineen Suvannon vanavedessä koulutyömaalla niin ulkona kuin sisälläkin. Varovasti esitin toiveen päästä joskus käymään kuvaamassa myös nosturista käsin. Nosturin kuljettaja Erkki Hirvonen sattuikin juuri kipuamaan pois korkeuksistaan ja Suvanto kysäisi, josko hän huolisi minut vaivoikseen ylälmoihin. Kyllähän se onnistuisi, jos uskaltais sinne kavuta... niin ja tulla alas! Miehet naureskelivat, että omalla vastuulla, tulisi kalliiksi hakea minut alas. Vakuuttelin, että kyllähän minä olen ollut Harjun päällä Mäenpään ison nosturin nokassa ja vaikka missä katolla. No, on kuulemma vaikeampi kavuta itse kuin mennä nostolavan kyydillä, infosivat miehet. Kokeilahan se piti. Kahdenkymmenen minuutin tauon jälkeen, kun Erkki aloitti taas hommansa, saisin kiivetä torniin kuvaamaan. Alkuun metri metriltä etenin kamerat kaulassa ylöspäin jonkin moisessa harvassa rautarenkuloisessa putkessa kameroiden kolistellessa nosturin tukirakenteisiin. Katselin keskittyneesti Pyhäjärven suuntaan varoen paljon vilkuilemasta alaspäin. Totesin pian kuitenkin, että ei minua ainakaan korkeanpaikankammo paljon vaivaa. Sitten aloin nauttia upeista maisemista ja ainutlaatuisesta tilaisuudesta päästä tutkailemaan kotimaisemia lintuperspektiivistä. Alkuun sain seurata Erkin työskentelyä nosturin kopissa ja sain aimon annoksen tietoa hänen työnkuvastaan ym., kunnes tuli tauko, jolloin hänen ei tarvinnut siirtää nosturilla tukirautapinoja ym. tykötarpeita työmiehille. Pääsin piipahtamaan nostokurjen puomin päälle. Menimme puomin takaosan

levikkeelle, jossa on painoelementit. Upeeta! Kyllä kelpasi kuvailla, vaikka varovainen ja keskittynyt siellä silti piti olla.

Erkin työt alkoivat ja hän kiirehti koppiinsa, minä kuvasin vielä aikani ”kukkulan kuningattarena”, kunnes vaapuini jännittyneenä nostokurjen vartta pitkin ja palasin vakaammalle kohdalle kopin kylkeen istuskelemaan ja siinä sitten laukaisin kamerani aina, kun kurki kiepsahti suuntaan jos toiseen ja maisemat vaihtuivat hänen siirrellessä taakkoja. Keväällä, kun puissa ei ole lehtiä, tänne pitää päästä takaisin, haaveilin! Hyvän aikaa siellä vierähti, kunnes hommiin tuli tauko ja aloimme kivuta alas.

Niin alkoivat ”säännölliset” käynnit työmaalla. Aina kun sain vinkin, että jotain uutta tapahtuu tai sää oli hyvä tai ensi kertaa satoi lunta tai mikä syy milloinkin, kurvasin Harjulle ja laitoin huomioliivin päälleni ja kypärän päähäni ja ”polleena” marssin työmaalle.

Monet ”raksan kaiffarit” ovat tulleet tutuiksi ja paljon mielenkiintoista ”raksaelämästä” on tullut opittua. Välillä kiireisellä ”piämiehellä” on aikaa vaihtaa ajatuksia ja kertoa kuulumisia ja jopa pohtia alan ja työmaan ongelmista niin paikallisesti kuin valtakunnallisestikin. Miksi työn tilaajien ja muiden asian edustajien ja rakentajien puolelta asiantuntijoiden tietotaidot eivät aina kohtaa eikä epäkohtia saada korjattua kaikkien parhaaksi, jää mietityttämään minuakin. Jos asiat tehtäisiin joustavasti, oikeilla aikatauluilla jne. jolloin työntulos olisi paras mahdollinen kuten myös kustannustehokkain. Varsinkin työn maksajien voitoksi!

Aina kaikki ei mene niin kuin ”Strömsössä” eli niin kuin toivottavaa olisi, kuten jo kesäkuussa, kun toripäivänä sain olla todistamassa ylimääräistä säpinää rakennustyömaan alkuraivauksen aikana. Kun kaivuri katkaisi tärkeän tietoliikennekaapelin, vaurio korjattiin ja ongelma väistyi. Työmaa pääsi sillä erää alkuun kuten jo tiedetään,

mutta vanhoissa rakennuksissa on tapana olla haudattuna yllätyksiä, niin vanhassa Nyhkälän koulussam- mekin.

Rakenteista on löytynyt ei toivottavia vikoja ja puutteita, jotka ovat tietäneet lisäselvityksiä ja niiden selvitys on vienyt normaalilla ”pikkasen hitaalla” päätöksenkululla turhaa aikaa ja tietien korjaukset vielä lisää veronmaksajien rahaa.

Jouluaaton aattoon mennessä ennen joululomia on sisällä koulussa tilat alkaneet hahmottua, ikkunoita on vaihdettu, kattorakenteisiin on ututettu jos jonkin näköistä kaapelivyyhtiä ja seiniä on tasoitettu jne. Uudisrakennuksen pohjat ovat valmiina. Väestötilat viemäreineen ovat paikoillaan. Kerrokset ovat alkaneet hahmottua. Isot elementit on pystytetty seiniksi. Hissikuilu on alkanut kohota jne. Syksy oli kohtuullisen hyväksäinen, mutta nyt kun sää on kylmä ja ”huono” ajattelen useinkin mitenköhän ne ”kaiffarit” siellä tarkenee. Joku kerran lohdutti työmiehistä, että oikealla varustuksella kyllä sitä pärjää. Oikea asenne! Olen huomannut, että kyllä siellä oikeaa miesten työtä tehdään, kun kaverit kaivavat irti betonilattioita kellaritiloissa, piikkaavat tiiliseinää yltä päältä pölyssä niin, että tärinä käy. Tai valavat perustuksia tais- tellen ”kuran” kanssa. Tai niinkuin Erkki, joka kapuaa monta kertaa päivässä nosturiinsa säällä kuin säällä ja tarkkailee yksin sieltä ylil- moista ja yrittää saada selvää, mitä toiset viittoon sieltä maankamaralta. On kyllä kuulunut huutoa ja ärräpäi- täkin. Joskus kyllä tuntuu, että ne ovat tarkoituksen mukaisia ja niillä ”opetetaan” mm. oppipoikia kunnon raksa-ammattilaisiksi, eihän sitä ihan pienestä mutinasta pidä nok- kiinsa ottaa! Ei muuta kuin katso- maan mitä vuosi 2015 tuo tullessaan tässä projektissa. Vuosi vaihtui ja ar- ki alkoi koulutyömaallakin. Ahkeras- ti miehet ja muutama nainenkin taas urakoi projektin kimpussa. Työmaa- koppi Harjulla palvelee taukotilana ja insinöörien ym. osaajien toimisto- tilana. Sieltä aina silloin tällöin he jalkautuvat työmaalle karttoineen ja rakennuspiirustuksineen. Vanhan rakennuksen yläkerrokset valmistu- vat ensin ja sitten valmista alkaa tul- la alemmissa kerroksissa ja suurin työ on kellaritiloissa, josta maatakin

on kaivettu mm. Nyt kevään edetes- sä sisätilat saavat väliseiniä ja tek- niikkaa piilotetaan kattorakenteiden alla, jopa kalusteita on jo paikoil- laan. Ilmastointi- ja sähkömiehillä riittää töitä ja pintakäsittelyhenki- löillä on vauhti päällä. Eestinkieli on suomenkielen jälkeen ”suht yleinen” taitaa joku puhua venäjääkin. Tässä keväämmällä uusi muurariyhmä ilmestyi työmaalle, siihen kuului nyt useampi nainenkin. Nosturi on jo hävinnyt kaupunkimme horisontis- ta, sitä on oikeastaan ikävä. Onneksi tuli kolmasti käytyä kuvailemassa sen avulla ylailmoista päin, niin voi ihastella maisemia nyt myöhemmin tietokoneen näytöltä. Projektin ark- kitehti otti yhteyttä, koska koulun aulaan halutaan muutamia vanhoja kouluaiheisia kuvia somistukseksi. Niitä on ny etsitty ja valintaakin teh- ty. Näin vanha kohtaa uuden sitten koulun paraati paikalla. Pian sekin aika on jo käsillä kun kuvat ripuste- taan valmistuvan uudisrakennuksen seinälle. Sitä odotellessa jäädään seuraamaan tilanteen kehitystä.

HM

Uittojen historiaa Karkkilassa osa 3

”Uitto” juttu on jatkoa edellisestä numerosta

Valto Olavi Kyläjoki muistelee:

”Monta firmaa oli alueella. Lyötiin vesileimat tukinpäähän ja lovet. Silloin oli helppo nähdä vedessä pyörittäen, kenen tukki oli. Lohjalla oli jaottelupaikka. Suurin osa meni sinne. Karkkilassa oli oma pienempi, mutta yleensä Karkkilaan ajettiin hevosella tukit, ei uitettu. Vuotinaisten myllyn tykönä oli uittoränni. Myllyllä oli pärehöylä ja saha. Yhtiöt pyysi, että ränniä ei hävitettäisi. Se piti pitää vielä monta vuotta uiton takia, mutta sitten se lahosi ja minä purin sen. Sitten ne väänsivät kivet sivuun niin, että siinä saivat jälkeensä uittettua. Palomäki tuli aina keväisin uittopomoksi. Uitossa oli miehiä ja naisia sekä sotilaitakin. Palomäki sanoi monesti, että hän oli kusessa sotilaiden kanssa, kun ne vaan makaa siellä ja mitään ei tapahdu. Niinpä tuli suma ja piti panna joka toinen siviili väliin, että saatiin tukit kulkemaan. Uitossa oli aina valtava määrä porukkaa. Kylältä parisataa ja ulkopuolisiakin lisäksi. Kerran Lehto sanoi minulle, että saanko minä sieltä Onkimaanjärvestä niin paljon tulemaan, kun he saa Lanasta menemään alas. Siellä oli jo kaksi lauttaa vartomassa. Lana oli sellainen, ettei siinä saanut helposti uittettua, kun oli vastatuuli ja heikko virta joessa. Kerran putoisin Oskarin korsun luona tukkien alle, mutta joku nainen sai vedettyä ylös. Koska veden pinta oli keväisin korkealla, uitot alettiin aikaisin keväällä. Vuotinaistenjärvi teki kiusaa, jos oli paha tuuli. Yöllä olisi mennyt helpommin, koska oli tyyntä, mutta ei saanut uittaa kuin kymmeneen, koska tuntipalkka nousi liian korkeaksi. Kymmenen jälkeen se oli tarkkaa. Tukit piti vetää järveltä jokeen. Illalla suljettiin jokisuu sululla. Merisen Toivo yläpuolelta laittoi aina terveisiä päreisiin. Kauheita kuvia se niihin oli piirtänyt ja naiset oli pahana alhaalla. Sen huomasi jo kaukaa, kun valkoinen päre näkyi. Mestareita oli jotkut kuorimaan. Malmströmiltä se kävi kätevästi, kun oli tottunut siihen työhön. Vain paperipuut kuorittiin. Tukit uitettiin mustana. Kokemäelle päin ei saanut

uittaa mustana puuta, vaan kaiken piti olla kuorittua.”

Åke Hjelm oli syntynyt 1918 ja hän muisteli, että hänen työssäolo aikanaan ei enää kuusivitjoja käytetty, vaan pikalukoilla varustettuja rautalankalengkkejä, mutta pikku-poika-ajoiltaan hän ne muistaa, koska seurasi uittoja seitsemän ikäisestä asti hänen isänsä toimiessa myllärinä. Kelupaatti kunnostettiin ja tuotiin ajoissa talvisuojastaan, joka oli sotien jälkeen Porilan lato. Koivuhalkoja muistaa pikkulikkana veteen heitelleen myös **Alli Hjelm**.

Pyhäjärven Sanomat uitoista 1925

Lehdessä kirjoitettiin vuonna 1925 vapun alla: Pyhäjärvi on vapautunut jäistä” viime torstaina, joten uitoikin alkoivat heti” 100 000 tukkia yritetään uittaa juhannukseen mennessä. Uitto työmailla oli tavallisesti 500 miestä. Ne olivat vilkkaita ja levottomia paikkoja, miehillä oli puukot vyöllä, eikä pirtuvarpusta katsottu ylen.

Hyvinkään Sanomat uitoista 1929

Uittoja kevättulvien aikaan Tuorilan ja vuotinaisten kylältä on kuulunut valituksia tukinuiton aiheuttamista vahingoista. Uitto-yhtiö on parilla sululla nostanut vettä väylissä niin, että se on tulvinut laajoille alueille ulkopuolella varsinaisen väylän. Maanviljelijäin mielestä olisi tämä ollut vähemmälläkin vedennostamisella uittokelpoinen. Luonnolliset kevättulvat eivät koskaan ole siihen määrään aiheuttaneet vahinkoja. Maanviljelijät ovatkin pitäneet kokouksia ja keskustelleet aikoinaan liian lyhytnäköisesti solmitun uittosopimuksen purkamisesta uuden, edullisimman sopimuksen aikaan saamiseksi. Ensikuussa pidettäneen valtion tarkastajan toimesta tutkimus nyk. voimassaolevan uittosopimuksen suhteen. Toivottavasti asia saadaan järjestymään sovinnollista tietä, sillä kokemus on osoittanut, että tällaisia asioita koskevat oikeuden

käynnit muodostuvat pitkäaikaisiksi ja kuluttavat enemmän kuin tuottavat. Varmaa on, että tässäkin asiassa löytyy ”keskitie”, kun sitä kummaltakin taholta vain harrastuksella esitetään.

Uittopäälliköitä ainakin kahdessa polvessa

Tuorilalainen Vilho Örnberg on uittomies jo ainakin toisessa polvessa, hän toimi uittovuosinaan tehtaan yläpuolella nk. lippumiehenä ja myöhemmin uittopäällikkönä. Vilho aloitti uittohommat jo kouluaikana. Hän sai koulusta lomaa niin kauan kuin puita riitti uitettaviksi. Vilhon isä Juho Örnberg eli Hakalan Jussi oli pientilallinen Järvenpään kylästä. Perhe harjoitti kesäisin maanviljelystä ja talvisin Jussi teki metsätöitä. Lisäansiot olivat tarpeen ja perheessä oltiin totuttu avustamaan uitoissa.

- Hakalan Jussin kun näkee kylillä, niin uitot alkaa, kyläläiset tuumasivat, Vilho muistelee puhutun. Jussi toimi työnjohtajana niin kauan kuin uittoja kesti viisikymmentä luvulle asti. Rekrytointi ja palkanmaksu olivat hänen tehtäviään sekä tietenkin uiton perään katsominen ja töiden sujumisen varmistaminen. Isän rekrytoimina Vilho ja hänen edesmennyt veljensäkin sitten uittohommiin ajautuivat.

- Myöhemmin piiripäällikkönä toiminut Artturi Lehto kysyi tuletto hommiin työnjohtajaksi. Uittopäällikkönä toimi tuolloin Uimonen niminen mies. Uittopäällikkö oli piiripäällikköä ylempi esimies. Työkohteeni oli Myllystä isoon jokeen eli järven yläpuolelle, missä joet yhdistyivät, siis Pyhäjärveltä Massakoskelle asti. Isäni oli taas alajuoksulla, miesten määrä oli vaihtelevaa. Alaisenani oli noin kaksikymmentä miestä. Isän opit ja varsinkin kokemus auttoivat, niillä leivottiin uittomies. Työskentelin myöhemmin Högforsin tehtaan trukkikuskina. Kerran kävin pitkästä aikaa uittohommissa, pääsinkin samoilla työehdoilla kuin aiemmin. Myöhemmin vuosina työnjohtaja pyysi jäämään uittohommiin, mutta olin tyytyväinen työhöni tehtaalla, joka oli pien-

ten pannujen tarkastaminen, enkä enää mennyt uittohommiin. Vaimonikin oli aikoinaan töissä uittohommista ja muut ihmettelivät, kuinka nainen oli töissä tukkirännin alapuolella. Mutta se oli helppoa hommaa, koska tukkeja tuli vain yksi tai kaksi kerrallaan. Niilo Kamarmäki oli lievästi kehitysvammainen, mutta jokavuotinen näky uittohommista. Muistan yhden kuvan, jossa Hakalan Jussilta on Niilo Kamarmäki ja pari muuta uittomiestä pyytämässä kottia. Tukkisuman kasaantues- lippu laitettiin nurin, ja kun lippu oli pystyssä, kaikki oli ok ja puita voitiin laskea tulemaan. Niin kutsutulle puomimiehelle oli myös tehtävä ilmoitus, että lippu on nurin. Puomimies veti narulla puomin oikeaan asentoon, ettei puita päässyt enempää läpi, ennen kuin suma oli ohi. Puita ohjailtiin kekseillä. Muita apulaitteita olivat otvapuomit, jotka ohjasivat tukkeja ja estivät niitä juutumasta rantoihin. Uiton ohjailun avuksi voitiin myös rakentaa kiinteitä lauttoja. Joesta laskettiin tyynen aikana puut järveen, jossa ne lajiteltiin, siinä hommassa toimi mm. Ahtela (Taipalveden Villen isän isä, Taipalvesi eli entinen Ahtela). Jussi Tallgren toimi uittopomona, hän oli lajittelemassa eli sortteeraamassa, kuten silloin sanottiin, Högforsiin meneviä tukkeja. Hän oli tehtaalla töissä emalimiehenä ja vapaa-ajalla tukkihommissa. Tarpeen tullen uittomiesten piti mennä myös suman päälle, se oli kokeneempien miesten hommaa, joskin sumat olivat myös uhkarohkeiden poikien mieleen. Propsia uitettiin aina vain yhtenä päivänä.

Piiripäällikkönä toimi Sulo Lehto (Salmiston Väinön faija). Monen miehen palkka oli silloin hyppysissä, kottia oli lupa antaa tarvittaessa ennen häntää eli ennen firman uittorännin loppua. Uppotukset ym. kerättiin pois uittoyhtiön toimesta. Tukkeja jäi kiinni erityisesti joen mutkiin. Koivutukit upposivat myös herkästi vaikka päitä tervattiinkin sen estämiseksi, Vilho Örnberg muistelee.

Laineen veljekset uittoperhettä

Vuotinaisista kotoisin oleva Eino Laine veljineen oli myös apuna pikkupojasta asti ja oli poistamassa myös isot lautat Onkimaalta uittojen

päätyttyä. Laineen perhe sai lisäansioita uitoista, myös perheen isä ja isän isäkin on ollut uittohommista. Eino teki metsätöitä ja myöhemmin työskenteli tehtaan puhdistamossa.

Eino Laine muistelee Löytty paperin kertomusta siitä, miten tuulen puuska pääsi hajottamaan tukkilautan Matinsaaren kohdalla. Tilanteen korjaamiseksi oli vedettävä vaijeri puun ympäri. Siinä rytäkässä tukkilautta ajautui pienen Lammassaaren yli.

- Lautan siirto Onkimaanjärveltä Vuotinaisten kyläjoen rantaan oli kovaa hommaa. Mukana oli Tammen poikia Tuorilasta. Välillä huilattiin ja lautta kiinnitettiin pohjamutiin. Uittoyhtiön miehet kiersivät etsimässä uppotukkeja uiton jälkeen. Asiassa olivat myös kunnostautuneet mm. läheisen Suomen leipomon perheen pojat, jotka keräsivät uppotukkeja leipomon uunin tarpeiksi. Painavat tukit, joita ei veneeseen saatu, nostettiin keksillä ylös ja sidottiin veneen kummallekin puolelle. Vene oli täynnä vesirajaa myöden matkalla takaisin. Naisia sekä pikkupoikia oli myös uitoissa apuna. Tukkien kaadon yhteydessä pomot tai "mittarit" valikoivat sopivat tukit puomipuiksi. Niitä voitiin säilyttää useammankin vuoden ajan. Kujeet piristivät työn lomassa, kerran Tuorilan ja Järvenpään pojat keräsi tulitikkulaatikkoon ruskeita kusiaisia ja laitoivat niitä sitten uittonaisten ja tyttöjen vaatteiden sekaan. Asian tultua ilmi Hakalan Jussi karjui, että mää annan teitil lopputilin! Mutta naureskeli kuitenkin itseksensä kääntyessään selin ja lähtiessään pois päin. Eino naureskelee vieläkin tapaukselle, vaikka pelästyi silloin itsekin alkuun, että lopputilikö tästä seuraa. Jekku ja tehtiin muitakin. Kerran olimme Vanhanmyllyn koskella seuraamassa tukkien menoa. Uittorännin alapuolella olevaan kapeikkoon oli syntynyt suma, jota uittomiehet eivät saaneet puretuksi, myös rännin yläpuolella oli suma, joka saattoi olla uittomiesten tekemä, jottei puita tulisi enempää. Miehet keksivät hyvän keinon, jolla alapuolen suma purkautui. He sulkivat uittorännin tammen, jolloin vesi lähti virtaamaan kosken kautta. Näin suma purkautui helposti. Samaan aikaan Salmisen Reima lähti juoksemaan rännin yläpuolisen suman ylitse. Päästyään toiselle puolel-

le suma purkaantui ja tukit lähtivät kohti suljettua tammea. Uittomiehet kirosivat melkoisesti. Poistuimme paikalta nopeasti. Sota-aikana kun armeija oli auttamassa uitoissa, jätimme rautalangan pidemmäksi, jolla otvapuomit sidottiin yhteen ja vänskä eli vänrikki meni nurin ja komeasti. Minä makasin kauempana maastossa piilossa, Eino Laine muistelee.

Kauko Laine muistelee

- Onkimaan takana metsähallitukseksi oli laajalti metsää, jota valtion maiksi kutsuttiin. Sieltä kaadettiin puita, jotka uitettiin eteenpäin. Tukit oli ajettu jälle valmiiksi talvella. Ne koottiin lautaksi, koivutukit kiinnitettiin vasta kun jää oli sulanut. Muut oli kiinnitetty jo aiemmin. Koivupuut oli kaadettu rasiin jo elokuussa lehtineen päivineen, jotta ne kuivuivat paremmin. Tukkien päät tervattiin myös. Koko yö meni lauttaa hinatessa joen suulle kulupaattilla.

Kelupaatti on reilun kokoinen vene, jota hinataan n. 250 m pitkän vaijerin avulla, toinen vene vei ankkurin paikoilleen. Kelupaattissa on kaksi miestä kelan kummalla puolella. Huumori ja jekut olivat osa uittoja. Kerran Tuorilan myllyltä laskettiin tukkeja, kaks miestä alhaalla, ja kaks tammen pääl, ettei päässyt syntymään sumaa. Jussilan Raakel toi hevosella myllylle jauhetavaa, toi hevosen alas ja vei viljoja myllärilä. Sillä välin Heino usutti hevosen matkoihinsa ja se jolkotteli pois. Kyllä jätkillä oli hauskaa. Vanhin veli Toivo oli minua kaksi vuotta vanhempi ja syntyi uittorännin aikaan. Muistan päivän, kun hän pääsi keväällä ripiltä, ja silloin olin jo mukana ropsin heitossa. Teimme rännin, jota pitkin puut laskettiin veteen. Urakkatyötä se oli, pikkusen saatiin pojat pitääkin palkkaa. Sukkeluudet ja vitsit kevensivät työtä. Jos hyvin meni, oli helppoakin hommaa. Joskus paikkoja jaettaessa joku koki saaneensa huonon paikan, silloin tuli sanomista. Lauttaa Onkimaanjärveltä tuotaessa jäimme huiilaamaan Matinsaareen, kun vaimon velipuoli saapui veneellä ilmoittamaan, että pitäisi lähteä synnytyslaitokselle, perheenisästä olisi tulotuloillaan. Veljeltä lainatuissa vaatteissa menin Naistenklinikalle Tuomen Gunnarin kyydillä, mutta mitään ei

vielä tapahtunutkaan ja väsyneenä palasin kotiin. Työskentelin tehtaalla rakennustöissä liippaamassa ja rappaamassa lattiaita sekä tekemässä kirvesmiehen töitä, Kauko Laine kertoo (edellä muistelleen Eino Lai-
neen veli)

Poikain leikkejä

Myös Reino Luoto muistelee sumien olleen poikien mieleen. Niitä toivottiin, koska niiden päällä oli kiva juosta. Tervasillan eteen kasaantui usein sumia. Myös ”persliuku” pitkin uittorännejä oli suurta hupia. Sillä seurauksella, että tikkuja tarttui usein takamuksiin ja huuto oli sen mukaista, kun niitä kaivettiin pois takalistosta. Ränniä juostiin myös puolelta toiselle, kunnes tipahdettiin rännin pohjalle ja silloin löysikin nopeasti itsensä koskien alajuoksulta.

Pyhäjärveen laskevasta uittoreitistä

Ankkurivaijeri kiinnitettiin aina sopivaan paikkaan ja miehet alkoivat kiertää väkipyörän päistä olleista tapeista, jolloin vaijeri kiertyi väkipyörän rummulle, ja lautta lähti liikkeelle. Kun tukkilauttoja tuotiin viisi kilometriä pitkän Onkimaajärven yli, oli säällä suuri merkitys. Huonon sään ollessa lauttamiehet joutuivat pitämään rokulia. Usein lautat tuotiinkin yöllä, koska tuulet tyyntyivät yöksi. Ihanteellisinta järven ylitys oli, kun ensin oli voimakkaasti tuullut vastakkaiseen suuntaan ja sitten, kun järvi tyyntyi, vesi tavallaan palasi ja tukkilautat kulkivat lähes itseksensä. Kun lautat oli saatu Vuotinaisten järveen laskevan ojan suuhun, ne ankkuroitiin keinotekoiseen kariin. Hirsistä tehtyyn arkkuun, joka oli täytetty kivillä. Ankkuroinnin jälkeen lautta aukaisiin ja varsinainen uitto alkoi. Tästä eteenpäin tarvittiin paljon väkeä. Ensin lähtivät matkaan otvittajat, jotka saattoivat puron uittokuntoon. Pienessä myllynkoskessa oli ränni uiton helpottamiseksi. Vuotinaisten järvellä oli tukkilautta taas koottava uudelleen, jotta voitiin ylittää kahdenkilometrin pituinen järvi. Lanan kohdalta alkoi siis Nuijajoki, jossa oli Käyräkoski, Koivistonkoski ja Korkeakoski, jossa oli pitkä ränni.

Tukit uitettiin Siikalaan asti ja siellä remmiin astuivat uudet miehet. Kun yhtiöt olivat ostaneet puutavaraa, se kuljetettiin hevosella rantaan ja tarvittaessa kuorittiin pakkasten lauhduttua. Propsiuiton alkaessa järjestettiin tavallisesti huutokauppa ja muutaman hengen porukat tarjosivat kuutiohintaa, jolla olivat valmiit heittämään pöllit puroon, halvimman tarjouksen tehnyt porukka sai työn.

Sallin muistelo

Miehet oli uitolla Katlakoskel, siel uittettiin tukit, ropsit ja halvot. Siel oli semmottet puomit, mist tuli tukit alas, ne oli siel kosken niskal, ja sit huurettiin, et puomi kii, puomi kii, kun tukit meni sumaan nääs. Ja sit kun nee sai sen suman purettuun niin, sit taas huurettiin puomit auki. Sit haarois sama juttu juur. Äijät oli välil sit niin täyres mällis, ku ryyppäivät sit pirtuu, kun ajoivat häntii sinne haaroin pyörteeseen. Siel nee pirtuu ryyppäivät. Siel oli semmonen täti, joka keitti kymmenen litran kannul kaffet ja pirtuu tuotiin Kyrhölästä niin perhanast! Väkevää kahviä, see meni päähä kun piru. Sulokin oli uitoil joskus, mut ei kerinny niin paljon olemaan, kun oli neet maatyöt kevään uiton aikana. Ja sit oli siin Sääksjärven sahal töissä, mut ei sillen enää uittoika ollu. Sillanpään Olavi ja Hakalan Jussi oli pomoina.

Kun nee uitti siit tukkei Saavajokee pitki ja Nuijajokee myören, niin siin haaroin pyörtees nee yhtyivät tukkiuittajat ja siihen astikka ne ajoi nit sielt Katlakoskelt alas, kunnes tehti nee lohparot. Sit kun tehtiin lohportaot, ei pääse eres kanootil. Siel oli kanoottimiehet, nyt sielt ei enää pääse kanootilka, kun pläntätii kivii sinne koskee, nys sit siel käy nit kalastajii.

Mää oon nähny sen Katlakosken kolmen erilaisena. Oulusta asti tuli tukkilaisiin, meilläkin oli korteeris yks Erkkilä, joka kevät poikas kans. Se oli siin pikkujoen sillan al. Se oli mukava mies. Salon Leo oli kans uitol, ja sit pikkukoskel Salon Erkki ja Frommin Väinö. Mei mentiin kerran Vienon kans kattomaan uittoja, myös Väinö Frommi ol siel ja se alkoi huu-
della hävyttömyyksii meitil, ja Vieno sanoi vakavana, et ei mei tänne miehiä oltu tultu kattomaan vaan mi-

ten tukit ui. Se oli semmone suupaltti se Frommi. Toi Erkki oli siin sen kans pikkukoskes, mikä nyt siin onki sitä yhteisranta-aluetta, siin Mär-syn rannas. Nyt sielt Närön puolt on puita kaarettu siint joen takaa, mikä oli niin sakiata. Siel oli ennen semmonen lakia kenttä, minne tuli karkkilalaisii, mis soitettiin grammarii ja tanssaivat piirileikkei. Kun tuli ravustuksen aika, ravustettiin ja keitettiin rapui. Vettä oli paljon, kun vene keikkui, äiree ei meinannu uskalttaa tulla kyytiin, kun nee ravut vietiin sinne Närön puolel. Kaks kymmenen litran pataa nit keitettiin. Oli Aallon veljekset Eino ja Väinö ja siel oli grammari ja Laakson Lauri soitti viuluu ja mandoliini, nee oli pelimannei, muisteli Salli Saari.

Monille kylille uittot olivat joka- keväinen ilo

Karjaanjoki oli mutkainen ja lähes joka mutkaan tarvittiin miehiä kekseineen. Aamulla aloitettiin kuudelta. Sitten päivän päätteeksi rantanuotioilla poltettiin tupakkaa ja syötiin hampparinmakkaraa ja kyytipojaksi myös miestä väkevämpää. Toki moni perheenpää läheisistä taloista palasi omalle patjalle emännän viereen nukkumaan. ”kahvimummit” tulivat pannuineen sinne missä oli enemmän miehiä. Uitoilla yhtiöt käyttivät pääasiassa omia uiton ammattimiehiä, jotka olivat etupäässä mm. metsätyön johtajia ja muita alan ammattimiehiä. Joukot täydennettiin sitten paikallisilla voimilla. Paavo Ahomäki seurasi uittoja jo ihan pienestä asti koska hänen isänsä toimi Pitkälän Sahan työnjohtajana.

-Ne olivat meille pikkupojille tavattoman kiintoisia ne kevätuitot, kun siinä oli melkoisia miesmääriä kosken partaalla niitä puita uittamassa. Joskus tuli semmoisia ruuhkia, kun miehet niitä henkensä kaupalla purkivat. Ruuhka tuli usein padon alapuolelle, ja silloin vesi nousi heti tavattoman korkealle, koska se tukki väylän. Siinä oli kovin jännittävää niillä miehilläkin, kun ne purkivat sitä. Hengen vaarallisuudesta huolimatta en muista mitään pahempia loukkaantumisia, Ahomäki muisteli.

Hyvinkää Sanomat kesäkuussa 1941 :

- Tapaturma tukinuitossa. Viime lauantaina oli Karkkilassa Pitkälän koskessa, joka on lähellä kunnan sähkölaitoksen voima-asemaa, syntynyt tukkiruuhka, jolloin tukki- töissä ollut Väinö Elomaa oli mennyt ruuhkaa "sortamaan". Tällöin oli voimakas pyörre heittänyt tukin toisten tukkien päälle ja se osui myöskin Elomaan sääreen, jolloin sääriluu katkesi. Voimalaitoksen sähkömiehet auttoivat miehen ylös ruuhkalta ja toimittivat tohtori Vaseniuksen luo, joka antoi ensiavun. Mutta vamma oli siksi vakava, että Elomaa oli toimitettava Helsinkiin kirurgiseen sairaalaan. Luunkatkeaman lisäksi oli tullut nimittäin sisäinen verenvuoto.

Muistelo Karjaanjoen uittorei- telt Alimmaisten kohrilt

-Uitoll mää kävi sit monen keväänä. Uitto lähti tuolt Lopelt Tevännält Pyhäjärven ylitte tänne asti. Siellä oli rännit koskes. Mää olin täällä alempa. Ensimmäisel kertaa, kun mää meni uitoll, mää tein heti tukkimiehen valan. Mää oli innokas, mää valhettelin ikäin, kakstoist olis pitäny olla. Mää lähin sumast ylitte tos meirän pyörtees, ja heti jokeen sit, kello oli just seittemä. Mei oltii monena vuonna uitoll Reino ja mää, meitill oli semmone alue, joka mei pirettii puhtaana. Sit oli seuraava porukka, koskis oli kans miehii Pitkälässä. Määki muista, kun mei oltii Tuomon kans, se oli helppo uitto, Linkreeni Tuomo asui Mutkalas. Mää oli toispuolla jokee Maijanojan suulla ja Tuomo siellä Kärkkään puolla. Pari viikkoo mei oltiin. Kerran mei joututti sumaa, oli siin Kurvilan mutkas, puita tuli niin tasaseen. Kyll se oli välill, kun oli vähän vettä, tukki paljonkin sekasi. Se oli mielenkiintoist hommaa se ylitte meno, täytyi kattoo isompi tukki ja kuusi, mänty yleensä antoi peri, kuusen päällä pysyi paremmin, kovaa oli mentävä. Kerran tuli hirmu tukki, en o koskaan nähny niin isoo puuta, se oli justiin Maijanojan suusta alespäin tois puolla Jokee. Sulon kans oltii, se sanoi, ett ajetaan toll tukill, istuttii ja pitkän matkaa tultiin sill, mut sit

kävi niin, ett jostain syystä tukki kiirahti ja Sulo ei osannu uida ja tul mun selkääni. Onneks tuli Reiska, se kuuli, kun mei huurettii, se veti kek sin kanss, pelasti meitin. **Muisteli, Olavi Ranta.** (Kari Virran haastattelemana)

Myös muut Alimmaisten maanviljelijät osallistuivat sodanjälkeen uittoihin, kuten Johannes Kärkäs-kin, **Sanni Laakso os. Kärkäs muistelee.**

Karkkilan Tienoo N:o 68 1983/ Toivo Korhonen

Toista se silloin...
Karkkilan jokiuitot elävät yhä muistoissa

Vain harvat karkkilalaiset muistavat aikaa, jolloin Nuijajoella, Siikalanjoella, Saavajoella ja Karjaanjoella oli keväisin uitot käynnissä. Kyseisten jokien pohjalla on nykyisin vain vähän vettä, mutta korkeat, liejuiset, alastomat ja kivikkoiset rannat kertovat joskus vesipinnan olleen paljon korkeammallakin.

Noiden jokien parhaista päivistä kertovat karkkilalaiset **Sanni Salo 89, Erkki Salo 61, Fritjof Suominen 67 ja Paavo Vuorinen 69 vuotta.**

Sanni Salo asuu Ilmalantiellä, mutta sanoo sen "oikean kodin" olevan vieläkin Siikalassa, jossa hän nuorena rouvana emännöi. Noilta ajoilta Sannilla on paljon muistinsa lokeroissa.

- Kyllä minä jouduin tukkilais-ten kanssa tekemisiin. Siellä niitä taloissa oli kortteeria pitämässä. Alestalossa, nykyisellä Vilho Lehtelällä, oli useita uittomiehiä, samoin Ylestalossa, ainakin kymmenen kummassakin.

- Oli minunkin mieheni, Eetu, uitolla joka kesä. Kerran Eetu oli ottanut vieritysurakan iltasella. Se oli Katlakosken rantamilla ja ne piti aamulla olla vedessä. Sinne mentiin koko perhe ja vieritettiin ne aamuun mennessä. Sen minäkin olen ollut uittolla, nauraa Sanni.

- Ei niitä naisia silloin juuri uitolla ollut. Yhden Emilia Engströmin minä muistan. Hän tykkäsi ukonilmasta niin kovasti, että meni aina joen keskelle kivel- le seisomaan,

että näkisi paremmin kun salamat leimahteli. Sitten Emiliakin aika- naan kuoli. Hautajaisissa sattui ihmeellinen tapaus, ennen kuin Emilian arkku ehdittiin laskea hautaan niin nousi sellainen kova ukonilma. Tästä se Emilia niin tykkäsi, sanoi eräs hautajaisvieras, ja pyyhki silmäkulmiaan.

- Taloista ne uittomiehet ostivat ruuan. Voi ja maito menivät kilvan kaupaksi. Muutamissa suuremmis- sa taloissa leivottiinkin ennakoon, että on tukkilaisille ruokaa. Kulma- kunnan naiset keittivät kotonaan kahvia ja veivät jokirantaan. Siellä ne myivät kahvit tukkilaisille. Lydia Ranta oli yksi sellainen emäntä, joka vei kahvia tukkilaisille, muistaa Sanni.

Vaikka nua miehet olivat yleensä mukavia ja reiluja, niin tuli niille joskus riitaakin, ainakin silloin kun niillä oli viinaa.

- Kerran niitä meni monta miestä Alestalon hiukan maistaneena, joku heistä tempaisi käteensä patapuukon ja ehti sillä jo pistääkin jotain miestä. Sellainen Lönniksi kutsuttu mies meni kuitenkin ja otti puukon pois. Lönni hakattiin siitä hyvästä henkiiheveriin. Olisi varmaan kuol- lutkin, ellei yksi Salo-niminen mies olisi mennyt väliin. Ei hänkään uskaltanut miesjoukkoon mennä, mutta meni vähän kauemmaksi ja heitti kiven joukon keskelle. Miehet lähtivät heti ajamaan Saloa takaa, mutta eihän ne humalaiset miehet selvää miestä tavoittaneet. Sillä aikaa Lönni kuitenkin pääsi hivuttautumaan

piiloon.

- Kovan kohtalon Lönni kannettiin iltasella Alestaloon. Tappelu-porukka kohta perässä, vaan eihän ne mitään voineet. Kalle Salo otti kahden metrin rosin ja pyörähti muutaman kerran ympäri niin tupa tyhjäksi. Kyllä joku tuikkasi Kallelle kouraan, niin kuin pienemmäksi aseeksi, puntarin, vaan ei Kalle sitä enää tarvinnut.

- Tämä tappelu alkoi kun ”hännät” eli uiton viimeiset pöllit saatiin Pyhäjärveen. Silloin nämä miehet saivat tilin, alempana kun oli taas toiset miehet. Sitten kun oli viinaa ja pelattiin korttia, niin tuli riitaa.

- Taidan tässä puhua liikaakin, jos joku loukkaantuu, hätäilee Sanni.

- Eikä loukkaannu, nehän ovat aikoja sitten kuolleet, muistuttaa Erkki lähes yhdeksänkymmenen vanhaa äitiään.

Ja Sanni jatkaa

- Kun tuota Erkkiä rokotettiin niin häneen tuli kuumetta. Otin hänet kainaloon ja läksin käymään jokivarressa mieheni luona. Kun tulikin takaisin oli tupa täynnä miehiä ja he tekivät vain punsseja ja joivat minun kahviani ilman lupaa. Tätä ei kyllä muulloin sattunut, kyllä tukkilaiset olivat yleensä reiluja, vakuuttaa Sanni.

Sannin pojalle Leolle sattui jännittävä tapaus.

-Leo oli silloin kaksitoistavuotias. Hän oli ollut uitolla monta vuorokautta yhtä kyytiä. Kun hän oli tulossa tuossa Kyrönojan luona, niin hän istahti vähäksi aikaa lepäämään junaradalle ja nukahti välittömästi. Kuin ihmeen kaupalla hän heräsi juuri ennen junan tuloa. Kun Leo tuli kotiin, niin hän itki kovasti. Kun tiedustelin syytä itkuun, hän kertoi tämän tapauksen.

Sannin poika Erkki on ollut

nuorena miehenä myöskin paljon uitoilla.

- Ennen juhannusta oli joskus vesi vähissä, silloin pidettiin tammea ja nostatettiin vettä yläjuoksulla. Myöskin koskia täytyi joskus perata. Minä olin perkaamassa Katlakoskea ja Lammaskoskea. Siellä vain oltiin joenpohjassa uimahousuissa ja paljasten jaloin. Oltiin nuoria silloin. Pistettiin aina painiksikin tauon aikana, nauraa Erkki.

- Uittohommissa laitettiin koskiin sellaiset tukit reunoihin ohjaimiksi. Ne olivat ”kossat”. Muualla joella olevia puomipuita sanottiin ”otviksi”, kertoo Erkki.

- Sanni Salo muistaa vielä että tukkilaiset olivat yleensä kovia laulamaan. Kerran ne lauleli jotain tuhmaa laulua kun niiden pomo, Laine niminen mies, sanoi niille, etteikö pojat osaa kauniimpia lauluja. Pojat aloittivat nätimmän laulun, johon yhtyi koko jokivarsi, kaikki miehet, kertoo Sanni.

- Puuta tuli Punelajärveltä asti. Muutaman kerran ainakin uitettiin halkojakin. Ne nostettiin Närön luona rannalle.

Fritjof Suominen tutustui tukkilaisiin ja näki niiden elämää kotoa käsin. Suomisilla oli kahvila nykyisen Taru-Kalusteen luona. Tukkilaisille maksettiin tilit aina Suomisen pihalla. Myös Fritjof muistaa, että tilipäivisin taisi tukkilaisilla olla hiukan ”pomeranssia”.

- Kyllä ne olivat yleensä mukavia miehiä. Ne antoivat meidän juosta puomeilla.

- Tuossa Närön myllärillä asui yksi mahdollittoman suuri mies. Hän oli kiva mies. Mikä lieene ollut haavesielu ja romantikko. Hän istui kesäiltana usein siinä uittorännin suulla ja soitteli kaksirivisellä hanurilla haikeita säveliä, se kuului kau-

as, muistaa Fritjof.

Paavo Vuorinen Siikalasta, on ollut omakoh- taites- ti uitolla nuoresta pojasta asti. Kai- killa Siika- lan pojilla oli suuri

haave päästä uitolle. Siinä sai omaa rahaa ja tunsu itsensä melkein mieheksi, nauraa Paavo. Kyllä ne vanhemmat tukkilaiset tekivät pientä jekkua ensikertalaisille. Kun yläkoskelta loppui puuntulo, niin tiedettiin, että siellä oli ruuhka. Joku vanhempi tukkilainen oli tehnyt täl- laista varten paketin, siinä sanottiin olevan ruuhkapyssynkuulia. Nuori poika laitettiin juoksuttamaan niitä yläkoskelle, että saataisiin ruuhka purettua. Nolona sieltä poika pala- si, kun toiset nauroivat. ”Ruuhka- pyssynkuulat” olivat vain tavallisia kiviä.

Nuijajoella kävi tukkilaisille myymässä kahvia Taava Närkkö. Se oli pientä tuloa ja useinhan siellä nähtiin Taava pannuineen, muistaa Paavo.

Punelian yli tuotiin tukit ja pa- peripuut lautoissa. Oli suuret kulu- veneet ja miesvoimin hinattiin näin lautat yli järven. Paavon talo sijait- see Vanhankosken vieressä, alem- pana, Siikalankoski. Korkeakoskella naa- purinpoika Unto Kuortti putosi uittoränniin. Onneksi ei sillä hetkellä sattunut olemaan rännissä vettä, siinä olisi käynyt huonosti. Meni siinä Untolta kädet verille, kun hän yrit- ti ottaa rännin reunoista kiinni. Ei niitä vahinkoja juuri sattunut, tietää Paavo.

- Silloin maksettiin kaksi markkaa tunnille uitossa, oikein hyvä ja tottunut mies saattoi saada kolmekin markkaa tunnilta. Voikilo maksoi siihen aikaan 30-luvun alussa kolmekymmentä markkaa, tietää Paavo.

- Näin puu kulki uittamalla 30-luvulla ja vielä sotien jälkeenkin. Useimmiten siitä oli kaukana ns. tukkilaisromantiikka. Työ oli raskas- ta, varsinkin kun se oli saatava nope- asti loppuun, ennen kuin vesi väheni keskikesään mennessä joista. Kun puut ohittivat Karkkilan, oli seuraava kokoamispaikka Hiidenvedellä.

- Vanjärvellä asuva Lasse Aroketo kertoo, että Hiidenvedellä puut jou- tuivat lauttoihin ja oikein moottori- hinaajat jatkoivat niiden värikästä ja vaiherikasta matkaa Etelä-Suomen tehtaille.

Karkkilalaiset ”Työpojat” isänmaan asialla

Maa- ja metsätalous sekä tärkeä

Uitolla 1940-luvulla Toini Rantanen, Impi Merisalo, Helky Rantanen.

vientiteollisuus olivat kärsineet jo ensimmäisenä sotasyksynä vaikeasta työvoimapulasta. Maan hallitus pyrki tuolloin ratkaisemaan pulman vuonna 1942 laatimallaan työtaisteluohjelmalla. Siihen sisältyi vanhempien koulupoikien työllistäminen kesälomien aikana. Perustettiin Poikien Työkeskus.

Sanottu ohjelma velvoitti 15- ei 18 vuotta täyttäneitten poikien osallistumista erilaisiin työtehtäviin, joista merkittävimpiä olivat puun kuljetukseen ja lajitteluun kuuluvat uittotehtävät. Keski-Suomessa ja Pohjois-Karjalassa sijaitsivat suuret puun lajittelukeskukset, joissa tuhannet nuoret työskentelivät.

Karkkilan yhteiskoulun oppilaisista oli kuusi saanut määräyksen lähteä uittotehtäville, joukossa minäkin. En ollut koskaan aikaisemmin ollut poissa kotipaikkakunnalta, joten hieman sekavin tuntein ajattelin tulevaa tehtävää. Kuvittelin laskevani tukilla koskia, kuten olin elokuvissa nähnyt miesten tekevän. - Minulla on tallessa jonkun luokkatoverini vesivärimaalaus, jossa seison tukin päällä laskien alas vuolasta virtaa!

Toukokuun 29. päivän aamu- na 1944 hieman ennen kello kuutta Karkkilan rautatieasemalla päättyi lapsuuteni ja siitä alkoi vastuun kantaminen omasta elämästä. Elämä koostuu sattumista – ja jotkut nimittävät niitä myös kohtalon oikuiksi. Lähtö Pohjois-Karjalaan osoittautui yhdeksi merkittäväksi niistä. Tunsin silloin jättäväni taakseni huolettomat poikavuoteni ja jouduin katsomaan elämää aivan toisista lähtökohdista, **muistelee Reijo Kojjärvi**

Tukinuittoa Nuijajoella

Uittomiehen lapikkaat

Tukkimiehille oli erittäin tärkeät saapikkaat, jotka pitivät mahdollisimman hyvin vettä, jotta jalat eivät kastuneet ja kylmettyneet. Mäkinen niminen uittomies oli Alholla usein kortteerissa, kun oli uittohommissa alueella. Yhtenä varhaiskeväänä Mäkinen sitten löytyi kuolleena hangesta vain kippurakarkiset lapikkaankärjet näkyivät hangesta, **Ritva Alho muistelee.**

Rakkaus saa uittomiehen jämähtämään paikoilleen

Joskus on kiertävä uittomies rakkauden voimalla jämähtänyt paikoilleen kuin tukki joenmutkaan. Kuten taannoin kun Porista uitolle tulleet Heinon veljekset saapuivat kevään tullen uitolle käymään, mutta Jussi jäi Sofin pauloihin. Joki antoi, mutta otti myös joskus omansa. Eedit Sofia Juslén (s. 1886 Ahmoolla Ropoin Suovanalan torpassa) asui Tuorilan Jussilan torpparina. Ensimmäisen miehensä, Kalle Mäkelän, kanssa heille syntyi neljä lasta. Sitten elämä näytti nurjaa puoltansa. Sofi hautasi lapsensa ja Kallensa joka toimi Tuorilan myllyllä myllärinä sekä lautamiehenä ja kuoli 1918 helmikuussa espanjantautiin. Keväällä Porista tulleet Heinon veljekset asettuivat kortteeriin torpan kamariin. Uidot loppuivat aikanaan, mutta Jussi jäi auttamaan ja talon töitä tekemään. Samassa taloudessa asui myös Sofin miehen äiti ja fammu sekä Sofin veli, jolle lankesi miespuolisena päävastuu torpan hoidosta. Hän koki vastuun kuitenkin liian suurena ja päätti päivänsä ”menemällä jokeen” jättäen rannalle vaatteensa ja kellonsa. Sen sai kihlattu muistoksi. Kuka nyt tekisi talon työt? Torpparilaki tuli voimaan samoihin aikoihin ja Heinon Jussi jäi asumaan avoliittoon samaan taloon. Perhe kasvoi. Suuressa taloudessa syntyi myös ristiriitoja, kun tukkilainen asutti torppaa. Töitä ei kyetty kunnolla hoitamaan Jussilan talolle, peltojakin oli seitsemässä eri paikassa. Torpassa oli vaikea asua, joten Sofi ja Jussi muuttivat pois. Torppari sopimus purettiin ja he saivat 800 mk rahaa. Sillä aloitettiin sitten uusi jakso heidän elämässään. He muuttivat Lohjalle ja elivät elämänsä siellä,

Muistelivat aiheeseen liittyvää sukutarinaa, **Raimo ja Liisu Laine**

Uittojen historian maamerkit häviävät

Otvapuoimit, tukkirännit ym. merkit uitoista ovat jo aikaa sitten lahonneet ja kadonneet maisemasta. Uudenmaan ympäristökeskus on entisöinyt mm. Pitkälänkosken ja Majjalankosken alueet. Aikanaan tukinuiton vuoksi peratut joet on palautettu entisen kaltaiseen tilaansa. Vuosikymmeniä sitten rannoille vieritetyt kosken kivet on kammettu konevoimalla takaisin virtaan. Samalla on pengerrytetty joen jyrkkiä rantoja ja korjattu eroosion aiheuttamia valumia. Tukkimiehistä vain muutamat tervaskannot ovat kertomassa aiemmin monen Suomenfilminkin romantisoimasta työstä.

HM

Lappu

Lähteet:

Karkkilan Historia, Aalto / Rentola 1992, Masuuni josta tuli suurvalimo, Högforsin tehdas, Kymin Osakeyhtiö
Vuotinaisten kylä Erämaasta kyläksi / Vuotinaisten kylätoimikunta / M. Holli 2001, Muisteloita Vuotinaisten kyläkirjasta, Lennart Aaltonen, Valto Mäkelä, Kalle Mäkelä, Toivo Rantanen, Valto Kylä-joki, Åke Hjelm, Toivo Laine ja Impi Viander.
Alimmainen Kuninkaanmaalta Mettämyllyyn, Marja Holli, Karkkilan Kotiseutuyhdistys 2004
Karkkilan Tienoo N:o 68 1983/ Toivo Korhonen haastattelut: Sanni Salo 89, Erkki Salo 61, Fritjof Suominen 67 ja Paavo Vuorinen 69 vuotta.
Pyhäjärven Sanomat
Hyvinkään sanomat
Suomen rautaruukit, Rolf Holm,
Wikipedia, Metsäteho internet
Haastattelut ja tietoja antaneet Eino Laine, Kauko Laine, Viljo Örnberg, Reino Luoto, Kirsti Haanpää, Asta Mikkola, Reijo Kojjärvi, Sanni Laakso, Ritva Alho, Raimo ja Liisu Laine
Olavi Ranta, Kari Virran haastattelemana
Nauhalla Salli Saari, haastattelijana ”Masa”

SÄVELSIKÖ OSKAR MERIKANTO "MISS'SOUTAIN TUULESSA"-LAULUN KARKKILASSA?

Äitini Sylvia Nurmi kertoi, että Oskar Merikanto oli tehtaanjohtajan tyttären häissä ja sävelsi silloin hääparille Miss'soutain tuulessa-laulun. Äiti muisti hyvin kesänviettopaikan Tehtaan harjulla, missä viettiin mm juhannusjuhlia. Olen nähnyt lapsena valokuvan tuosta juhlapaikasta ja kuvan perusteella se vastaa hyvin laulussa kuvattua "Miss'soutaen tuulessa koivut sorjat soi"-tunnelmaa. Äitini sanoi, että tuo laulu sopisi hyvin Karkkilan "kansallislauluksi", niin kauniit sanat ja melodia siinä on. Ja kyllä sopisikin, sillä Haukkamäen-Fagerkullan (tiedoksi karkkilalaisille, että se on sama kuin Faaterkulla)-Vanhankylän luonto on edelleen kokonaisuudessaan täynnä vehmaista kauneutta. Fagerkulla on suomeksi Kaunisharju. Nyt tuota harjua ei enää ole. Se vietiin joskus 1940-50 lukujen vaihteessa pois.

Kysyin netistä "Kysy kirjastonhoitajalta"-palvelusta Miss'soutain tuulessa-laulun syntyhistoriasta. Heikki Poroila vastasi:

"Olen aikoinani kerännyt tietoa Oskar Merikannon sävellyksistä teosluetteloa. Mutta tähän hyvin uskottavalta kuulostavaan perimätietoon tämän laulun säveltämisestä hääjuhliin (tai peräti juhlien aikana) en ole aiemmin törmännyt. Pidän sitä kyllä varsin uskottavana, sillä Liisa Merikannolta on säilynyt painetun nuotin kappale, jossa on maininta "Högfors 1916". Merikanto on myös tehnyt kustannussopimuksen poikkeuksellisesti jo toukokuussa 1916, kun hän normaalisti sävelsi kesäisin mökillä ja kiikutti syksyn alkaessa valmiit laulut kustantajalle.

Högforsin ruukinpatruunana ja naimisiin menneen tyttären mahdollisena isänä toimi Hjalmar Linder. Linder oli naimisissa Eva Charlotta Mannerheimin kanssa, mutta jälkeläisistä ei löydy mainintoja. Pariskunta oli naimisissa vuodet 1896-1899, joten ajallisesti jälkeläisen häät 1916 olisivat mahdolliset. On kuitenkin täysin mahdollista, että jos Merikanto sävelsi tämän kauniin laulun häihin tai häissä, kyseessä oli jokin toinen tilaisuus.

Merikannon säveltämä Viktor Sundin runo (suomennos Jussi Snellman) on syntynyt 1915 ja sopii mielestäni häälauluksi paremmin kuin hyvin. Valitettavasti ei tällä etsimällä löytynyt itse häätapahtumasta sellaista tietoa, jonka olisi pystynyt yhdistämään Merikantoon. Perimätiedon vahvistaminen voi silti olla mahdollista, jos jostain paikallis-historiikista sattuu löytymään lisätietoja."

Joten: jos jollakulla on tietoja Miss'soutain tuulessa-laulun synnystä, niin lähettäkää ne Karkkilan Kotiseutuyhdistykselle. Myös muistelot ja kuvat tehtaan harjusta ovat tervetulleita.

Risto Nurmi

"MUISTOLAATTOJA" HÖGFORSIN TEHTAASTA

KARKKILA VOI OLLA KAUKANA, MUTTA HÖGFORS-KATULEVYJEN ANSIOSTA LÄHELLÄ. NÄIN KARKKILA EI OLE KOSKAAN KOVIN KAUKANA KAUPUNGIN YSTÄVILLE. TÄMÄ ON TOTISTA TOTTA.

MAANALAINEN MAAILMA ELÄÄ SUOJALAATTOJEN ALLA. SIELLÄ ON KAUKOLÄMPÖJÄRJESTELMÄ: VESI-, VIEMÄRI-, JÄTEVESI-PUTKIA JA SÄILIÖITÄ. NÄKYMÄTÖN MAAILMA. KULUTUSKESTÄVÄT JA ISKUNKESTÄVÄT HÖGFORSIN LAATAT SUOJAAVAT TÄMÄN MAANALAISEN TILAN. NÄIN LAATTOJA KÄYTETÄÄN.

HELSINGISSÄ ON LAATOITUKSIA KAIKKIALLA: HÖGFORSIN LAATTOJA, JOISTA JALKANI PITÄVÄT. LIIKKUMINEN ON NIILLÄ TURVALLISTA.

ULKODILEN USEIN HÖGFORS-LAATTA RETKILLÄ. YHTEYS KARKKILAAN EI OLE MENETETTY LAATTOJEN ANSIOSTA.

LAATOILLA ON HISTORIAANSA JA ALKUPERÄNSÄ KARKKI-LASTA.

SUURI VALIMO JÄTTI MONENLAISEN PERIIN. ONKO HÖGFORSIN TEHTAAN MYYMÄLÖISSÄ YIELÄ NÄITÄ LAATTOJA?

OLEN HÖGFORS-LAATTOJEN VAELTAJA. VALOKUVAT PALJASTAVAT NÄITÄ LAATTOJA. NE OVAT NOIN 60 CM X 60 CM, TYYLIKÄSTÄ DESIGNIA. LAATAT ASETTUVAT TIYIISTI ASFALTTIIN.

JOS TULET HELSINKIIN, ÄLÄ KULJE LAATTOJEN OHI. LAATAT OVAT ALITAJUNNAN VAPAUTTAJINA, JOS ET ASU KARKKILASSA.

KUN HELSINGISSÄ LÖYDÄN UUDEN HÖGFORSIN KATU-LAATAN, NIIN SYDÄMENI LYÖ BUMTSI-BUM-BUM.

Klas Alander KLAS ALANDER

Kotiseutuyhdistyksen julkaisut/hinnasto

Eerikki: **Reino Luoto**, Karkkilan Kotiseutuyhdistys julkaisu No 1, 1987, €20,00
 Taidemaalari Ilmari Huitti: **Ahopalo, Brofeldt, Ericsson, Mitrunen, Pasanen**,
 Karkkilan Kotiseutuyhdistys 2010, € 45,00
 Ahmoon kylä: **Matti Kota**, Karkkilan Kotiseutuyhdistys 2008, € 35,00
 Aina uusia projekteja, Karkkilassa ja maailmalla: **Kyösti Suonoja**,
 Karkkilan Kotiseutuyhdistys 2008, € 30,00
 Järvenpää, tuhansien tarinoiden kylä: **Marja Holli**, Karkkilan Kotiseutuyhdistys
 2007, € 35,00
 Raudanhehkuista rytmiä, Karkkilan tanssiorkesterit 1920-luvulta 1960-luvulle: **Kyösti Suonoja**,
 Karkkilan Kotiseutuyhdistys 2007, € 25,00
 Minun Karkkilani: **Marja Holli**, Karkkilan kaupunki, Museo- ja kulttuuritoimi 2007, € 10,00
 Alimmainen–Kuninkaanmaalta Mettämyllyyn: **Marja Holli**, Karkkilan Kotiseutuyhdistys 2004, € 30,00
 Itsekasvatusta ja kapinaa: **Kirsti Salmi-Niklander**, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2004, € 30,00
 Fagerkullasta etulinjaan: **Reino Luoto**, Karkkilan Kotiseutuyhdistys 2003, € 15,00
 Ols vait, kyl meitil tääl oj joskus lystiiki ollu: **Reino Luoto**, Karkkilan Kotiseutuyhdistys 2002, € 15,00
 Pahan päivän varalle. Ul Pyhäjärven lainajyvästön vaiheita: **Tommi Kuutsa**, K:lan maaseutuseura ry 2001, € 17,00
 Laatokkani hiekkaranta oli valkoinen: **Rauha Koskinen**, Karjalan Liiton kirjoituskilp. vuonna 1999 palkittu kirjoitus,
 Karkkilan Kotiseutuyhdistys 1999, € 5,00
 Murreretki Uudellemaalle, Liistoin Kallei Karkkilasta: **Pekka Lehtimäki**, WSOY 1997, € 15,00
 Meittii oli neljä riskii miästä, Kaskuja 1: **R.Luoto–E.Halme**, K:lan Kotiseutuyhdistys ry, Kustannus Mäkelä Oy 1990,
 € 5,00
 Karkkilan vanha rakennuskulttuuri: **Päivi Mikola – Risto Hakomäki**, K:lan Kotiseutuyhdistys 1994, € 13,50
 Vuosisadan koulutarina: **Tuure Hasselman-Kirsti Salmi-Niklander**,
 Haukkamäen koulun vanhempainyhdistys 1999, € 13,50
 Evakkolapsen pitkä vaellus: **Milda Valtonen** 1993, € 10,00
 Rautamäen Uutmanni – Noita vai Shamaani: **Aaro Salovaara**, Karkkilan Kotiseutuyhdistys, julkaisu N:o 4 1991, € 5,00
 Inkerinmaan kasvattajia, Toikat Hietämäeltä: **Pekka Wikberg** 1997, € 20,00
 Viisi vuodenaikaa, CD-rom: **Risto Nurmi – Marja Holli**, € 10,00
 Jäsenlehdet: **vanhat irtonumerot** € 5,00
 Postikortit: € 0,50- 1,00-1,50
 Iso tahtokortti kirjekuorineen: **Kalevi Karlsson** Karkkilan Kotiseutuyhdistys 2011, € 5,00
 Adressit: **Huitti, Nousiainen, Ahopalo** Karkkilan Kotiseutuyhdistys 2011, € 12,00
 Jouhtenan pienviljelijä keskitysleirillä ja rintamalla: **Taimi Kaiponen** 2011, Karprint Oy, € 25,00
 Takkoitien matkustajakoti -romaani sotakorvausajan Karkkilasta: **Kyösti Suonoja**, K:lan Kotiseutuyhdistys 2012,
 € 25,00
 Haaviston kylässä -Ihmisiä Meritien varrelta: **Matti Mäki**, 2012, Karkkilan Kotiseutuyhdistys, € 40,00
 Sukkelii sanoi Karkkilast -Karkkilan murteen sanakirja: **Juhani Silván**, 2012, Karkkilan Kotiseutuyhdistys, € 30,00
 San sää vaan Eeroi -muistoja Erik Enqvististä: **Reino Luoto**, 2013, Karkkilan Kotiseutuyhdistys, € 15,00
 Muistovakka -runoja elämästä: **Tarja Johansson**, 2013, Karkkilan Kotiseutuyhdistys, € 20,00
 Raudanlujaa kuntoa -Karkkilan urheilun historia 1900-2012: **Kyösti Suonoja**, 2013 K:lan Kotiseutuyhdistys, € 40,00
 Yhteinen sarka -Haaviston Pienviljelijäyhdistys 1923–2013: **Matti Mäki**, 2013 Haaviston Pienviljelijä ry, € 20, 00
 Valmiina matkalle! Karkkilan kotiseutuväen matkailua 1900-luvun alusta lähtien **Juhani Silván**
 K:lan Kotiseutuyhdistys 2014, € 35

Kotiseutuyhdistyksen tuotteita saatavilla

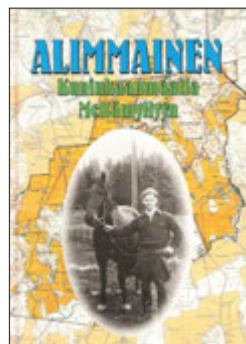
*Teollisuuskylän tarinoilta, Rautapäiviltä, Marrasmarkkinoilta
ja Joulumarkkinoilta*

*- sekä suoraan yhdistykseltä Pekka Wikberg / Henna Mitrunen
noudettuna tai postitettuna, yhteystiedot sivulla 2*

Kehysliike Kristiina
Valtatie 3
03600 Karkkila
puh. 050-400 2484
kristiina.vuorela@gmail.com
Avoinna
ke-pe klo 10-17, la klo 10-13

Suomen Valimomuseo ja Galleria Bremer
Tehtaan puisto, Vanhakylä
Ruukkimuseo Senkka
toimisto: puh. 09-42583674 ja 09-42583673
Avoinna
1.6. - 31.8. ke - su klo 12 - 18
1.9. - 31.5.2015 la-su klo 12 - 15

Karkkilan Divari
Helsingintie 44
03600 Karkkila
(entisissä Niinisalon huonekaluliikkeen tiloissa)
puh. 0400 - 375639
markus.honkimaa@kolumbus.fi

Loppuunmyydyt:

Tarinoi vanhasta prukist: **Eino Halme, Karkkilan Kotiseutuyhdistys julkaisu No 2**

Murteen murinoi ja piäni tarinoi vanhasta Hööforsist:

Eino Halme, Karkkilan Kotiseutuyhdistys

Pojjes alta kylävarvartijat. Kaskuja 2: **Reino Luoto-Eino Halme,**

Karkkilan Kotiseutuyhdistys, Kustannus Mäkelä Oy 1993

Suojelun arkea, miten toteutui tapaus Högfors: **Tiina Valpola, 1996**

Tallella aika eletty. Muistelmia rehtorivuosisista: **Juhani Silvén**

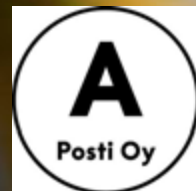
Karkkila-Högfors-Ul.Pyhäjärvi. Postikortit kertovat, **Helena Puustinen,**

Henna Mitrunen, Karkkilan Kotiseutuyhdistys 2009

Kumlingen pappilasta Högforsin ruukkiin: **Juhani Silvén 2009**

Haglundin aika: **Juhani Silvén, Karkkilan Kotiseutuyhdistys 2010**

Posti Green

Tervetuloa

***Karkkilan Kotiseutuyhdistyksen
50-vuotisjuhlaan
26.8.2015 klo 18.00
Karkkilan Työväentalolle, Vihdintie 2***

***Tervehdysten vastaanotto
klo 17.00 alkaen
Kahvitarjoilu***

Ohjelma

***Tervehdyssanat
Karkkilan Kotiseutuyhdistyksen
puheenjohtaja Henna Mitrinen***

***Musiikkiesitys
Karkkilan Viihdekuoro***

Kotiseutuliiton ansiomerkkien jako

***Juhlapuhe
Kotiseutuliiton puheenjohtaja
Janne Vilkuna***

***Musiikkiesitys
Karkkilan Viihdekuoro***

Lyhytelokuva ”Ruukinkierros”

***Musiikkiesitys
Karkkilan Viihdekuoro***

***Runoesitys
Tarja Johansson***